

Balıkesir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
Chamber of Certified Public Accountants of Balıkesir

Cilt/Volume : 1 Sayı/Issue : 2 Temmuz/July 2018 ISSN 2618-5679

Ida

Academia

Muhasebe ve Maliye Dergisi
Journal of Accounting and Public Finance

Balıkesir SMMMO Adına Sahibi

Owner on Behalf of Balıkesir Chamber of Certified Public Accountants

SMMM Metin YALÇIN

Editör ve Yayın Kurulu Başkanı

Editor and Head of the Editorial Board

Prof. Dr. Hüseyin AKAY - Balıkesir Üniversitesi

Editör Yardımcıları

Vice Editors

Prof. Dr. Hakan AY - Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür BİYYAN - Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Cevdet Yiğit ÖZBEK - Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Çağatay AKARÇAY - Marmara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Zafer YALÇIN - Balıkesir Üniversitesi

Öğr. Gör. Şahin ZENGİN - Balıkesir Üniversitesi

Yayın Sekreteri

Editorial Staff

Hasan SEZGİN

Yayın Türü / Publication Type

Muhasebe ve Maliye alanında Türkçe yayın kabul eden, yılda 2 kez (Ocak ve Temmuz aylarında) yayınlanan ulusal, hakemli, bilimsel süreli yayın.

National, peer-reviewed scientific and periodical journal which accepts articles in Accounting and Public Finance in Turkish and publishes twice a year.

Dergimizin amacı; Muhasebe ve Maliye alanlarındaki bilimsel çalışmaların etik değerlere ve yayın koşullarına bağlı olarak değerlendirilmesi ve içerdiği görüşler yazarlarına ait olmak kaydıyla bilim camiası ve uygulamacılarla paylaşılmasıdır.

Aim of this review; evaluating of the submitted articles (scientific research or studies) in the disciplines of Accounting and Public Finance depending on our ethic policy and publication guidelines and sharing these articles' aspects, thoughts (which is directly belongs their authors) with scientific community and practitioners.

Yönetim Merkezi ve Yazışma Adresi / Headquarter and Inquiry Address

☎ 0.266 221 31 10 (Pbx)
0.266 221 34 40
0.266 221 35 50
0.266 221 35 95

☎ 0.266 221 31 55
☎ 0.543 892 51 31
0.533 925 65 21
🌐 www.blksmmmo.org.tr

✉ idari@blksmmmo.org.tr
balikesirsmmo@hotmail.com
✉ Kasaplar Mahallesi Soma Caddesi
No. 123 Altteylül/BALIKESİR

Kapak Tasarımı : Hasan SEZGİN

Baskı : Taner Ofset San.Tic.Ltd.Şti. Hacı İlbey Mh. M.Akif Ersoy Cd. No. 25/B Altteylül/BALIKESİR
Tel. : 0266 239 77 92 E.Posta : tanerofset@gmail.com

Bu derginin tüm telif hakları Balıkesir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na aittir.

All copyrights of this journal are reserved by Chamber of Certified Public Accountants of Balıkesir.

Telif: Tüm hakları saklıdır. Bu derginin tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın ilgili hükümleri uyarınca, yazarın izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz. Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Copyright: All rights reserved. According to code of Intellectual and Artistic Works Act, all or the particular parts of this journal cannot be summed, transmitted, stored without permission of the editorial board or/and the authors, mechanichal, photocopying or reproduced in any recording system. Be quoted, provided the source displayed.

ISSN 2618-5679

Bu dergide ileri sürülen fikirler, makalelerin yazarlarına aittir.
Bu fikirler Balıkesir SMMMO'nun görüşlerini yansıtmaz.

Views expressed in this journal are those of authors.
Those views do not reflect the opinions of Balıkesir CCPA.

İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi, Ulakbim Dergipark
arşivinde taranmaktadır.

İda Academia Journal of Accounting and Public Finance is indexed by
Ulakbim Dergipark archive.

Makale Gönderme Adresi
For Manuscript Submission
www.idaacademia.org

Danışma Kurulu Advisory Board

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN - Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ALAGÖZ - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit ATAMAN - İstanbul Arel Üniversitesi
Prof. Dr. Başak ATAMAN GÖKÇEN - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit GÜCENME GENÇOĞLU - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Oktay GÜVEMLİ - Marmara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Rüstem HACIRÜSTEMOĞLU - Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Beyhan MARŞAP - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ - Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Abitter ÖZULUCAN - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup SELVİ - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Elif SONSUZUOĞLU - Yakın Doğu Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hanife Dilek YILMAZCAN - Maltepe Üniversitesi
Dr. YMM Masum TÜRKER

Yayın Kurulu Editorial Board

Prof. Dr. Hüseyin AKAY - Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Volkan DEMİR - Galatasaray Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut KARGIN - Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Musa GÖK - İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Fevzi Serkan ÖZDEMİR - İzmir Demokrasi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Zafer YALÇIN - Balıkesir Üniversitesi
SMMM Ertuğ ASLAN

Bu Sayıda Görev Alan Hakemler Referees for This Issue

Prof. Dr. Ali DERAN
Mersin Üniversitesi

Prof. Dr. Önder MET
Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Rabia AKTAŞ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Doç. Dr. Rabia ÖZPEYNİRCİ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Suat KARA
Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşe PAMUKÇU
Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Atilla PEREK
Marmara Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Nur BUYRUK AKBABA
Bitlis Eren Üniversitesi

Sunuş

Değerli okurlar, akademisyenler ve meslek mensupları,

Bilginin paylaşıldıkça çoğaldığına olan inancımızla; bilimsel hayata katkıda bulunmak, bilimsel araştırmaların daha nitelikli hale gelmesinde ilgililere destek olmak, akademik bir meslek odası olarak meslek mensuplarımızın ve muhasebe uygulayıcılarının nitelikli bilgi ihtiyaçlarını temin etmek gibi hedeflerle yayın hayatına başladığımız IDA ACADEMIA Dergimizin ikinci sayısında sizlerle bir aradayız. Dergimiz bu sayısında içerdiği birbirinden değerli araştırmalar vasıtası ile yayın hayatında süreklilik hedefine doğru emin adımlarla yürümektedir. Bu sebeple dergimizin ikinci sayısının vücut bulmasında emeği geçen tüm editör ve yayın kuruluna, hakemlere ve yazarlara bir kez daha teşekkürü bir borç bilirim.

Dergimizin daha nice nitelikli sayılarında kıymetli çalışmalarınızı yayınlamak dileklerle saygılar sunarım.

SMMM Metin YALÇIN

Balıkesir SMMM Odası Başkanı

Editörden

Değerli İda Academia Okuyucuları,

Dergimizin ikinci sayısında sizlerle buluşmaktan memnun olduğumu ifade etmek isterim. Bu sayıda dört makale ile karşınızda olmaktan mutluluk duymaktayım. Ocak 2019'da yayınlanacak olan üçüncü sayımızda çok değerli yayınlarınızı yayınlamaktan mutluluk duyacağımı bildirmek isterim.

Saygılarımla,

Prof.Dr. Hüseyin AKAY

Balıkesir Üniversitesi

İçindekiler / Contents

Selim CENGİZ, Büşra TOSUNOĞLU

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİRMALARIN
FİNANSAL PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ :
AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

The Effect of Audit Committee Characteristics on Financial
Performance of Companies: An Ampirical Research

1

Teorik İnceleme

Ayşe PAMUKÇU, Evren ÖZTÜRK

HALKA ARZLARDA DÜŞÜK FİYATLAMA VE BORSA
İSTANBUL'A ARZ OLMA KRİTERLERİ

Low Price in the First Public Offers in the Exchange Rate of Istanbul

22

Erdal YILMAZ, Tunay ASLAN

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KONAKLAMA VE
YİYECEK HİZMETLERİ ALT SINIFINDAKİ KÜÇÜK,
ORTA VE BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL
PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

A Comparative Analysis of Financial Performance of Small, Medium and
Large-Scaled Firms Belonging to Accommodation and Catering Services
Using the Ratio Analysis

37

Mustafa OĞUZ

Teorik İnceleme

KAPSAMLI GELİRİN RAPORLANMASI

Reporting Of Comprehensive Income

54

DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİRMALARIN FİNANSAL PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ : AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA*

The Effect of Audit Committee Characteristics on
Financial Performance of Companies: An Ampirical Research

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Selim CENGİZ, Büşra TOSUNOĞLU*****

Gönderim Tarihi: 22.05.2018

Kabul Tarihi: 29.06.2018

ÖZ : Bu çalışmanın amacı, denetim komitesi özelliklerinin firmaların finansal performansları üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışmanın amacı kapsamında, 2012-2016 yılları arasında BIST İmalât Sanayi Sektöründe faaliyet gösteren 75 firmanın yıllık verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada panel veri analizinden yararlanılmıştır. Regresyon modellerinde sırasıyla firmaların aktif kârlılığı ve özsermaye kârlılığı bağımlı değişkenler olarak kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ise denetim komitesi özelliklerinden; denetim komitesinin bağımsızlığı, toplantı sıklığı, büyüklüğü, muhasebe ve finans alanında uzmanlığıdır. Analiz sonucunda, genel olarak firmaların denetim komitesi özellikleri ile performansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Denetim Komitesi, Finansal Performansı, Panel Veri Analizi.

JEL Sınıflandırması : M40, M41, M42

ABSTRACT : The purpose of this study is to investigate the impact of audit committee characteristics on firms' performance. Within the scope of the aim of the work, the annual data of 75 companies operating in the BIST Manufacturing Industry between 2012 and 2016 were utilized. The study utilized panel data analysis. In regression models, firm's asset profitability and equity profitability

* Bu çalışma, 3-5 Mayıs 2018 tarihleri arasında Çorum'da gerçekleşen "III. Uluslararası Stratejik Araştırmalar" kongresinde sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, scengiz@karatekin.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, busra.tosunoglu@gumushane.edu.tr

were used as dependent variables, respectively. The independent variables are the characteristics of the audit committee; independence of the audit committee, meeting frequency, size, expertise in accounting and finance. As a result of the analysis, it has been found out that there is no statistically significant relation between the audit committee characteristics of firms and their performances in general.

Keywords: Audit Committee, Financial Performance, Panel Data Analysis.

Jel Classification: M40, M41, M42

GİRİŞ

Denetim komitesi, bağımsız danışma birimi olarak yönetim kurulunun bir alt komitesidir. Bu komite, firmalar tarafından üretilen finansal bilgilerin güvenilirliğini artırarak, finansal bilgilere duyulan güveni finansal tablolara yansıtmayı amaçlayan çok önemli bir kurumsal yönetim mekanizmasıdır. Bu bağlamda denetim komiteleri, bağımsız ve iç denetimle ile yönetim kurulu arasındaki iletişim ağında bir köprü görevi gören, bunların faaliyetleri arasında denetim raporlarını gözden geçiren, denetimin genel kapsamını ve denetimin sonuçlarını inceleyen bir mekanizmadır. Bu şekilde denetim komitesi, finansal raporlamanın ve denetim süreçlerinin gözetimini sağlamaktadır (Dar vd., 2011: 5; Tornyeva ve Wereko, 2012: 99). ABD'nin en büyük firmalarından olan Enron ve WorldCom'dayakın tarihte meydana gelen skandallardan sonra yayınlanan Sarbanes-Oxley Yasası, özellikle denetim komitelerinin taşıması gereken özellikleri yayınlamıştır. Bu yasaya göre denetim komiteleri kamuyu aydınlatma ve iç kontrolün sağlanması gibi temel görevleri yerine getiren bir mekanizmadır. Denetim komitesinin etkinliğini arttırmak için komitenin taşıması gereken üç özellik belirlenmiştir. Bunlar; bağımsızlık, etkinlik ve hesap verebilirliktir (Al-Matari vd., 2012: 169-188).

Bu bağlamda denetim komitesinin temel görevi, firmaların finansal performansını sağlamaya yönelik finansal bilgi kalitesini arttırmaktır. Avustralya Kurumsal Yönetim İlkeleri denetim komitesini, finansal raporlama kalitesini ve bağımsız denetçilerin bağımsızlığını denetlemeyen mekanizma olarak tanımlamıştır. ABD New York Borsası, borsada işlem gören firmaların risk değerlendirme ve riskten korunma stratejilerini gözden geçirmek için bir denetim komitesi kurmasını şart koşturmuştur. Bu bağlamda, denetim komitesinin öncelikli rolleri, firmanın performansını iyileştirmek için risk yönetimini değerlendirmek, riskten korunma stratejilerini geliştirmek ve finansal raporlamayı denetlemektir (Mohammad, 2012: 176-177). Ayrıca denetim komitesinin varlığı, firma faaliyetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin artmasına neden olan yönetim faaliyetlerinin önemli izleme ve kontrol edici rolünü yerine getirmektedir (Mohd

vd. 2009; Xu vd., 2005). Böylece denetim komitesinin firmanın performansının iyileştirilmesine yardımcı olduğu ve yatırımcıların güvenini kazanabileceği belirlenmiştir (Al-Matari vd., 2012: 169-188). Konuyla ilgili yapılmış çalışmalar, denetim komitelesi olan firmaların olmayan firmalara göre daha iyi performans gösterdiğini ve denetim komitelerinin firmaların finansal performansını iyileştirmede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Mohammad, 2012; Tornyeve ve Wereko, 2012; Al-Matari vd., 2012; Dar vd., 2011; Weir vd., 2002; Wild, 1996).

Yukarıda verilen açıklamalar kapsamında çalışmanın amacı, denetim komitesi özelliklerinin firmaların finansal performansı üzerine etkisini tespit etmektir. Çalışmanın ilk bölümünde, ele alınan konunun genel teorik alt yapısı açıklanmıştır. İkinci bölümde, denetim komitesi özellikleri ve firmaların finansal performansın arasındaki ilişkinin bulunmasına yönelik önceki çalışmaların yer aldığı literatür taraması ve bu kapsamda oluşturulan hipotezler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde çalışmanın örnekleme, veri toplama yöntemi, değişkenleri, yöntemi ve modelinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde analizler ve bulgular yer almaktadır. Son olarak çalışma, genel değerlendirmenin yapıldığı ve önerilerin sunulduğu sonuç bölümü ile tamamlanmaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI ve HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Denetim Komitesinin Büyüklüğü ve Finansal Performans

Denetim komitesinin büyüklüğü, literatürde denetim komitesi özelliklerinin ilk değişkeni olarak kabul edilmektedir. Denetim komitesinin büyüklüğü, genellikle firmanın denetim komitesinde görev yapan üye sayısı ile ölçülmektedir. Denetim komitesinde üye sayısının kaç kişiden oluşması gerektiği ulusal ve uluslararası düzenlemelerde belirlenmiştir. Sözkonusu düzenlemelerde, denetim komitelerinin genel olarak üç veya beş üyeden oluşması gerektiği tavsiye edilmektedir (Bauer vd, 2009; Hsu ve Petchsakulwong, 2010; Nuryanah ve Islam, 2011). Cadbury Komitesi Raporuna ve Blue Ribbon Komitesi tavsiyelerine göre denetim komitesi en az üç kişiden oluşmalıdır. Sarbanes-Oxley Yasası denetim komitelerinin kurulmasını ve ayrıca denetim komitelerinin en az üç üyeye sahip olmasını tavsiye etmektedir. Ülkemizde ise, SPK'nın bu konudaki tebliğine göre üye sayısı en az iki olmalıdır. Krishnamurthy ve Syolieri (2003); Klein (1998) gibi çalışmalarda denetim komitesinin büyüklüğü, firmaların daha iyi performans göstermesini sağlayan finansal raporlama kalitesinin iyileştirilmesinde ve kazanç yönetimini kontrol etmede önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Denetim komitesi büyüklüğü ile firmaların finansal performansı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar incelendiğinde, bulunan sonuçların farklı olduğu

tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Karamanou ve Vafeas (2005); Kyereboah-Coleman (2007); Premuroso ve Bhattacharya (2007); Bauer vd. (2009); Reddy vd. 2010; Swamy (2011); Al-Matari vd. (2012); De Oliveira Gondrige vd. (2012) gibi çalışmalarda, denetim komitesi büyüklüğü ile firmaların finansal performansı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu durum denetim komitesinin büyüklüğünün, finansal raporlama sürecindeki hileleri ve hataları izleme etkinliği nedeniyle firmaların finansal performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğundan kaynaklanmaktadır.

Öte yandan, Klein (1998); Bozec (2005); Mollah ve Talukdar (2007); Hsu ve Petchsakulwong (2010) gibi çalışmalarda, denetim komitesi büyüklüğüyle birlikte firmaların finansal performansının azalacağı sonucu tespit edilmiştir. Yukarıdaki bilgiler kapsamında birinci hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H1: Denetim komitesinin büyüklüğü ile finansal performans arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Denetim Komitesinin Bağımsızlığı ve Finansal Performans

Denetim komitesi özelliklerinin ikinci önemli değişkeni denetim komitesinin bağımsızlığıdır. Denetim komitesinin bağımsızlığını sağlamak için, üyelerinin çoğunluğunun firmadan bağımsız olması gerekmektedir. Bunun içinde komite üyelerinin, denetim komitesi üyeliğinin dışında firmaya herhangi bir şekilde hizmet etmemeli veya görev almamalıdır. Genel olarak denetim komitesi, üyelerin icracı olmayan direktörlerinin 2/3'üne sahip en az üç direktöre sahip olmalıdır. Ülkemizde SPK'ya göre denetim komitesi üyelerinin tamamının bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmelidir (Mad. 3-5).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, Erickson vd. (2005); Khanchel (2007); Chan ve Li (2008); Dey (2008); Ilona (2008); Nuryanah ve Islam (2011); Yasser vd. (2011) gibi çalışmalarda denetim komitesinin bağımsızlığı ile firmaların finansal performansı arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Öte yandan, Dar vd. (2011) çalışmalarında denetim komitesinin bağımsızlığı ile firmaların finansal performansı arasında negatif bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Yukarıdaki bilgiler kapsamında ikinci hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H2: Denetim komitesinin bağımsızlığı ile finansal performans arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Denetim Komitesinin Toplantı Sıklığı ve Finansal Performans

Denetim komitesinin toplantı sıklığı denetim komitesi özelliklerinin üçüncü

önemli faktörüdür. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, denetim komitesinin etkinliğini ölçmek için toplantı sıklığının kullandığı görülmektedir (Khanchel, 2007; Kyereboah-Coleman, 2007; Mohd vd., 2009; Hsu ve Petchsakulwong, 2010). Ülkemizde SPK'nın Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği'ne göre, denetimden sorumlu komitelerin; en az üç ayda bir olmak üzere yılda en az dört kere toplanması ve toplantı sonuçlarının tutanağa bağlanarak yönetim kuruluna sunulması gerekmektedir (Mad. 25/8). Denetim komitesinin finansal raporlama sürecinin denetleyici rolünü yerine getirme etkinliğini sağlaması ve iç kontrol sisteminin etkin olması için denetim komitesinin düzenli toplantılar yapılmasıyla mümkündür (Al-Matari vd., 2012: 171). Sonuç olarak, sıklıkla toplanan denetim komitelerinin daha etkin olacağı kabul edilmektedir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Anderson vd. (2004); Hsu (2007); Khanchel (2007); Kyereboah-Coleman (2007); Kang ve Kim (2011) tarafından yapılan çalışmalarda denetim komitesinin toplantı sıklığı ile firmaların finansal performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, Hsu ve Petchsakulwong (2010) gibi çalışmalarında denetim komitesinin toplantı sıklığı ile firmaların finansal performansı arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yukarıdaki bilgiler kapsamında ikinci hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H3: Denetim komitesinin toplantı sıklığı ile finansal performans arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Denetim Komitesi Üyelerinin Muhasebe ve Finans Alanında Uzmanlığı ve Finansal Performans

İşletmede denetim faaliyetlerinin üst kurulu olarak nitelendirilebilecek denetim komitelerinin etkin olarak faaliyetlerini yürütmesi için üyelerinin muhasebe ve finans alanında uzman olmaları gerekmektedir. Bu konuda Blue Ribbon Komitesi Tavsiyelerine göre üyelerden en az birinin muhasebe ve finans alanında uzman olması gerekmektedir. Sarbanes Oxley Yasasında da “denetim komitesi üyelerinden en az birinin muhasebe ve finans alanında uzman olup olmadığı denetim komitesi tarafından açıklanmalı” ifadesi vurgulanmaktadır. Goodwin'e göre komite üyelerinin muhasebe ve finans alanında uzman olması komitenin bağımsızlığına etki eden önemli faktörlerdendir (Gerekan ve Pehlivan, 2009: 346-347).

¹Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Seri: X, No: 22 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” ve Seri: IV, No: 56 “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” denetim komitelerine ilişkin hükümleri içermektedir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle denetim komitesinin finansal ve muhasebe uzmanlığı ile firmaların finansal performansı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Bu kapsamda, Rashidah ve Fairuzana (2006); Hamid ve Aziz (2012) gibi çalışmalarda denetim komitesinin finansal uzmanlığı ile firmaların finansal performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yukarıdaki bilgiler kapsamında ikinci hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H4: Denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve finans alanında uzmanlığı ile finansal performans arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Bu çalışmada aynı zamanda denetim komitesi özellikleri ve firmaların finansal performansı arasındaki ilişki incelenirken, firma büyüklüğü ve finansal kaldıraç olmak üzere iki kontrol değişkeni kullanılmıştır. Söz konusu iki değişken aşağıda açıklanmıştır.

Firma Büyüklüğü ve Finansal Performans

Firma büyüklüğü, firmaların piyasa değerinin göstergesidir. Piyasa değeri büyük olan firmaların daha az maliyetle borçlanmaya gidebilecek olması, hâlihazırda yatırımcıların güvenini kazanmış olması ve rakip firmalarla baş edebilecek güçte olması nedeniyle firma büyüklüğündeki artış, firmaların finansal performansında artışı beraberinde getirebilecektir. Ayrıca, firmaların büyüklüğü, diğer firmalarla karşılaştırılmasına ve gelecekte ulaşabilecekleri aktif büyüklükleri hakkında tahmin yapılmasına imkân sağlamaktadır. Firma büyüklüğünün göstergesi olarak genelde toplam aktifler veya satış hacmi dikkate alınmaktadır. Bu çalışmada toplam aktifler dikkate alınmıştır (Acaravcı vd., 2015: 176). Lehn vd. (2003) çalışmalarında firma büyüklüğünün, firmaların karlılığının ve finansal performansının önemli bir belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır.

Finansal Kaldıraç Oranı ve Finansal Performans

Finansal kaldıraç oranı, firmaların borçlanma/kaynak yapısını ve varlıkların hangi kaynaklarla ne oranda karşılandığını göstermektedir. Düşük borçlanma ile firmaların baskı altında almayacağından firmaların finansal performansını olumlu etkileyeceği beklenirken, aşırı borçlanmanın ise firmaya kaldıramayacağı maliyetler getirmesi ve borç verenlerin yönetim kararlarında söz sahibi olabilme olasılıklarını meydana getirmesi olasılığı nedeniyle firmaların finansal performansını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bu nedenle finansal kaldıraç oranının firmaların finansal performansı üzerinde hem pozitif hem de negatif yönlü etkisi olabilmektedir (Acaravcı vd., 2015: 176). Denetim komitesinin özellikleri ve firmaların

finansal performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı ampirik çalışmalarda (Al-Matari vd., 2012; Kyereboah ve Coleman, 2007; Coleman ve Biekpe, 2006; Alsaeed, 2006) finansal kaldıraç oranı kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Bu çalışmalarda finansal kaldıraç oranının, firmanın performansı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın örnekleme, veri toplama yöntemi, değişkenleri, yöntemi, hipotezi ve modeli açıklanmıştır.

Araştırmanın Örnekleme ve Veri Toplama Yöntemi

Denetim komitesi özelliklerinin firmaların finansal performansı üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmanın örneklemini, 2012-2016 yılları arasında BİST imalat sektöründe faaliyet gösteren firmalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda ilgili yıllar arasında verilerine ulaşılabilen 75 firma incelenmiştir. Çalışma kapsamında finansal veriler; BIST'den (www.borsaistanbul.com), Kamuyu Aydınlatma Platformundan (www.kap.gov.tr), firmaların faaliyet raporlarından ve web sayfalarındaki bilgilerinden elde edilmiştir. Bankacılık ve sigortacılık gibi finansal sektörde yer alan işletmelerle, gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve holdinglerin bilanço yapıları farklılık gösterdiği için bu firmalar analiz kapsamından çıkarılmış, yalnızca BİST imalat sektöründe faaliyet gösteren firmalara yer verilmiştir. Böylece örneklem açısından homojenliğin sağlanması amaçlanmıştır. Çalışmaya dahil edilen firmaların sektörlere göre dağılımı tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Analize Dâhil Edilen Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı

İmalat Sanayi Alt Sektörleri	İncelenen Firma Sayısı
Metal Ana Sanayi	7
Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı	16
Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik Ürünler	14
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	10
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	13
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri, Basım ve Yayın Sektörü	4
Gıda, İçki ve Tütün	11
TOPLAM	75

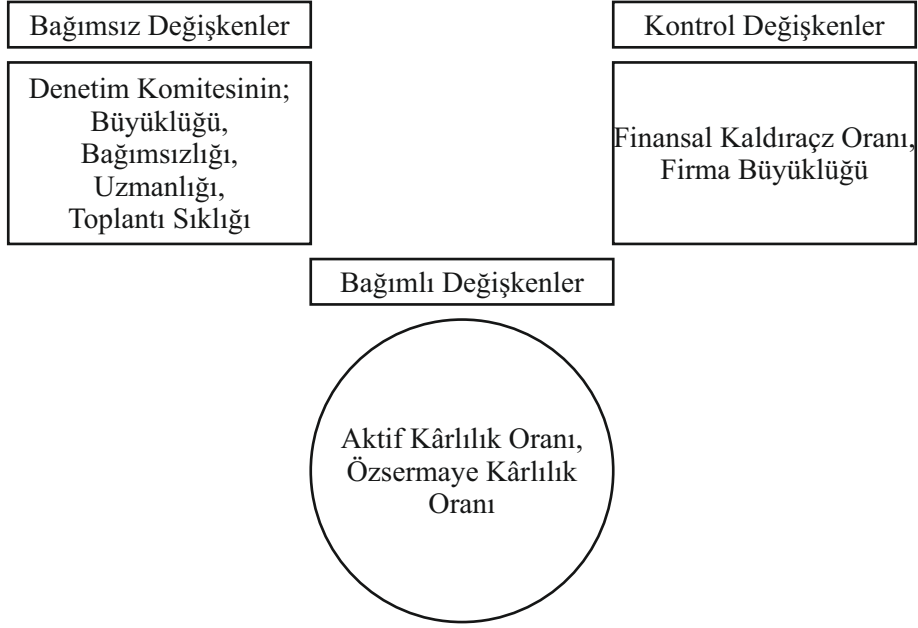
Araştırmanın Değişkenleri

Çalışmanın amacı kapsamında;iki bağımlı,dört bağımsızve iki kontrol değişkeni kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak, denetim komitesi özellikleri kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak ise, muhasebe esaslı finansal performans göstergeleri kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında kullanılan değişkenler, kodları ve hesaplama yöntemleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler	Hesaplamaları	Açıklamaları
Aktif Kârlılık Oranı (AKO)	Dönem Net Kârı / Toplam Varlıklar	AKO, firmaların varlıklarını ne ölçüde kârlı ve etkin kullandığını tespit etmek amacıyla hesaplanmaktadır.
Özsermaye Kârlılık Oranı (ÖKO)	Dönem Net Kârı / Özsermaye	Özsermaye, firmaların temel kaynaklarından olup, firma sahip veya ortaklarının firma üzerindeki haklarını ifade eder.
Bağımsız Değişkenler (Denetim Komitesi Özellikleri)		
Denetim Komitesinin Bağımsızlığı (DKB)	Denetim komitesinin çoğunluğu bağımsız üyelerden oluşuyorsa 1, aksi takdirde 0 değeri kullanılmıştır.	
Denetim Komitesinin Büyüklüğü (DKBY)	Denetim komitesinde görev alan üyelerin toplam sayısı	
Denetim Komitesinin Toplantı Sıklığı (DKTS)	Denetim komitesi yılda en az üç kez veya daha fazla toplanıyorsa 1, aksi takdirde 0 değeri kullanılmıştır.	
Denetim Komitesi Üyelerinin Muhasebe ve Finans Alanında Uzmanlığı (DKFU)	Denetim komitesi üyelerinin en az birinin muhasebe veya finansal yönetim konularında tecrübesi varsa 1, aksi takdirde 0 değeri kullanılmıştır.	
Kontrol Değişkenler		
Finansal Kaldıraç Oranı (FKO)	Toplam Borçlar / Toplam Aktifler	
Firma Büyüklüğü (FBY)	Toplam varlıkların doğal logaritması	

Tablo 3: Araştırmanın Modeli

Araştırmanın Yöntemi, Hipotezi ve Modeli

Çalışmada denetim komitesi özelliklerinin firmaların finansal performansına etkisini belirlemek için hem zaman serisi hem de yatay kesit veri setini bir araya getirme imkânı sağlayan panel veri analizi yöntemi ile Eviews (8) bilgisayar programı kullanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle aşağıda gösterilen bağımlı ve bağımsız değişkenlerle oluşturulan regresyon modelleri oluşturulmuştur. Ancak muhtemel çoklu doğrusallık problemi nedeniyle ve modelin açıklama düzeyini artırmak için bağımsız değişkenler her seferinde ayrı ayrı regresyon analizin dâhil edilmiş ve etki düzeylerine bakılmıştır.

MODEL 1:

$$FP (AKO)_{it} = \beta_0 + \beta_1 (DKB_{it}) + \beta_2 (DKBY_{it}) + \beta_3 (DKTS_{it}) + \beta_4 (DKFU_{it}) + \beta_5 (FBY_{it}) + \beta_6 (FKO_{it}) + \varepsilon_{it}(1)$$

MODEL 2:

$$FP (\ddot{O}KO)_{it} = \beta_0 + \beta_1 (DKB_{it}) + \beta_2 (DKBY_{it}) + \beta_3 (DKTS_{it}) + \beta_4 (DKFU_{it}) + \beta_5 (FB_{it}) + \beta_6 (FKO_{it}) + \varepsilon_{it}(2)$$

Modellerde:

AKO	=	Akt f Kârlılık Oranı
ÖKO	=	Özsermaye Kârlılık Oranı
DKB	=	Denet m Kom tes n n Bağımsızlığı
DKBY	=	Denet m Kom tes n n Büyüklüğü
DKTS	=	Denet m Kom tes n n Toplantı Sıklığı
DKFU	=	Denet m Kom tes Üyeler n n Muhasebe ve F nansAlanındaUzmanlığı
FKO	=	F nansal Kaldıraç Oranı
FBY	=	F rma Büyüklüğü

Regresyon modeller nde yer alan ROA ve ROE anal z kapsamındaki f maların performans ölçütleri yan bağımlı değişkenleri; DKB, DKBY, DKTS ve DKFU bağımsız değişkenleri göstermektedir. Ayrıca, BÜY ve FKO kontrol değişkenlerini temsil etmektedir. Modelde gösterilen 'i' işletmeyi ve 't' dönemi göstermektedir.

Panel veri analizinde öncelikle zaman ve yatay kesit analizleri birlikte yapıldığında sahte sonuçlar ortaya çıkmaması veya analizlerin geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak için regresyon modelinde kullanılan değişkenlerin durağan olması gerekmektedir. Söz konusu değişkenlerin durağan olup olmadığının anlaşılması için birim kök testlerinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca panel veri analizinde yapılan katsayı tahmininde sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modeli olmak üzere olmak üzere iki model bulunmaktadır (Greene, 2012: 346). Çalışmada, sabit etkiler ile tesadüfi etkiler modellerinden hangisinin seçileceğine ilişkin karar verirken Hausman Testi yapılmıştır. Bu test ile tesadüfi etkiler yaklaşımına göre tespit edilen katsayılar ile sabit etkiler yaklaşımına göre tespit edilen katsayılar karşılaştırılmakta, eğer katsayılar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemezse ($p > 0.05$) tesadüfi etkiler yaklaşımının, eğer anlamlı bir ilişki mevcutsa ($p < 0.05$) sabit etkiler yaklaşımının kullanılması gerektiği belirtilmektedir.

Araştırmanın Analiz ve Bulguları

Daha öncede ifade edildiği üzere analizde öncelikle, regresyon modelinde kullanılan değişkenlerin analize uygunluğunun belirlenmesi veya değişkenler arasında sahte regresyon sorununun ortaya çıkmaması için birim kök testleri uygulanmıştır. Bu kapsamda, Genişletilmiş Dickey-Fuller (1981) ve Phillips ve Perron (1988) birim kök testleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo 4: Panel Birim Kök Test Sonuçları

	Değişkenler	ADF	PP		Değişkenler	ADF	PP
SABİT	AKO	-3.231 (0.000)*	-3.541 (0.000)*	BİRİNCİ FARKLAR	AKO	-6.231 (0.000)*	-10.541 (0.000)*
	ÖKO	-4.112 (0.321)	-3.644 (0.411)		ÖKO	-5.235 (0.000)*	-5.877 (0.001)*
	DKB	-2.554 (0.040)**	-3.025 (0.043)**		DKB	-3.741 (0.011)**	-3.987 (0.013)**
	DKBY	-3.419 (0.003)*	-3.632 (0.002)*		DKBY	-5.874 (0.000)*	-4.266 (0.000)*
	DKTS	-2.963 (0.874)	-3.166 (0.895)		DKTS	-3.414 (0.000)*	-6.874 (0.001)*
	DKFU	-3.821 (0.474)	-3.821 (0.215)		DKFU	-4.874 (0.000)*	-5.731 (0.000)*
	FKO	-1.772 (0.002)*	-1.698 (0.003)*		FKO	-1.811 (0.001)*	-2.744 (0.002)*
SABİT + TREND	FBY	-3.254 (0.463)	-2.151 (0.521)		FBY	-4.584 (0.000)*	-3.521 (0.000)*
	AKO	-5.652 (0.000)*	-5.212 (0.000)*		AKO	-6.741 (0.000)*	-7.869 (0.000)*
	ÖKO	-3.784 (0.741)	-3.265 (0.756)		ÖKO	-3.858 (0.019)**	-3.936 (0.022)**
	DKB	-4.215 (0.042)**	-5.985 (0.048)**		DKB	-5.625 (0.032)**	-5.251 (0.018)**
	DKBY	-6.441 (0.000)*	-6.085 (0.000)*		DKBY	-6.955 (0.001)*	-6.695 (0.002)*
	DKTS	-7.356 (0.411)	-6.695 (0.485)		DKTS	-7.541 (0.411)	-7.254 (0.485)
	DKFU	-3.822 (0.865)	-3.695 (0.832)		DKFU	-5.874 (0.000)*	-6.874 (0.000)*
	FKO	0.772 (0.001)*	0.632 (0.002)*		FKO	1.254 (0.001)*	2.541 (0.002)*
	FBY	-3.154 (0.395)	-3.244 (0.285)		FBY	-4.214 (0.000)*	-3.697 (0.000)*

AKO: Aktif Kârlılık Oranı, ÖKO: Özsermaye Kârlılık Oranı, DKB: Denetim Komitesinin Bağımsızlığı, DKBY: Denetim Komitesinin Büyüklüğü, DKTS: Denetim Komitesinin Toplantı Sıklığı, DKFU:Denetim Komitesi Üyelerinin Muhasebe ve FinansAlanındaUzmanlığı, FKO: Finansal Kaldıraç Oranı, FBY:Firma Büyüklüğü.

Not: Parantez içerisindeki değerler ilgili test istatistiğine ait p-olasılık değerlerini göstermektedir. * ve ** değerleri sırasıyla%1 ve %5 anlam seviyelerinde serilerin durağanlıklarını göstermektedir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, Geliştirilmiş Dickey-Fuller ile Phillips ve Perron test sonuçlarına göre birinci farkları alındığında (I(1)) sabitli ve trendli modeldeki değişkenlerin tamamının durağan hale geldikleri görülmektedir. Bu sonuç modellerin geliştirilmesinde ve modele ait sonuçların sağlanmasında bir problemin olmadığını göstermektedir. Değişkenlerin düzeyde durağan olduğu tespit edildiği için değişkenler arasındaki ilişkinin panel regresyon analizi yöntemiyle analiz edilmesinde herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Değişkenler arasındaki ilişkinin panel regresyon analizi yöntemiyle analiz

edilmesinde herhangi bir sorun bulunmadığının tespit edilmesinden sonra, panel veri analizinin sabit veya tesadüfi modellerden hangisinin panel regresyon için daha uygun olduğunu tespit etmek için Hausman test istatistiği ve F-testi istatistiği uygulanmıştır. Hausman testi, tesadüfi etkiler modeli ile sabit etkiler modelinin etkinlik karşılaştırmasında, F-testi ise sabit etkiler modelinin anlamlılığının sınanmasında kullanılmıştır (Acaravcı, 2004: 97-102). Hausman testi sonucunda düşük P-değeri oluşması, tesadüfi etkiler modelinin sabit etkiler modelinden daha uygun olduğu hipotezinin reddi, F-Testi sonucunda düşük P-değeri oluşması ise sabit etkiler modelinin tesadüfi etkiler modelinden daha uygun olduğu hipotezinin kabulü anlamı taşımaktadır. Hipotezler şu şekilde geliştirilmiştir: H_0 = Sabit etki vardır ($Prob.<0,05$ ise); H_1 = Tesadüfi etki vardır ($Prob.>0,05$ ise). Hausman testi ve F-testi yapılarak elde edilen test sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5 : Hausman ve F-Testi İstatistiği Sonuçları

Modeller	Hausman İstatistiği	Anlamlılık(PDeğeri)	F-Testi İstatistiği	Anlamlılık(P-Değeri)
Model 1	24,51721	0,00000*	13,36212	0,00000*
Model 2	21,48463	0,00000*	8,36532	0,00000*

* % 1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 5, Hausman testi ve F-testi sonucunda elde edilen test sonuçları gösterilmiştir. Buna göre, F-testi istatistiği sonucuna göre sabit etkilerin tüm firmalar için bireysel etkileri topluca anlamlıdır. Analiz kapsamında oluşturulan modellerin panel etkinin sabit mi yoksa tesadüfimi olduğunu belirlemek için yapılmış olan Hausman testine göre Prob. değerlerinin %5'den düşük çıkmış olması etkinin sabit olduğu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, Model 1 ve Model 2 için % 1 anlamlılık düzeyinde H_0 hipotezini reddedildiği anlamına gelmektedir. Kısacası, Model 1 ve Model 2 Sabit etkiler modeli tercih edilmektedir. Bu durumda panel regresyon geliştirilirken sabit etki modeli dikkate alınarak geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durum dikkate alınarak regresyon analizinde bağımlı değişkenler olan hem AKO'da hem de ÖKO'de sabit etkiye göre elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeleri yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi neticesinde elde edilen regresyon analiz sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	=	AKO - ÖKO
Yöntem	=	Sabit Etki Panel Veri Regresyon Analizi
Örneklem	=	2012-2016
Dönem	=	5
Yatay Kesit Veri Sayısı	=	75
Toplam Panel Veri Sayısı	=	380

MODEL 1: AKTİF KÂRLILIĞI (AKO)				MODEL 2: ÖZSERMAYE KÂRLILIĞI (ÖKO)		
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği	Anlamlılık (P-Değeri)	Katsayı	t-istatistiği	Anlamlılık (P-Değeri)
DKB	-0,01925	-1,25821	0,26541	2,98523	2,85211	0,0085*
DKBY	3,28612	2,12563	0,00122*	0,05985	0,04874	0,85474
DKTS	-0,18921	-1,42621	0,21238	1,98521	0,51245	0,68541
DKFU	4,84516	1,21632	0,29852	0,19852	0,69854	0,41251
FKO	-0,69542	-5,65212	0,00000*	-0,41785	-1,36251	0,23251
FBY	0,32514	3,12841	0,00010*	0,82654	3,52147	0,0000*
C	-4,69542	-2,23699	0,03254	-19,95412	-4,69854	0,0000
Belirlilik Katsayısı R ²			0,60815			0,56695
Düzeltilmiş R ²			0,53498			0,49652
Durbin-Watson İstatistiği			2,12984			2,32578
F İstatistiği			8,92452			10,36245
F İstatistiğinin P Değeri			0,00000			0,00000

AKO: Aktif Kârlılık Oranı, **DKB:** Denetim Komitesinin Bağımsızlığı, **DKBY:** Denetim Komitesinin Büyüklüğü, **DKTS:** Denetim Komitesinin Toplantı Sıklığı, **DKFU:** Denetim Komitesi Üyelerinin Muhasebe ve Finans Alanında Uzmanlığı, **FKO:** Finansal Kaldıraç Oranı, **FBY:** Firma Büyüklüğü

Tablo 5, bağımlı değişken olarak AKO ile ilgili regresyon analizi sonuçlarını göstermektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde, model 1 ve 2 için modellerin açıklama gücü olan belirlilik katsayısı değerlerisıraıyla (R^2), yaklaşık %60 ve %56'dır. Buna göre, her iki modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıkladığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, bağımsız değişkenler beraberce bağımlı değişkendeki değişikliğin sırasıyla yaklaşık % 60 ve % 56'sını açıklamaktadır ve bu sonuçlar iyi bir değerdir. Çünkü R^2 değeri bilindiği üzere 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. R^2 değeri 1'e yaklaştıkça modelin açıklama gücü artmaktadır.

Çalışmada kullanılan değişkenler arasında otokorelasyon olup olmadığını Durbin-Watson testi ile belirlenmiştir. Durbin-Watson test değeri 0-4 arasında bir değer alır ve değeri 2'ye eşit olması durumunda değişkenler arasında otokorelasyon olmadığını ifade etmektedir (Gujarati & Porter- 2009). Tablo.5 incelendiğinde Durbin-Watson test değerleri sırasıyla (2.12-2.32) yukarıda

değinen sınırlar arasında kaldığı için modellerde kullanılan değişkenler arasında otokorolasyon olmadığı anlamına gelmektedir. Bu durum hatalar arasında rassallık oluştuğunu ifade etmektedir. Oluşturulan modellerin anlamlılığını gösteren F istatistiği sırasıyla, 8,92 ve 10,36 bulunmuştur. Bu değerlerin anlamlılığını gösteren F İstatistiğinin P Değerleri 0.0000 bulunmuştur. Bu sonuç, oluşturulan modellerde yer alan bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenleri önemli ölçüde açıkladığı ve modellerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu göstermektedir.

Tablo 5'de göre, denetim komitesinin bağımsızlığı (DKB) ile AKO arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (t istatistik= -3.258, $p > 0.10$). Bu nedenle, birinci hipotez (H1) AKO bağımlı değişken açısından desteklenmemektedir. Bu bulgu, denetim komitesinin bağımsızlığının firmaların finansal performansı (AKO) üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstergesidir. Ancak DKB ile ÖKO arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (t istatistik= 2,85211, $p < 0.01$). Bu nedenle, birinci hipotez (H1) ÖKO bağımlı değişken açısından desteklenmiştir. Bu bulgu, DKB'nin firmaların finansal performansı (ÖKO) üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstergesidir.

Denetim komitesinin büyüklüğünün (DKBY), AKO üzerinde 0.01 anlamlılık düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (t istatistik= 2.125, $p < 0.010$). DKBY ile firmaların finansal performansı arasındaki ilişkiye ilişkin olarak bu sonuç çalışmanın (H2) ikinci hipotezini AKO bağımlı değişkeni açısından desteklemektedir. Bu bulgu, DKBY'nin artması, AKO tarafından ölçülen firmaların finansal performansının arttığını göstermektedir. Ancak DKBY ile ÖKO arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (t istatistik= 0,04874, $p > 0.10$). Bu nedenle, ikinci hipotez (H1) ÖKO bağımlı değişken açısından desteklenmemektedir. Bu bulgu, DKBY'nin firmaların finansal performansı (ÖKO) üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstergesidir.

Öte yandan, denetim komitesinin toplantı sıklığı (DKTS) ve AKO ile ÖKO bağımlı değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > 0.10$). Bu nedenle, üçüncü hipotez (H3) AKO ve ÖKO bağımlı değişkenler açısından desteklenmemektedir. Bu bulgu, DKTS'nin firmaların finansal performansı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstergesidir. Son olarak, denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve finans alanında uzmanlığı (DKFU) ve AKO ile ÖKO bağımlı değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > 0.10$). Bu nedenle, dördüncü hipotez (H4) AKO ve ÖKO bağımlı değişkenler açısından desteklenmemektedir. Bu bulgu, DKFU'nun firmaların finansal performansı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstergesidir.

Analize dahil edilen kontrol değişkenlere ait Model 1'nin sonuçlarına bakıldığında, finansal kaldıraç (FKO) ile AKO arasında istatistiksel açıdan negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (t istatistik= -5.65212, $p<0.01$). Firma büyüklüğü (FBY) ile AKO arasında istatistiksel açıdan pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (t istatistik= 3.12841, $p<0.01$). Kontrol değişkenlere ait Model 2'nin sonuçlarına bakıldığında ise FKO ile ÖKO arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0.10$). (FBY) ile ÖKO arasında istatistiksel açıdan pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0.01$).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışmanın temel amacı, 2012-2016 yılları arasında BIST İmalât Sanayi Sektöründe faaliyet gösteren 75 firmanın verilerinden yararlanarak denetim komitesi özelliklerinin firmaların finansal performansları üzerindeki etkisini incelemektir. Belirlenen amaç doğrultusunda çalışmada, firmaların aktif kârlılığı ve özsermaye kârlılığı bağımlı değişkenler olarak kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ise denetim komitesi özelliklerinden; denetim komitesinin bağımsızlığı, toplantı sıklığı, büyüklüğü, muhasebe ve finans alanında uzmanlığıdır. Ayrıca çalışmada panel veri analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir;

- Denetim komitesinin bağımsızlığı ile AKO arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bulgu, çalışmanın birinci hipotezini (H1) desteklememektedir. Bu bulgu, Hsu, (2007); Al-Matari vd. (2012) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla aynı yönde; Chang and Li (2008); Al-Matar vd. (2017); Khanchel (2007); Yasser vd. (2011); Nuryanah ve Islam, (2011) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla ise farklı aynı yöndedir.
- Denetim komitesi büyüklüğü ile firmaların finansal performansı (AKO) arasında istatistiksel açıdan pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu, çalışmanın ikinci hipotezini (H2) desteklemektedir. Ayrıca bu bulgu, Al-Matari vd., (2012); Kajol ve Sunday (2008); Mallin (2007); Kyereboah-Coleman (2007) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla aynı yönde; Mak and Kusnadi (2005); Mohd vd. (2009); Nuryanah ve Islam, (2011); AbdurRouf (2011); Ghabayen, M. (2012) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla ise farklı aynı yöndedir.
- Denetim komitesinin toplantı sıklığı (DKTS) ile AKO istatistiksel açıdan arasında açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bulgu, çalışmanın üçüncü hipotezini (H3) desteklememektedir. Ayrıca bu bulgu, Kyereboah-Coleman (2007); Mohd vd. (2011); Nuryanah ve Islam (2011); Al-Matari vd.

(2012); Al-Matari vd. (2014) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla aynı yöndedir.

• Denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve finans alanında uzmanlığı (DKFU) ile AKO istatistiksel açıdan arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (t istatistik= 1,21632, $p<0.01$). Bu bulgu, çalışmanın dördüncü hipotezini (H4) desteklememektedir.

Çalışmanın elde ettiği sonuçlarıyla ve sonuçlara ilişkin yorumlarıyla konuyla ilgilenen taraflara ve konuya ilişkin düzenleme yapacak kurum ve kuruluşlara yararlı bilgiler sunacağı, yazında yer bulan çalışmalardan konu ve amaç yönünden ayrıştığı ve böylece literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, çalışmanın 2012-2016 yıllarını kapsaması, sadece imalat sektöründeki firmaların verilerinden yararlanılması, belirli karlılık oranlarının kullanılması, denetim komitesinin belirli bazı özelliklerinin değişken olarak seçilmesi ve söz konusu değişkenler ile analiz yapılması çalışmanın en önemli kısıtları olarak düşünülmektedir. Ayrıca uluslararası literatürde bu çerçevede yapılan çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, Türkiye'de söz konusu değişkenler kullanılarak yapılan çalışmaya rastlanmadığından, Türkiye örneklemindeki gelecekteki çalışmalarda denetçi bağımsızlığına etkisi olabilecek bu değişkenlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalarda, araştırmanın kapsadığı dönemin genişletilmesi, çeşitli sektörlerdeki firmaların örneklem olarak seçilmesi, diğer karlılık oranlarının (öz kaynaklar üzerinden kârlılık oranları, satışlar üzerinden kârlılık oranları, varlıklar üzerinden kârlılık oranları vb.) ve denetim komitesinin diğer özelliklerinin analize dahil edilmesi literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AbdurRouf, M. D. (2011). The Relationship Between Corporate Governance and Value of the Firm in Developing Countries: Evidence from Bangladesh. *The International Journal of Applied Economics and Finance*, 5, 237-244.

Acaravcı, K., Kandır, Y. S. ve Zelka, A. (2015). Kurumsal Yönetimin BIST Şirketlerinin Performanslarına Etkisinin Araştırılması. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 171-183.

Al-Matari, Y. A., Al-Swidi, A. K. and Fadzil, F. H. B. (2012). Audit Committee Effectiveness and Performance of Saudi Arabia Listed Companies. *Wulfenia Journal*, 19(8), 169-188.

Alsaed, K. (2006). The Association Between Firm-Specific Characteristics and Disclosure: The Case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476-496.

Anderson, R., Mansi, S. and Reeb, D. (2004). Board Characteristics, Accounting Report Integrity, and The Cost of Debt. *Journal of Accounting and Economics*, 37(3), 315-342.

Bauer, R., Eichholtz, P. and Kok, N. (2009). Real Estate, Corporate Governance and Performance: The Reit Effect. *Financial Management*, 20(20), 1-29.

Bozec, R. (2005). Boards of Directors, Market Discipline and Firm Performance. *Journal of Business Accounting*, 32(9&10), 1921-1960.

Chan, K.C. and Li, J. (2008). Audit Committee and Firm Value: Evidence on Outside Top Executives as Expert Independent Directors. *Corporate Governance: An International Review*, 16(1), 16-31.

Dar, L. A., Naseem, M. A., Rehman, R. U. and Niazi, G. S. K. (2011). Corporate Governance and Firm Performance: A Case Study of Pakistan Oil and Gas Companies Listed in Karachi Stock Exchange", *Global Journal of Management and Business Research*, 11(8), 1-10

Dar, L. A., Naseem, M. A., Rehman, R. U. and Niazi, G. S. (2011). Corporate Governance and Firm Performance a Case Study of Pakistan Oil and Gas Companies Listed in Karachi Stock Exchange. *Global Journal of Management and Business Research*, 11(8), 1-10.

De Oliveira Gondrige, E., Clemente, A. and Espejo, M. B. (2012). Composition of The Board and Firm Value of Brazilian Public Companies. *Brazilian Business Review*, 9(3), 71-93.

- Dey, A. (2008). Corporate Governance and Agency Conflicts. *Journal of Accounting Research*, 46(5), 1143-1181.
- Erickson, J., Park, Y., Reising, J. and Shin, H. (2005). Board Composition and Firm Value Under Concentrated Ownership: The Canadian Evidence. *Pacific-Basin Finance Journal*, 13(4), 387-410.
- Gerekan, B. ve Pehlivan, A. (2009). Kamu Kurumlarında Denetim Komitelerinin Kompozisyonu ve Çalışma Biçimi Üzerine Bir Araştırma, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1).
- Ghabayen, M. (2012). Board Characteristics and Firm Performance: Case of Saudi Arabia. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2), 168-200.
- Greene, William H. (2012). *Econometric Analysis*, Seventh Edition, Prentice Hall.
- Hamid, A. and Aziz, R. (2012). Impact of the Amendments of Malaysian Code of Corporate Governance on Governance of GLCs and Performance. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 6(11), 612-617.
- Hsu, H. (2007). Boards of Directors and Audit Committees in Initial Public Offerings. DBA Dissertation. Nova Southeastern University.
- Hsu, W. and Petchsakulwong, P. (2010). The Impact of Corporate Governance on the Efficiency Performance of the Thai Non-Life Insurance Industry. *The Geneva Papers on Risk and Insurance Issues and Practice*, 35(1).
- Ilona, D. (2008). Board Quality and Firm Performance. Master Dissertation, University Utara Malaysia.
- Kajol and Sunday. (2008). Corporate Governance and Firm Performance: The Case of Nigerian Listed Firms. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, (1450-2275), 1-13.
- Kang, S. and Kim, Y. (2011). Does Earnings Management Amplify the Association Between Corporate Governance and Firm Performance? Evidence from Korea. *International Business and Economics Research Journal*, 10(2), 53-67.
- Karamanou, I. and Vafeas, N. (2005). The Association Between Corporate Boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis. *Journal of Accounting Research*, 43, 453-486.
- Khanchel, I. (2007). Corporate Governance: Measurement and Determinant Analysis. *Managerial Auditing Journal*, 22(8), 740-760.

- Klein, W. (1998). Firm Performance and Board Committee Structure. *Journal of Law & Economics*, University of Chicago Press, 41(1), 275-303.
- Kyereboah-Coleman, A. (2007). Corporate Governance and Firm Performance in Africa: a Dynamic Panel Data Analysis. *Studies in Economics and Econometrics*, (Forthcoming). Working Paper.
- Kyereboah, C. and Biekpe, N. (2006). The Relationship Between Board Size, Board Composition, CEO Duality and Firm Performance: Experience from Ghana. *Journal of Corporate Ownership and Control*, 4(2), 114-122.
- Lehn, K., Patro, S. and Zhao, M. (2003). Determinants of the Size and Structure of Corporate Boards: 1935-2000, University of Pittsburgh working paper.
- Mak, Y.T. and Kusnadi, Y. (2005). Size Really Matters: Further Evidence on the Negative Relationship Between Board Size and Firm Value. *Pacific-Basin Finance Journal*, 13, 301-318.
- Mallin, C. (2007). *Corporate Governance* (2nd ed), Oxford: Oxford University Press.
- Mohammad, A.G. (2012). Board Characteristics and Firm Performance: Case of Saudi Arabia. *Int. J. Account. Fin. Reporting*, ISSN 2162- 3082, 2(2).
- Mohd, A. M. N. (2011). The Effect of Implementation of Malaysia Code of Corporate Governance (MCCG) 2007 on Corporate Governance Attributes and Financial Performance. Ph.D DPA Dissertation, University Utara Malaysia.
- Mollah, A. S. and Talukdar, M. B. U. (2007). Ownership Structure, Corporate Governance, and firm's Performance in Emerging Markets: Evidence from Bangladesh. *The International Journal of Finance*, 19(1), 4315-4333.
- Nuryanah, S. and Islam, S. M. N. (2011). Corporate Governance and Performance: Evidence from an Emerging Market. *Malaysian Accounting Review*, 10(1), 17-42.
- Premuroso, R. F. and Bhattacharya, S. (2007). Is There a Relationship Between Firm Performance, Corporate Governance, and a Firm's Decision to form a Technology Committee? *Corporate Governance*, 15(6), 1260-1277.
- Rashidah, A. R. and Fairuzana, H. M. (2006). Board, audit committee, culture and earnings management: Malaysian evidence. *Managerial Auditing Journal*, 21(7), 783-804.
- Reddy, K., Locke, S. and Scrimgeour, F. (2010). The Efficacy of Principle-Based Corporate Governance Practices and Firm Financial Performance: An Empirical Investigation. *International Journal of Managerial Finance*, 6(3),

190-219.

Swamy, V. (2011). Corporate Governance and Firm Performance in Unlisted Family Owned Firms. Working papers series, 4(2), 37-52.

Tornyeva, K. and Wereko, T. (2012). Corporate Governance and Firm Performance: Evidence from the Insurance Sector of Ghana. European Journal of Business and Management, 4 (13), 95-112.

Weir, C., Laing, D. and McKnight, P. J. (2002). Internal and External Governance Mechanisms: Their Impact on the Performance of Large UK Public Companies. Journal of Business Finance & Accounting, 29, 579–611.

Wild, J. J. (1996). The Audit Committee and Earnings Quality. Journal of Accounting, Auditing and Finance, 11, 247-276.

Xu, L. C., Zhu, T. and Lin, Y. (2005). Politician Control, Agency Problems and Ownership Reform: Evidence from China. Economics of Transition, 13(1),

Yasser, Q. R., Entebang, H. and Mansor, S. A. (2011). Corporate Governance and Firm Performance in Pakistan: The Case of Karachi Stock Exchange (KSE). Journal of Economic and International Finance, 3(8), 482-491.

HALKA ARZLARDA DÜŞÜK FİYATLAMA VE BORSA İSTANBUL'A ARZ OLMA KRİTERLERİ*

Low Price in the First Public Offers in the Exchange Rate of Istanbul

Teorik İnceleme

Ayşe PAMUKÇU**, Evren ÖZTÜRK***

Gönderim Tarihi: 28.05.2018

Kabul Tarihi: 04.07.2018

ÖZ : İlk halka arz getirilerinin değişkenliği nedeni ile ilk halka arz edilişlerinde değerlerinin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle de hisse senetleri ilk halka arz edildiklerinde gerçek değerinin altında bir fiyattan satılabilmektedir ya da firmalar düşük fiyattan halka arzı tercih edebilmektedirler. Bu çalışmanın amacı halka arz edilen firmaların düşük fiyatlandırma seviyelerini tespit etmek ve düşük fiyatlandırma ile şirketlerin varlıklarının kısa veya uzun vadedeki getirilerini arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu nedenle öncelikle halka ilk arz ve halka arzda değerlendirme açıklanmış ve sonrasında Borsa İstanbul'da gerçekleşen ilk halka arzlardaki düşük fiyatlandırma seviyesi tespit edilerek düşük fiyatlandırma ile varlıkların halka arzdan sonraki durumları ele alınmıştır. Daha sonra da Borsa İstanbul'daki halka arzların ilk getirileriyle arzdan sonraki getirileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Halka Arz, Değerleme, Borsa

JEL Sınıflandırması : M40, M41.

ABSTRACT : The variability of initial returns to initial public offerings (IPO) is higher for firms that are more difficult to value because of higher information asymmetry. The firms offering their's securities try to bring investors with such underpricing or can choose for public offering at a lower price. The aim of this study is determinate level of underpricing on the Istanbul Stock Exchange and present relation of long term return and underpricing. To this end, firstly it has

*Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Doktora Programı'nda hazırlanan "Borsa İstanbul ve Euronext Paris Borsalarında İlk Halka Arzlarda Düşük Fiyatlama ve Etki Eden Faktörler Regresyon Uygulaması" adlı doktora lisans tezinden türetilmiştir

**Doç. Dr., Marmara Üniversitesi/ İşletme Bölümü/ Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı,
apamukcu@marmara.edu.tr

***Marmara Üniversitesi / İşletme Bölümü/ Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı,
evren.ozturk@yildirimgroup.com

been searched reasons of underpricing. For this reason, firstly public initial public offering and public offering valuation were announced, and after that, the lowest price level in the initial public offerings realized at Borsa Istanbul was determined, and the situation after the public offering of the assets with low pricing was considered. Then, the relation between the first bringing of the public offerings of the Stock Exchange Istanbul and the subsequent deliveries is examined.

Key Words : Public Offer, Valuation, Stock Exchange

JEL Classification : M40, M41.

GİRİŞ

İktisadi literatürde rasyonel her birey faydasını maksimize etmeye çalışırken her firma (şirket) karını maksimize etmeyi amaçlar. Firmalar hedefledikleri karı ve arzuladıkları büyümeleri gerçekleştirmek veya sürdürebilmek amacıyla ilave finansal kaynaklara ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duydukları kaynaklar farklı büyüme evrelerinde değişebildiği gibi şirketin yapısı, yatırım felsefesine, ortaklık yapısı gibi birçok parametreye göre değişkenlik gösterebilir.

Şirketler, belli bir büyüklüğe ulaşınca kadar sermaye ihtiyaçlarını içsel ve dışsal kaynaklardan sağlayabilmektedirler. Halka arz ise şirketlerin kullandığı dış kaynakların başında yer almaktadır. Halka arz yoluyla şirketler, finansman sağlayabilmekte; likidite düzeylerini yükseltebilmekte; hem yerli, hem de yabancı yatırımcılara kendilerini tanıtmaya fırsatı yaratabilmekte; hisse senetlerinin tek bir grubun elinden çıkması ve geniş bir yatırımcı kitlesine ulaşmasını sağlayabilmektedirler.

Şirketler dış kaynak tedarikinde doğrudan borçlanma enstrümanlarını (banka kredisi veya bono-tahvil ihracı) kullanabildikleri gibi halka arz metodunu da tercih ederler. Halka açık bir şirketin sermaye kaynaklarına ulaşımı halka açık olmayan şirketlere göre daha kolay olabilmektedir. Yatırımların finansmanı ve/veya işletme sermayesi ihtiyacı için yabancı fon kullanan şirketler, banka kredisi kullanımı ve tahvil ihracı genellikle belirli bir süreyle sınırlı iken halka arz uzun vadeli finansman imkânı sağlayabilmektedir.

Halka ilk defa arz edilen hisse senetlerinin kısa vadede yatırımcısına normalin üzerinde getiri sağlaması, diğer bir ifade ile hisse senetlerinin düşük değerlendirilerek ihraç edilmesi düşük fiyatlama olgusu olarak isimlendirilir. Çeşitli ülke piyasalarında farklı zaman boyutlarında, farklı sayıda hisse senedi ile yapılan araştırmalarla halka ilk arzların performansları değerlendirilmiş ve hemen hemen bütün piyasalarda kısa vadede güçlü bir düşük fiyatlama olgusu tespit edilmiştir.

Halka arza konu hisse senetlerinde görülen düşük fiyatlama olgusu gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalarda birçok araştırmacı tarafından raporlanmıştır. Halka arz üzerine kurulan bir çok teorik model Ljungqvist tarafından dört grupta toplanmıştır. Bunlar; (i) yatırımcı, halka arzı gerçekleştiren firma ve aracı kurum arasındaki bilgi asimetrisine bağlı modeller (bu üç aktörden birinin diğerlerinden daha fazla bilgi sahibi olduğu öngörülmektedir), (ii) piyasaların üç temel özelliğine odaklanan kurumsal sebepler ve teoriler (yasal takibe maruz kalma riski, aracı kurumun halka arz sonrası fiyat istikrarı işlemleri ve vergiler), (iii) düşük fiyatlamasının halka arz sonrası ortaya çıkacak yeni ortakların yönetime müdahalelerini azaltacak şekilde yeni hissedar seçimine yardımcı olacağını savunan kontrol konuları ve teorileri, (iv) halka arzı gerçekleştiren firmaya gerçek değeri dışında bir fiyat teklifinde bulunan “rasyonel olmayan” yatırımcıların varlığı ve davranışsal hatalar sergileyen firmaların düşük fiyatlamayı azaltma yönünde aracı kurumlara yeterince baskı yapmadıklarını varsayan davranış yaklaşımları ve teorileridir. Bu teorik modellerde hemen her zaman, halka arz fiyatının düşük belirlendiği sonucuna varıldığı görülmektedir. Öyle ki aracı kurumlarla yakın bağlar kuran yatırımcılar bunun karşılığında halka arza konu olan hisse senetlerinden ilk tahsisatı almakta ve yüksek oranlarda ilk gün getirisi elde etmektedir.

Halka arza aracılık eden aracı kurum, halka arzı gerçekleştiren firma ve kendisine tahsis edilecek hisse senetlerini almayı bekleyen yatırımcı halka arzı gerçekleşen hisse senetlerinin fiyatlamasında farklı beklentilere sahiptir. Tipik bir halka arzda, halka arzı gerçekleştiren firmanın genelde en yüksek hasılatı ortaya çıkaracak maksimum fiyatı tercih etmesi beklenirken, buna karşın kendisine tahsis edilecek hisse senetlerini almayı bekleyen yatırımcının, kısa dönemde yüksek getiri elde edebilmek için önemli ölçüde düşük fiyatlanmış hisse senetlerini satın alması beklenir. Bu durum karşısında, halka arza aracılık eden aracı kurum ise, firma ile yatırımcı arasında bir köprü vazifesi gördüğü için ikilem yaşar. Eğer yatırımcıyı memnun edecek şekilde halka arz fiyatını düşük belirlerse, hasılat kaybına uğrayacağından firma halka arzdan vazgeçebilir veya çalıştığı aracı kurumu değiştirebilir; şayet firmayı memnun edecek şekilde hisse fiyatını yüksek tespit ederse, yatırımcı halka arza iştirak etmekte tereddüt edebilir ki bu da aracılık komisyonunun azalmasına ve gereksiz yere halka arz sonrası fiyat istikrarı işlemlerinin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Ancak buna rağmen aracı kurumlar halka arzın başarılı olmasını garanti edecek ölçüde hisse fiyatını düşük belirleme eğilimindedir. Gerçekten mevcut sonuçlar halka arza konu olan hisse senetlerinin genelde düşük fiyatlandığını da göstermektedir. Bu nedenle tipik bir halka arzda hisse senedi fiyatının belirlenmesi en önemli aşama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada Halk İlk Arz kavramı incelenmiş, halka arzın fayda ve maliyetleri incelenmiş, Maliyet kısmı direk ve endirekt olmak üzere ayrıştırılmış ve kapsamlı bir şekilde ele alınarak halka arzlarda değerlendirme ve Borsa İstanbul'da ilk halka arz olma kriterlerine yer verilmiştir.

HALKA İLK ARZ VE HALKA ARZIN FAYDA VE MALİYETLERİ

Bilindiği üzere, gelişmekte olan ülkelerdeki sermaye birikiminin yetersizliği ülkelerin ekonomik gelişim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çerçevede işletmeler büyümek, gelişmek, yatırım yapmak ve globalleşen dünyada rakipleri ile rekabet edebilmek için gerekli olan sermayeyi bulmakta zorlanmaktadır. İşletmeler açısından sermaye piyasasından kaynak temin etmenin işletmelerin kaynak problemlerinin çözümüne sağladığı katkının önemi son yıllarda artarak devam etmektedir.

Halka arz kavramı, finans literatüründe, bir şirketin hisse senetlerinin ilk kez halka ihraç edilmesi (Initial Public Offerings) anlamında kullanılmaktadır. İhraç kavramı, sermaye piyasası araçlarının ihraççıları tarafından çıkarılıp, halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin satışını ifade etmektedir.

Hisse senetlerini halka arz etme işlemini şirketler iki şekilde gerçekleştirebilir; birincil piyasalarda halka arz ve ikincil piyasalarda halka arz.

Birincil piyasalar, piyasaya ilk defa çıkarılan veya ihraç edilen hisse senedi ve tahvil gibi menkul kıymetlerin ilk işlem gördükleri piyasalardır. Birincil piyasadaki işlemlerle halka arz sonucunda toplanan fonlar, ihracı gerçekleştiren şirket kasasına doğrudan girmekte, bu da tasarrufların yatırıma kanallanmasını sağlamaktadır.

Doğrudan çıkarım (direct placement) olarak adlandırılan sunum, halka arz edilecek hisse senetlerini sermaye piyasasında yatırımcı olan bireylere doğrudan doğruya ilişki kurularak satılmasını ifade etmektedir. Bu sunumda, hisse senetlerinin çok sayıda yatırımcıya satılması amaçlanabileceği gibi bir veya az sayıda yatırımcıya da satılması amaçlanabilmektedir. Doğrudan çıkarımın dolaylı çıkarıma üstünlüğü, çıkarıma aracılık eden bir kurum bulunmadığı için, çıkarım giderlerinden tasarruf sağlama olanağı vermesidir. Bu üstünlüğe karşın bazı dezavantajları bulunmaktadır. Birinci olarak, satış işlemi süresi uzayabilir ve ihraççının acil fon gereksinimi zamanında karşılanmayabilir. İkinci olarak ise, hisse senetlerinin çok sayıda yatırımcıya satılmasının amaçlanması halinde başarılı olmayabilir (Sarıkamış, 1998: 91).

Dolaylı çıkarımda (indirect placement) ise, fon sağlamak isteyen şirketlerin sermaye piyasasında bu amaçla bulunan bir aracı kurumun hizmetinden yararlanarak çıkarımda bulunmasıdır. Aracı kurumun hizmetinden

yararlanma, dolaşıma çıkarılmak istenen hisse senetlerinin satış ve dağıtım garantisini isteme şeklinde de olabilir

Dolaylı çıkarımın üstünlüğü ise, aracılık eden aracı kurumun sermaye piyasasındaki bilgi ve tecrübesi ile ihraççının maksimum yarar sağlaması mümkün olabilmektedir. Bu bilgi ve tecrübe birikimi, piyasaya sunulması gerekli finansal varlık türünün seçiminde, fiyatlandırılmasında, taşınması gerekli koşulların saptanmasında fon gereksinimi duyan ihraççının doğru kararlar vermesini sağlayabilir. Ayrıca dolaylı çıkarım, yatırımcılar üzerinde, aracı kurumun itibarı ölçüsünde olumlu etkiler yaparak, çıkarımın başarılı olmasına katkıda bulunabilir. Bununla birlikte aracı kurumun yaygın bir dağıtımı ile hisse senetlerinin bir kişinin elinde toplanması önlenmektedir (Sarıkamış, 1998: 93). Bunlara karşılık aracı kuruma verilecek olan komisyon tutarı ve aracı kurumun yapılacak ihraçta hisse senedi fiyatlarını düşük fiyatlandırması nedeniyle oluşacak gelir kaybı dolaylı çıkarımın dezavantajlarını oluşturmaktadır

HALKA ARZLARDA DEĞERLEME

Halka arzı gerçekleştiren aracı kuruluş tarafından hisse senedinin halka arz fiyatının belirlenmesi için firmada finansal, ticari ve sektörel vb. incelemeler yapılmaktadır.

Hisse senedi fiyatları, ihraç eden şirketin mali yapısındaki değişikliklerden etkilenmektedir. Hisse senetlerine yatırım yapılması söz konusu olan şirketin ve faaliyetlerinin analizini yapabilmek için aşağıda yer alan faktörler üzerinde durmak gerekir (Kanalıcı, 1997: 38).

- Şirketin unvanı, mazisi ve şöhreti,
- Sermayesi, ihtiyatları,
- Yeniden değerlendirme fonu,
- Personel sayısı, işçi-işveren ilişkileri,
- Yöneticilerin ehliyeti ve yetenekleri,
- Üretim konusu, kapasitesi ve cirosu, ihracat imkanları,
- Faydalandığı teşvik tedbirleri,
- Kredi imkanları,
- Yeni yatırım projeleri,
- Rakiplerine nazaran piyasadaki durumu,
- Maliyetleri ve karlılık durumu,

- Hammadde tedarik imkânları, yerli malzemeye çalışma veya dışa bağımlılık durumu, mevcut stokları,
- Kar dağıtma politikası,
- Şirketin mali yapısı,
- Satışlarının izlediği trend,
- Hammadde fiyatlarının seyri ve hammadde kaynaklarını denetleyebilme imkanı,
- Sektör, sektördeki rekabet ve rakipleri,
- Yönetim kalitesi,
- Teknolojik üstünlükleri,
- Tüketici tercihleri

İlk etapta firmanın finansal yapısı oran analizi, yatay, dikey, karlılık, borçluluk, likidite analizleri vb. gibi analiz yöntemleri kullanılarak incelenmektedir.

Firmanın kısa ve uzun vadeli fon ihtiyacının tespitinin yanı sıra, borçluluk yapısının incelenmesi ile borçların tutarları, maliyetleri ve ödeme takvimleri tespit edilmektedir. Ayrıca firmanın yapılmakta olan yatırımları ve yapılması planlanan yatırımları, bunların süresi, türleri, finansmanı varsa teşvikleri incelenerek bu yatırımların yaratacağı nakit girdisi ve yatırımların üretime etkisi tespit edilmektedir. Karlılık analizleri ise firmanın kar marjları ve faaliyet karlılığı tespit edilir (Pwc Business School, 2015: 6).

Firmanın faaliyet gösterdiği sektörün mevcut durumu ve potansiyeli, kullanılan teknoloji, sektördeki rekabet koşulları, rakipleri ve rakiplerin mali durumları yatırımları pazar payları incelenmektedir. Rakiplerin yanı sıra hammadde tedarikçileri de aynı şekilde incelemeye tabi tutulmaktadır ve halka arz edilecek firmanın sektördeki durumu, pazar payı, pazarın durumu ve müşteri yapısı, ürünleri ve firmanın güçlü ve zayıf yanları tespit edilmektedir. Ayrıca firmanın hukuki durumu ve varsa hukuki problemleri ve yönetim yapısı da incelemelere tabi tutulmaktadır.

Firmanın değerini, firmanın faaliyet gösterdiği sektör ile ilgili faktörlerde etkilemektedir. Söz konusu faktörler şu başlıklar altında sıralanabilir.

Sektörün geçmişte gösterdiği büyüme; sektörün geçmiş yıllardaki büyüme performansı, sektörün içinde bulunduğu hayat eğrisi aşaması, sektöre ilişkin beklentiler, sektörde yer alan firmalar hakkında bilgi vermektedir. Sektörün geçmiş dönemlerdeki satış ve kar performansı, sektörün ürünlerine olan talebin bir göstergesidir.

Talep elastikiyeti; sektörde üretilen mal ve hizmete olan talebin elastikiyeti de yatırımcı açısından önemlidir. Yatırımcı menkul kıymet yatırımlarında devamlı ve istikrarlı gelir sağlamayı hedeflemektedir. Bu açıdan talep elastikiyeti sıfıra yakın veya sıfır olan endüstri kollarını yatırımcılar tarafından tercih edilebilir. Talep elastikiyetinin neden olduğu tercih firmanın değerini etkilemektedir.

Sektörün üretim kapasitesi; sektörün üretim kapasitesi, sektörün geleceği hakkında fikir vermektedir. Mamul satış fiyatları ile kapasite kullanımı arasında ters oranlı bir ilişki mevcuttur. Sektördeki firmaların kapasite kullanım oranlarına bağlı olarak sektörde yer alan firmaların gelecekteki değerleri ve büyümeleri hakkında tahminde bulunmak zor değildir.

Sürekli büyümekte olan sektörde yer alan bir firmanın değerinin, küçülme eğiliminde olan sektörde yer alan firmaya göre daha yüksek olması doğaldır (Koç, 1998: 76-77).

Aracı kuruluş tarafından yapılan çalışmalar sonucunda firmanın yapısı, sektörün durumu ve çeşitli varsayımlardan yararlanılarak değişik metotlarla elde edilen sonuçlar bir arada karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek bulunan firma değer aralıkları karşılaştırılarak ortak ve tutarlı bir sonuca ulaşılarak firma değeri ve hisse senedi değeri belirlenmektedir.

Doğası itibarıyla değerlendirme çalışmaları tamamen bilimsel olarak nitelenemeyeceği gibi varılan sonuçların birçok durumda subjektif ve kişisel hükümlere bağlı olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Pwc Business School, 2015: 8).

Halka arzda firma değerlemesinde esas olarak iki yöntem kullanılmaktadır.

Bunların birincisi, indirgenmiş nakit akımlarını temel alan nakit akımlarına göre değerlendirme yöntemidir.

Bu yöntemde firmanın değeri, gelecekte beklenen nakit akımlarının uygun iskonto oranı ile iskonto edilerek bugünkü değerine indirgenmesi ile hesaplanmaktadır (Richard, 1998: 568).

İkinci yöntem ise firma değerinin benzer varlıkların ve firmanın faaliyet gösterdiği sektörün kar, defter değeri, satışlar gibi ortak değişkenlerinin karşılaştırılması yoluyla hesaplanmasını sağlayan piyasa göstergeleridir (F/K, PD/DD, F/NA, F/S, FD/FAVÖK, vb).

HALKA ARZDA DÜŞÜK FİYATLAMA

Halka ilk defa arz edilen hisse senetlerinin kısa vadede yatırımcısına normalin üzerinde getiri sağlaması, diğer bir ifade ile hisse senetlerinin düşük

değerlendirilerek ihraç edilmesi düşük fiyatlama olgusu olarak isimlendirilir. İlk Halka Arzların düşük fiyatlaması, yeni bir ihraç için işlem görmeye başlamasından hemen sonra büyük ve pozitif bir getiri oluşması birçok piyasada yenilenen bir olgudur ve finansal yazında üzerinden en çok araştırma yapılan en önemli on konudan biridir.

Literatürde, İHA'ların düşük fiyatlandırılması ile ilgili birkaç anlayış bulunmaktadır.

İdeal durumda, hisse fiyatlarının, teorik olarak temettü / kar payı olarak ödenen, firmanın iskonto edilmiş gelecek kazançlarının bugünkü hisse başı değeri ile eşleşmesidir (Karlis, 2015). “Çoğu literatürde düşük fiyatlama firmanın piyasa değeri ile teklif fiyatı arasındaki fark olarak tanımlayarak, ilk işlem günündeki fiyat hareketlerini piyasa değeri üzerinden değerlendirmeye adaptasyon süreci olarak alırlar. 'Düşük fiyatlama' terimi 70'li yılların A.B.D. akademik literatürüne dayanmakta ve temel olarak, yeni ihraç edilmiş hisselerin teklif sonrası fiyat hareketi fenomenini tanımlamaktadır. En yalın tanımı ile düşük fiyatlama halka arzdan sonra yatırımcılar tarafından ilk anda elde edilen pozitif kazançtır. Genelde bu fiyat hareketi kendini açıkça gösterir.

BORSA İSTANBUL'DA HALKA ARZ OLMA VE KOTASYON KRİTERLERİ

Halka Açılma ve Borsada İşlem Görme

Bir şirketin finansman ihtiyaçlarını sermaye piyasaları ile giderme yöntemlerinin başında halka arz gelmektedir (Resmi Gazete, 2013: 4). “Sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan yapılan genel bir çağrıyı ve bu çağrı devamında gerçekleştirilen satış olarak tanımlanmıştır.

Halka açılma gerek Türk gerek uluslararası hukukta ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Halka açılma süreci, öncelikle sermaye piyasalarının düzenlenmesinden sorumlu otoriteden izin ve/veya onay süreçlerinin tamamlanması ve ayrıca halka arz edilen payların işlem göreceği borsalar nezdinde kotasyon başvurularının gerçekleştirilmesini gerektirir.

Halka açılma işlemlerimde, yetkili otorite tarafından onaylanmış bir izahnamenin kamuoyu ile paylaşılması zorunludur. Onaylı bir izahname olmaksızın yapılacak bir halka arz hukuki ve cezai sorumluluk doğurabilmektedir.

Türk Mevzuatı Açısından Halka Arza İlişkin Temel Konular

Türkiye'de sermaye piyasalarının düzenlenmesinden sorumlu olan otorite

Sermaye Piyasası Kurulu'dur. Halka arz ve borsada işlem görme aşamasında hazırlanacak izahnamenin SPK tarafından onaylanması ve bu işlemlerin SPK'nın düzenlemelerine uygun yürütülmesi gerekir.

Türkiye'de payların işlem gördüğü tek borsa aynı zamanda bir anonim şirket olan Borsa İstanbul'dur.

Türkiye'de gerçekleştirilecek bir halka arz işleminde tabi olunacak temel düzenlemeler şunlardır:

- Türk Ticaret Kanunu,
- Sermaye Piyasası Kanunu,
- Pay Tebliği,
- İzahname ve İhraç Belgesi Tebliği,
- Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği,
- Borsa İstanbul Kotasyon Yönetmeliği,
- Diğer SPK ve BIST düzenlemeleri.

İzahname Düzenleme Yükümlülüğü

Türk Mevzuatı Açısından

Sermaye piyasası düzenlemeleri uyarınca bir şirketin paylarının halka arz edilebilmesi veya borsada işlem görebilmesi için izahname hazırlanması ve hazırlanan bu izahnamenin SPK tarafından onaylanması zorunlu tutulmuştur (Resmi Gazete, 2013: 4).

İzahnameler ihraççı şirket ile paylar hakkındaki bilgiler ile bir özet bölümü de içermek üzere bir veya birden fazla belge şeklinde düzenlenebilir. Özet bölümü ihraççıya, varsa garantöre, garantinin niteliğine ve ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarına ilişkin temel özellik, hak ve riskleri içerecek şekilde kısa, açık ve anlaşılır ifadelerden oluşur.

Halka arz öncesi hazırlanan izahname taslağının onaylanması için ihraççı ve/veya yatırım kuruluşu SPK'ya başvurur, SPK izahnamede yer alan bilgilerin tutarlı, anlaşılabilir ve izahname standartlarına göre eksiksiz olduğunun tespiti hâlinde izahnamenin onaylanmasına karar verir. Onay süresi, ilk halka arzlar için, eksik bir belge bulunmaması kaydıyla maksimum 20 gün olarak belirlenmiştir.

İzahname onaylandıktan sonra yayımlanır, ayrıca ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmez. Ancak, izahnamenin nerede yayımlandığı hususu ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili

Gazetesi'nde ilan edilir.

Halka arza ilişkin ilan, reklam ve açıklamalar izahname ile tutarlı olmalı, gerçeğe aykırı, abartılmış ve yanıltıcı bilgiler içermemelidir.

Kotasyon Kriterleri

Halka arz işleminin vazgeçilmez bir parçası da bir borsaya kote olunmasıdır. Böylelikle halka arz edilen bir şirketin paylarının ikincil piyasada işlem görmesi sağlanmaktadır.

Borsa İstanbul Kotasyon Kriterleri

SPK tarafından onaylanmış bir izahname üzerine yapılacak halka arzının ardından Borsa İstanbul kotasyon şartlarını sağlayan şirketlerin payları Borsa'nın ilgili pazarlarında işlem görebilirler. Bu doğrultuda, şirketin, Borsa İstanbul'a, SPK'ya yapılan başvurunun yanı sıra, ayrı bir başvuru daha yapması gerekmektedir.

Borsa İstanbul A.Ş. Kotasyon Yönetmeliği, şirketlerin Borsa İstanbul kotuna alınması, kotta kalması, kottan geçici veya sürekli çıkarılması, borsa pazarlarında işlem görmesi ve işlemlerin sürekli veya geçici olarak durdurulması esaslarını düzenlemekte ve Borsa İstanbul'da işlem gören ortaklıkların uyması gereken kurallar ile Borsa İstanbul'a verilmesi gereken bilgi ve belgeleri belirlemektir.

Borsa İstanbul Kotasyon Yönetmeliği çerçevesinde şirketlerin sağlanması öngörülen kotasyon şu şekilde sıralanabilir.

Bağımsız Denetim Koşulu: Buna göre izahnamede yer alacak Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu mali tablolar ile bağımsız denetim raporlarının Borsa İstanbul'a sunulması gerekir.

Kuruluş ve Faaliyetlere İlişkin Koşullar: Kotasyon Yönetmeliği'ne göre, başvuran şirketin son 3 yıldır faaliyette olması gerekir. Ayrıca son 3 yıllık mali tablolarının yayınlanması gerekir. Ayrıca, şirketin son 1 yıl içinde ortaklığın faaliyetlerine 3 aydan fazla ara vermemiş olması, tasfiye veya iflas anlaşıması istenmemiş olması gerekir.

Finansman Yapısı Koşulu: Şirketin finansman yapısının faaliyetlerini sağlıklı bir biçimde yürütebilecek düzeyde olması gerekir.

Hukuki Uyuşmazlıklar ve Hukukçu Raporu Koşulları: Şirketin, ortaklığın üretim ve faaliyetlerini etkileyecek önemli hukuki uyuşmazlıkların bulunmaması gerekir. Bunun için bağımsız bir hukukçu raporu hazırlanır.

Pay Devir Kısıtlamaları Koşulu: Şirketin esas sözleşmesinde işlem görecektir.

payların devir ve tedavülünü kısıtlayıcı veya senet sahibinin haklarını kullanmasına engel olacak kayıtlar olmamalıdır.

Sayısal Koşullar: Borsa İstanbul'da kote olmak için şirketlerin çeşitli sayısal kriterleri sağlaması gerekmektedir. Halka arz edilen payların piyasa değerine göre 3 ayrı grup belirlenmiştir. Şirketler dâhil olacakları grup için aranan son 2 yıllık dönemde vergi öncesi kar elde etmiş olmaya, asgari halka açılma oranına, son mali tabloya göre sahip olması gereken asgari özsermaye miktarına ilişkin şartları sağlamak durumundadır.

Bu çerçevede halka arz edilen payların piyasa değerinin 135.000.000 TL'yi aşması durumunda ise;

- Şirket'in son 2 yılın herhangi birisinde vergi öncesi kar elde etmiş olması ve
- Bağımsız denetimden geçmiş son mali tablosuna göre özsermayesinin en az 33.500.000 TL olması gerekir,
- Ayrıca, herhangi bir asgari halka açıklık oranı aranmaz.

Aşağıda, söz konusu sayısal kriterler tablo halinde gösterilmektedir.

Tablo 1. Borsa İstanbul'da Sayısal Kotasyon Kriterleri

	Yıldız Pazar Grup 1	Yıldız Pazar Grup 2	Ana Pazar Grup 1	Ana Pazar Grup 2
Halka arz edilen payların piyasa değeri	Asgari 250.000.000 TL	Asgari 100.000.000 TL	Asgari 50.000.000 TL	Asgari 25.000.000 TL
Toplam Piyasa Değeri	Asgari 1.000.000.000 TL	Asgari 400.000.000 TL	-	-
Bağımsız denetimden geçmiş yıllık finansal tablolar dikkate alınarak hesaplanan FAVÖK elde edilmiş olması	Son 2 yıl	Son 2 yıl	Son 2 yıl	Son 2 yıl
Halka arz edilen payların nominal değerinin sermayeye asgari oranı	%5	%10	%15	%25
Bağımsız denetimden geçmiş en son finansal tablolardaki Özsermaye/Sermave oranı	0,75'ten büyük	1.0'dan büyük	1.0'dan büyük	1,25'ten büyük

Kaynak: [http://www.borsaistanbul.com/sirketler/halka-arz-ve-borsada-islem-gorme-pay-piyasasi/halka-arz/yildiz-pazar-ve-ana-pazar/kotasyon-sartlari\(15 Nisan 2016\)](http://www.borsaistanbul.com/sirketler/halka-arz-ve-borsada-islem-gorme-pay-piyasasi/halka-arz/yildiz-pazar-ve-ana-pazar/kotasyon-sartlari(15_Nisan_2016))

Görüleceği üzere, Borsa İstanbul kotuna alınacak bir şirketin, mali tablolarının bağımsız denetim geçmesi, önemli bir hukuki uyumsuzluğunun olmaması, payları üzerinde herhangi bir devir kısıtlı bulunmaması, son 2 yıldır faaliyette olması gerekmektedir.

Yukarıdaki kriterlerin sağlanması ile birlikte yapılacak Kotasyon Başvurusu'nda şu bilgi ve belgelerin olması gerekmektedir (Borsa İstanbul Kotasyon Kriterleri, 215). Borsa, aşağıda sayılanlar dışında ilave bilgi ve belgeler de isteyebilir.

- Standart bilgi formu,
- Şirket ana sözleşmesi,
- Ortaklığın Borsada işlem görecekt paylarının devir ve tedavülünü kısıtlayacak veya pay sahibinin haklarını kullanmasına engel olacak kayıtlar içermediğine ilişkin beyanı,
- Ortaklığın tabi olduğu özel mevzuat var ise, buna göre alınmış yetki ve izin belgelerinin, bir başka ortaklığın lisansı altında çalışılmakta ise lisans ve benzeri sözleşmelerin bir örneği,
- SPK düzenlemeleri çerçevesinde izahnamede yer alacak mali tablolar ile bağımsız denetim raporları,
- Kotasyon Yönergesinin 8 inci maddesi kapsamındaki başvurular için, bir bağımsız denetim firması tarafından yapılmış son 2 yıla ilişkin FAVÖK hesaplamaları,
- Taslak izahname,
- Aracılık sözleşmesi ve varsa yatırım kuruluşları ile yapılan diğer anlaşmaların bir örneği,
- Ortaklığı temsile yetkili kişilerin imza sirküleri,
- Son 3 yıl olağan ve olağanüstü genel kurul kararlarının yayımlandığı Ticaret Sicili Gazetelerinin listesi,
- Varsa ortaklık aktifinde kayıtlı bulunan duran varlıklara ilişkin sigorta poliçelerinin listesi,
- Varsa ortaklık mülkiyetinde bulunan patent, marka, logo, royalty ve benzeri haklara ilişkin belgeler,
- Hukukçu raporu ve ortaklık tarafından verilen beyan,
- Faaliyetleri özerk veya bağımsız kurullar ya da diğer kamu kurumlarının düzenleme ve denetlemesine tâbi olan şirketlerin (kuruluş, denetim ve gözetim

açısından SPK mevzuatına tâbi olan ortaklıklar hariç) kuruluş ve faaliyet bakımından hukuki durumu ile paylarının hukuki durumunun tâbi oldukları mevzuata uygun olup olmadığına ilişkin ilgili kurumlardan alacakları yazı,

- Ortaklık yönetim kurulu üyeleri ile genel müdürü ve yönetim kontrolünü elinde bulunduran ortakların özgeçmişleri, (birleşme amaçlı ortaklık başvurularında kurucularının da özgeçmişleri eklenecektir),
- Ortaklığın vadesi geldiği halde ödenmeyen vergi, SGK primi, belediye vb. kamu borcu olmadığına ilişkin olarak ilgili kamu kurumlarından alınan yazılar,
- Fiyat tespit raporu,
- Borsada gerçekleştirilecek halka arzlarda işlem görecekt payların MKK tarafından kaydedildiğine ilişkin belge,
- Şekli ve içeriği Borsa tarafından belirlenmiş halka arza ilişkin satış sonuçları.

SONUÇ

Günümüz piyasalarında tam rekabet koşulları hüküm sürdüğü için belli büyüklüğe ulaşan şirketler ihtiyaç duydukları fon ihtiyaçlarını karşılayabilmek, likidite sıkıntısını gidermek, kurumsallaşma ve vergi avantajı sağlamak, şirket prestijini, saygınlığını, tanınırlığını arttırabilmek ve benzeri sebeplerle halka açılma yoluna seçebilmektedirler.

Yatırımcıların ilk halka arzlarda arz fiyatının daha aşağıda belirlenmesine sebep olan etmenlerden birisi şirketler hakkındaki bilgi eksiklikleridir. Yatırım yapmak amacı ile halka arz edilen şirketler arasındaki farklı bilgi asimetrisi, düşük fiyatlandırmaya sebep olmakta, bu da ilk getiri kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Bunların dışında, piyasalarda halka arza aracılık yapan yatırım bankası ile yatırımcılar arasında bilgi farklılıkları olduğu durumlarda yatırımcılar belli oranlarda risk primi talep etmekte ve dolayısıyla bu da düşük fiyatlandırmaya sebep olabilmektedir. Halka arza aracılık eden yatırım bankasının daha sonraki zamanlarda yapacağı diğer halka arzlarda başarı sağlamak için, ilk yaptığı halk arzlarda piyasaları mutlu etmeye çalışması buna örnek verilebilir.

Hisse senetlerini ilk defa halka arz edecek olan firmaların bu arzları, halka arza aracılık eden yatırım bankasına da bağlı olarak düşük veya yüksek fiyatlandırılmaya maruz kalmaktadır. Bazı durumlarda halka arz firmaları bazen kendi itibarlarını arttırmak veya korumak amacı ile de düşük fiyatlandırma yolunu tercih edebilmektedirler.

Bilindiği üzere kısa vadede kazanç elde etmek isteyen yatırımcılar ile yatırımlarını uzun vadede değerlendirmek isteyen yatırımcılar yatırım

yapacakları firmayı veya firmaları seçerken farklı hareket etmek durumundadırlar. Örneğin yüksek fiyatlandırılmış bir varlığa yatırım yapan yatırımcı kısavadede bu yatırımı paraya çevirmek isterse zarar ile karşı karşıya kalabilir.

KAYNAKÇA

Borsa İstanbul A.Ş, (2015),Kotasyon Yönergesi, İstanbul.

Karlis, P., (2015) IPO – Underpricing in, The Park Place Economist VIII Illinois, <http://digitalcommons.iwu.edu/parkplace/vol8/iss1/17/>

Kanalıcı, H. (1997) Hisse Senedi Fiyatlarının Tespiti ve Tesir Eden Faktörler, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu.

Koç, Ö. (1998) Şirketlerin Halka Açılması ve Bir Uygulama, Ankara, SPK Yayın No:118.

PWC Business School, (2015), Şirket Değerleme Yöntemleri ve Uygulamaları Eğitimi Dökümanı, İstanbul.

Resmi Gazete, (2013) Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği, Madde 4, Sayı. 28691.

Richard M. Levich, (1998)International Financial Markets Prices and Policies, New York.

Sarıkamış, C., (1998) Sermaye Pazarları, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 3. Basım, Yayın No:213, Dizi No:22.

ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ ALT SINIFINDAKİ KÜÇÜK, ORTA VE BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ*

A Comparative Analysis of Financial Performance of Small, Medium and Large-Scaled Firms Belonging to Accommodation and Catering Services Using the Ratio Analysis

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Erdal YILMAZ**, Tunay ASLAN***

Gönderim Tarihi: 19.06.2018

Kabul Tarihi: 28.06.2018

ÖZ: Çalışmanın temel amacı, “Oran Analizi” yöntemini kullanarak, “Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri” alt sınıfındaki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal performanslarını yıllar itibarı ile değerlendirip karşılaştırmaktır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın her yıl düzenli olarak yayınladığı sektörel bilançolar arasından, “Konaklama Ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri” alt sektöründeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin son üç yıllık bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda işletmelerin bazı finansal performans göstergeleri ile işletmelerin ölçekleri arasında (büyük, orta ve küçük ölçekli olması) anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:Oran Analizi, Konaklama İşletmeleri, Finansal Performans

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M42

ABSTRACT:The main aim of this study is to annually evaluate and compare the financial performance of small, medium and large-scaled firms belonging to

*Bu çalışma, 3-5 Kasım 2017 tarihlerinde Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi’nde düzenlenen 1.Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

**Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, eyilmaz@omu.edu.tr

***Dr. SMM, tunay_aslan@hotmail.com

accommodation and catering services using the ratio analysis. Data of this research are retrieved from Central Bank of the Republic of Turkey's sectorial balance sheets, which are published every year. The balance sheets and income statements covering the most recent three years of small, medium and large-scaled firms, which belong to accommodation and catering services provide the data for this paper. As a result of the analysis, meaningful and significant differences are detected between some financial performance indicators and scales (small, medium, large) of companies.

Keywords: Ratio Analysis, Accommodation Businesses, And Financial Performance

JEL Classification:M40, M41, M42

GİRİŞ

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren uygulanan politikalar neticesinde turizm sektörü önemli ilerlemeler kaydetmiş, turizm gelirleri ülke ekonomisinin önemli bir unsuru haline gelmiş ve Türkiye dünyada en çok turist çeken ülkeler arasında yerini almıştır. Birleşmiş Milletler Turizm Örgütü'ne göre, Türkiye 2012'de dünyada en fazla ziyaret edilen altıncı ülke olmuştur. Aynı şekilde Antalya ve İstanbul en çok ziyaret edilen ilk on şehir arasına girmiştir. Her ne kadar sonraki yıllarda çeşitli terör saldırıları, siyasi ve ekonomik nedenlerle Türkiye'nin dünya turizmi içerisindeki payında bir miktar gerileme olsa da, yapılan yatırımlar ve sahip olduğu turizm potansiyeli ile Türkiye, dünya turizminin önemli aktörleri arasında yerini korumaktadır. Ayrıca emek yoğun bir sektör olan turizm, ilgili olan diğer alanlarla birlikte istihdam yaratma potansiyeline sahip çok önemli bir sektör konumundadır.

Turizm sektörü sabit sermaye yatırımlarının ağırlıklı olduğu, bundan dolayı arzın esnek olmadığı ancak talebin esnek olduğu bir sektördür. Bu özelliğinden dolayı gerek dünya çapında gerekse ülke içerisinde meydana gelen siyasal, ekonomik ve sosyal olaylar turizm talebini doğrudan etkilerken, aynı zamanda turizm işletmelerinin finansal performanslarını da etkilemektedir. Bunun için turizm sektörünün sermaye yapısı, karlılık durumu, faaliyetlerinin etkinliği ile ilgili gelişmelerin takip edilmesi ve finansal performanslarının izlenmesi, hem geçmişte değerlendirmede hem de geleceği planlamada son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı, “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründe yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin 2013-2015 yıllarına ait mali tablolarının oran analizi yöntemiyle analiz edilerek finansal performanslarının ölçülmesi ve sektörün finansal performansının gelişimi ile ilgili değerlendirmede bulunmaktır. Bu çerçevede öncelikle konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarla ilgili araştırma sonuçları değerlendirildikten sonra oran analizi ile ilgili bilgiler verilmiş, daha sonra yapılan analizin sonuçları

değerlendirilmiş, ulaşılan sonuçlar ve yapılan öneriler sunulmuştur.

LİTERATÜR TARAMASI

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde işletmelerin finansal durumlarını yada performanslarını ölçmede çeşitli oranların kullanıldığı çok sayıda akademik çalışmaya rastlanılmıştır. Oran analizi yöntemi daha çok şirket birleşme kararlarında, finansal başarısızlıkların öngörülmesi, performans değerlendirmesi, farklı sektörler ile kıyaslama ve mevcut durumun ortaya konulması gibi amaçlar için kullanıldığı görülmüştür. Yapılan literatür incelemesi neticesinde turizm işletmeleri yada sektöre yönelik var olan durumu ortaya koymak veya geleceğe dair öneri ve tahminde bulunmak adına yapılmış akademik çalışmalara da rastlanılmıştır (Erdoğan vd,2016:634).

Steed vd (2003), Otel işletmelerinin uygulamış oldukları tam pansiyon ve yarı pansiyon (oda-kahvaltı) programındaki odaları toplam kâra katkılarını finansal oranlar yöntemi kullanarak hesaplamışlardır. Kim ve Ayoun (2005), Çalışmalarında hizmet sektöründe faaliyet gösteren konaklama, restoran, havayolu, eğlence merkezleri olmak üzere dört farklı grubu finansal oran analizi yöntemi kullanarak karşılaştırmışlardır. Tang ve Jang (2008), Çalışmalarında gayrimenkul yatırımın ortaklığının gereksinim duydukları finansman ihtiyaç tutarlarını oran analizi yöntemi kullanarak saptamışlardır.

Schmidgall ve Defranco (2004) Otel ve Yiyecek işletmelerinin finansal başarılarını oran analizleri yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Çalışmada satılan yiyecek maliyetleri, satılan içeceklerin maliyeti, cari oran, mali yapı oranları kullanılmıştır. Çalışma sonucunda işletmelerin kullanmış oldukları bu finansal oranların otel ve yiyecek işletmelerinin başarılarını değerlendirmede ne kadar önemli olduklarını ortaya koymuştur. Özellikle net kar oranı ve satışların maliyetlere oranı bu sektörde faaliyet gösteren firmaları değerlendirmede diğer oranlara göre daha önemli olduklarını saptamıştır.

Karadeniz ve İskenderoğlu (2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nı 'da İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi adlı çalışmalarında halka açık turizm şirketlerinin aktif karlılığını etkileyen değişkenleri analiz etmişlerdir. Buna göre İMKB'de işlem göre turizm şirketlerinin 2002-2009 yılları arasındaki finansal verileri bütünlük regresyon yöntemi kullanılarak incelenmiş ve yapılan çalışmanın sonucunda kaldıraç oranının aktif karlılığı üzerinde negatif, ölçek, pazar payı, net işletme sermayesi devir hızı, aktif devir hızının ise pozitif olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca alacak devir hızı ve stok devir hızının aktif karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğuna dair bir sonuca rastlanmamıştır.

Karadeniz ve Kahiloğulları (2013), Turizm işletme belgesine sahip beş yıldızlı

otel işletmelerinin finansal oranları kullanım sıklığı ve önem derecesinin saptanmasına dair analiz yapmışlardır. Akdeniz bölgesinde faaliyet gösteren yaklaşık 191 otelin finansal verileri toplanmış yapılan çalışma sonucunda otel işletmelerinin en sık kullandıkları ve önem verdikleri finansal oranların, faaliyet oranları oldukları sonucuna varmışlardır. Çalışmada ayrıca nakit oranı, borçlanma oranı, alacak devir hızı, faaliyet karlılığı, satılabilir odabaşına gelir oranı, ortalama oda fiyatı en sık kullanılan ve en fazla önem verilen oranlar oldukları belirlenmiştir.

Koşan ve Karadeniz (2014), Konaklama ve Yiyecek Alt Sektörünün 2010-2012 yıllarına ait finansal performanslarını DuPont finansal analiz tekniği ile incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda sektörün 2010 ve 2012 yılları arasında satış, aktif ve özsermaye karlılıklarının pozitif olduğu fakat 2011 yılında ise negatif gerçekleştiğini saptamıştır. Çalışmada ayrıca sektörün maliyet ve gider kalemlerinin yüksek olduğu ve aktif devir hızının istenen düzeyde olmadığı bu sektörde faaliyet gösteren firmaların ağırlıklı olarak yabancı kaynak ile finanse edildiğini saptamıştır.

Karadeniz vd. (2014), Çalışmasında hisseleri borsada işlem gören dört spor şirketinin 2011-2013 yılları arasındaki finansal performansını oran analizi yöntemi ile yapmış altman Z değerlerini hesaplayarak iflas risklerini belirlemiştir. Gerçekleştirilen oran analiz sonuçları spor şirketlerinin finansal yükümlülüklerini yerine getirmede sorunlar ile karşı karşıya kalabileceklerini ve işletme varlıklarını etkin bir şekilde kullanmadıklarına işaret etmiştir. Ayrıca spor şirketlerinin kâr yaratmada başarısız oldukları gözlemlenmiştir. İflas risklerinin ölçüldüğü Altman Z yönteminde ise iki spor kulübünün iflas riski içerisinde oldukları saptanmıştır.

Şen vd. (2015), Örnek otel işletmesinin mali tablolarını finansal analiz yöntemleri kullanarak analiz etmiş finansal analizin otel işletmelerinin hedeflerine ulaşmasında ve başarısında önemini irdelemiştir. Örnek analiz kapsamında borsa İstanbul'da işlem gören örnek otel işletmesinin 2012-2013 mali tablolarından yararlanılarak oran analiz ve diğer analiz yöntemleri kullanılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçları, işletmenin varlık-kaynak yapısının orantısız olduğu, ciddi likidite yetersizliği, duran varlık finansmanında kısa vadeli kaynakların daha çok kullanıldığı, aşırı borçlanma ve buna bağlı olarak yüksek finansman giderleri işletmenin zararlı sonuçlanmasına neden olmuştur.

Ulun ve Yetim (2016), Türkiye'de faaliyet gösteren iki büyük futbol kulübünün sportif başarı ve mali yapı açısından analizini yapmıştır. Standart oranlar baz alınarak yapılan oran analizi kapsamında iki büyük futbol kulübünün nakit ve cari oranın istenen düzeyin altında kalmış ayrıca mali oranlarda istenen düzeyin

üzerinde sonuçlar vermiştir. Bu durum futbol kulüplerinin mali açıdan riski olduğu sonuçları göstermiştir.

Karadeniz vd. (2017), Türk turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama ve yiyecek hizmet faaliyetleri ve spor faaliyetleri alt sektörlerinin finansman kararlarını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Çalışmada alt sektörlerin 2012-2014 yılları arasındaki sektör bilançoları kullanılmış ve her bir sektör için 12 adet finansal oran hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda turizm sektörünün yabancı kaynak ile finansmanı tercih etmesinden dolayı finansal risklerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Borçlanma süresi olarak bakıldığında daha çok kısa vadeli borçlanmayı tercih ettiği gözlemlenmiştir.

Buraimo vd. (2006), İngiliz futbol kulüplerinin finansal performanslarını oran yöntemi kullanarak analiz etmişler, sonuç olarak yüksek transfer ücretleri ve düzenli olmayan gelir akışları sonucunda mali anlamda sıkıntıya düşüklerini gözlemlenmişlerdir.

Dimitropoulos (2010), Çalışmalarında Yunan futbol kulüplerinin 1994-2004 yılları arasındaki finansal performanslarını analiz etmiş, sonuç olarak borçların varlıklara göre yüksek olduğu ve futbol kulüplerinin zarar ettiğini saptamışlardır.

Frick ve Prinz (2006), Yaptıkları çalışmada ise, Alman spor kulüplerinin toplam borçlarının, İtalyan ve İngiliz futbol kulüplerinin toplam borçlarının yarısı kadar olduğunu, ağırlıklı olarak kulüplerin öz sermaye ile finanse edildikleri sonucuna varmışlardır.

ORAN (RASYO) ANALİZİ

Finansal analiz, bir işletmenin mevcut durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Oran analizi ise finansal tablolarda yer alan herhangi iki kalem arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu bakımdan oran analizi finansal tablolarda yer alan finansal kalemlerinin kullanılması ile işletme hakkında detaylı bilgi edinilmesine imkan sağlamaktadır (Berk,1998:32). Finansal analizde kullanılan oranlar amaç ve fonksiyonlara göre olarak beş guruba ayrılmaktadır. Bunlar (Saraç,2012:17);

- Likidite (Akışkanlık) Oranları
- Finansman Yapısı Oranları
- Faaliyet Oranları
- Kârlılık Oranları
- Büyüme ve Sermaye Piyasası Performans Oranları

Likidite oranları; İşletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek, başka bir deyişle likidite riskini değerlendirmek, net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını saptamak için kullanılmaktadır. Likidite oranları işletme üst yönetimi ve kredi kuruluşları tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Temel likidite oranlarının, kullanım amaçları ve ideal oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Akgüç,1995:346).

Tablo1. Likidite Oranları

Likidite Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Cari Oran	Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1,5 - 2	İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçer.
Asit-Test Oranı	Dönen Varlıklar - Stoklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1	İşletmenin satışlarının durması durumunda kısa vadeli borçları ödeme gücünü gösterir.
Nakit Oran	Hazır Değerler Menkul Kıymetler/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0,20	İşletmenin elindeki mevcut hazır değerlerin kısa vadeli borçları ne ölçüde karşıladığını gösterir.

Finansal yapı oranları; işletmenin kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılan oranlar bu grupta toplanmaktadır. Başka bir anlamıyla işletmenin öz kaynağının yeterli olup olmadığı, kaynak yapısı içinde borç ve öz kaynağın dengesi ve öz kaynak olarak yaratılan fonların ne tür dönen varlık ya da duran varlıklara kullanıldığının ölçülmesinde kullanılan oranlardır. Aşağıdaki tabloda temel mali yapı oranları gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker,2010:652).

Tablo 2. Finansal Yapı Oranları

Finansal Yapı Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Kaldıraç Oranı	Toplam Borç/Toplam Pasif	0,50	İşletme varlıkları içerisinde toplam yabancı kaynak payını gösterir.

Toplam Borçların Özsermayeye Oranı	Toplam Borç/Özsermaye	1	İşletmeye ait finansal riskin belirlenmesi
Kısa Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Kısa Vadeli Borçlar/Toplam Pasif	Yok	İşletmenin kısa vadeli borçların ağırlığının ölçülmesi
Uzun Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Uzun Vadeli Borçlar/Toplam Pasif		İşletmenin uzun vadeli borçların ağırlığının ölçülmesi
Faiz Karşılama Oranı	Faiz ve Vergi Önceki Kar/Faiz	7	İşletmenin net karının ödenecek faizlerin kaç katı olduğunun ölçülmesi
Finansal borçların Toplam Borçlara Oranı	Mali Borçların Toplam Borçlara Oranı	Yok	Mali borçların toplam borçlar içindeki payını gösterir.
Maddi Duran Varlıkların Uzun Süreli Borçlara Oranı	Maddi Duran Varlıklar/Uzun Vadeli Borçlar	1'den büyük	İşletmenin uzun vadeli kredibilitésinin ölçülmesi

Faaliyet Oranları; bu grupta yer alan oranlar, işletmenin sahip olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandığı iktisadi kıymetlerin ne ölçüde etkin kullanıldığını tespit etmede kullanılır. Faaliyet oranları adıyla anılan bu oranlar satışlar ile çeşitli aktif kalemler arasında uygun bir denge ve ilişki olduğunu varsayar. Aşağıdaki tabloda temel faaliyet oranları gösterilmiştir (Çabuk ve Lazol:2011:220).

Tablo 3. Faaliyet Oranları

Faaliyet Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Stok Devir Hızı (Kez)	Satışların Maliyeti/Ortalama Stok	İşletmenin stoklarının yılda kaç kez paraya dönüştürülür.
Stok Devir Süresi (Gün)	360/Stok Devir Hızı	İşletmenin stoklarının yılda kaç defa devirdaim ettiğinin ölçülmesi

Alacak Devir Hızı (Kez)	Satışlar/Ortalama Ticari Alacaklar	Alacakların yılda kaç kez tahsil edildiğinin ölçülmesi
Alacak Devir Süresi (Gün)	360/Alacak Devir Hızı	İşletme alacaklarının ne kadar sürede tahsil edildiğini
Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar/Ortalama Varlık	Varlıkların kullanım etkinliğinin ölçülmesi
Maddi Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar/Maddi Duran Varlıklar	Maddi duran varlıkların kullanım etkinliğinin ölçülmesi

Karlılık Oranları; İşletmenin sahip olduğu öz sermaye, yabancı kaynak ve varlıklarını ne ölçüde etkin kullandığını ve bir bütün olarak yapmış olduğu faaliyetlerde ne kadar karlı çalışıp çalışmadığını gösteren oranlardır. Aşağıdaki tabloda temel karlılık oranları gösterilmiştir (Ökgüç, 1994:62).

Tablo 4. Karlılık Oranları

Karlılık Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Brüt Kar Marjı	Brüt Kar/Net Satışlar	Faaliyet etkinliğinin ölçülmesi
Faaliyet Kar Marjı	Faaliyet Kar/Net Satışlar	Ana faaliyet karlılığının ölçülmesi
Net Kar Marjı	Net Kar/Net Satışlar	Satışlardan sağlanan net karın ölçülmesi
Öz Sermaye Karlılığı	Net Kar/Öz Sermaye	İşletme ortaklarının koymuş olduğu sermaye karşılığının ölçülmesi
Aktif Karlılık Oranı	Net Kar/Toplam Aktif	Sahip olunan aktiflerin ne ölçüde karlı kullanıldığının ölçülmesi

KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ ALT SEKTÖRÜNDE YER ALAN İŞLETMELERİN MALİ TABLOLARININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE ANALİZ EDİLMESİ

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin likidite durumları tablo 5'te gösterilmiştir

Tablo 5. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Likidite Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Cari Oran	1,00	1,04	0,90	Cari Oran	1,16	1,16	1,32	Cari Oran	1,26	1,29	1,23
Asit Test Oranı	0,85	0,84	0,72	Asit Test Oranı	0,99	0,97	1,12	Asit Test Oranı	1,09	1,00	1,04
Nakit Oran	0,37	0,39	0,25	Nakit Oran	0,46	0,37	0,47	Nakit Oran	0,39	0,30	0,34

Likidite oranları şirketlerin kısa vadeli yükümlülüklerini ödeme kabiliyetini ölçmek için kullanılır. Bunun için de şirketin en hızlı nakde dönebilecek varlıkların durumuna bakılır. Bu varlıkların kısa vadeli yükümlülükleri rahatlıkla ödeyebilecek durumda olması, şirketin kısa vadede gelecek yükümlülüklerini karşılayabileceği gibi, operasyonlarını da rahatlıkla sürdürebileceği sonucunu çıkarır (Gözüm ve Yücel, 2016:69). Dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki olumlu fark net çalışma sermayesini gösterir ve kısa vadeli borçlar ödendikten sonra günlük faaliyetlerin sürdürülebilmesi için ne kadarlık dönen varlıklarının kaldığını gösterir.

Cari Oranın standart olarak 1,5-2 arasında olması genel olarak yeterli kabul edilir. Oranın gereğinden fazla olması atıl fonların bulunduğunu, düşük olması da kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanılacağını göstermektedir. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli şirketlerin cari oranının 1,5'tan küçük olduğu görülmektedir. 2015 yılında küçük ölçekli işletmelerde cari oran 1'in altına düşmüş, orta ölçekli işletmelerde yükseliş meydana gelmiştir. Dönen varlıklar içerisindeki stokların çıkarılmasıyla daha hassas ölçüm yapmayı sağlayan asit test (likidite) oranının 1 olması, bilanço tarihi itibarıyla şirketin borçlarını ödemede zorluk yaşamayacağını gösterir. Tablo incelendiğinde, küçük ölçekli

işletmelerde oranın 1'den küçük olduğu ve 2015'te daha da düştüğü görülmekte, orta ve büyük ölçekli işletmelerde oranın 1 civarında olduğu görülmektedir. Bu açıdan küçük ölçekli işletmelerin borç ödeme güçlüğü içerisinde olduğu söylenebilir. Likidite oranları arasında en hassas oran olan nakit oranının 0,20'nin altında olmaması istenir. Her üç ölçekteki işletmelerde oranın 0,25'in altında olmaması olumlu olarak değerlendirilmekle birlikte, küçük ölçekli işletmelerde 2014 yılında 0,39 olan oranın 2015 yılında 0,25'e düşmesi olumsuz doğru bir gidişin olduğunu göstermektedir. Genel olarak likidite durumuna bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerin likiditesinin zayıf olduğunu, borç ödeme güçlüğü yaşayabileceği söylenebilir. Orta ve büyük ölçekli işletmelerde asit-test oranı ve nakit oranının yüksek olması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ancak yüksek oranda ekonomik ve siyasi risklere maruz kalabilen turizm sektöründe düşük likidite oranları işletmeleri her an borç ödeme güçlüğüne sokabilir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal yapı oranları aşağıda tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Finansal Yapı Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Kaldıraç Oranı	0,60	0,64	0,73	Kaldıraç Oranı	0,60	0,62	0,67	Kaldıraç Oranı	0,74	0,76	0,76
Toplam Borçlar/ Özsermaye	1,51	1,80	2,67	Toplam Borçlar/ Özsermaye	1,52	1,64	2,05	Toplam Borçlar/ Özsermaye	2,80	3,20	3,24
Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,23	0,23	0,25	Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,20	0,21	0,18	Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,30	0,28	0,28
Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,37	0,42	0,48	Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,40	0,41	0,49	Uzun Vadeli Borçlar/ Pasif Toplamı	0,44	0,48	0,48
Faiz Karşılama Oranı	1,65	1,84	1,37	Faiz Karşılama Oranı	1,68	2,87	1,50	Faiz Karşılama Oranı	1,45	3,50	1,59

Varlıkların ne oranda yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösteren kaldıraç oranına bakıldığında, yıllar itibarı ile yabancı kaynakların oranının arttığı görülmektedir. Özellikle büyük ölçekli işletmelerde varlıkların 3/4'ünün

yabancı kaynaklarla finanse edildiği, küçük ve orta ölçekli işletmelerde bu oranın 2/3 civarında olduğu söylenebilir. Oranın yüksek olması, şirketlerin yabancı kaynaklara bağımlı olduğunu ve dolayısıyla risk altında olduklarını göstermektedir. Kaynak dağılımı açısından bakıldığında uzun vadeli borçların toplam kaynaklar arasında 2015 yılı itibarı ile %50'ye yakın olması ve kısa vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklar içerisindeki payının uzun vadeli yabancı kaynakların yarısına yakın bir oranda olması, duran varlık ağırlıklı varlık yapısına sahip konaklama ve yiyecek alt sektörü için normal kabul edilebilir. Nispeten yüksek maliyeti olan özkaynaklar yerine yabancı kaynakların kullanılması daha uygun görülebilir. Ancak yüksek oranda yabancı kaynak kullanımı işletmelerin aynı zamanda yüksek faiz yükü altında bulunmasına ve finansal risklerinin artmasına neden olur. Nitekim faiz karşılama oranının; küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin hepsinde 2'nin altında olduğu görülmektedir. Faiz karşılama oranı, bir işletmenin borçlarının faizini karşılayabilecek kadar kar elde edip etmediğini göstermektedir. Bu oranın 7-8 civarında olması olumlu kabul edilmekte, düşük olması işletmeler açısından tehlike işareti olarak görülmektedir. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin ağır faiz yükü altında olduklarını ve bu durumun işletmelerin mali yapılarını ve sürdürülebilirliklerini olumsuz etkileyeceği söylenebilir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin varlık kullanım oranları aşağıda tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Varlık Kullanım Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Stok Devir Hızı	4,82	3,49	3,05	Stok Devir Hızı	6,52	6,23	6,53	Stok Devir Hızı (Kez)	9,38	4,80	8,47
Alacak Devir Hızı	5,68	5,49	4,96	Alacak Devir Hızı	6,64	5,53	6,86	Alacak Devir Hızı	5,11	4,56	3,93
Varlık Devir Hızı	0,24	0,23	0,20	Varlık Devir Hızı	0,32	0,36	0,35	Varlık Devir Hızı	0,62	0,52	0,61
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,49	0,47	0,40	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,54	0,63	0,60	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	1,31	1,10	1,24

Stok devir hızının yüksekliği stokların iyi yönetildiğini, satış hacminin, karın, rekabet gücünün arttığını ve aktiflerin etkin kullanıldığını gösterir. Varlık kullanım oranlarından stok devir hızlarına bakıldığında; büyük ölçekli işletmelerin stok devir hızlarının diğer işletmelere göre daha yüksek görülmektedir. Stok devir hızı en düşük olan grup ise küçük ölçekli işletmelerdir. Alacak devir hızının yüksek olması, net işletme sermayesinin alacaklara olan bağımlılığının az olduğunu, devir hızının düşük olması, çalışma sermayesinin önemli bir kısmının alacaklara tahsis edildiğini gösterir. Alacak devir hızları incelendiğinde; orta ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının daha yüksek olduğu, büyük ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Likidite oranlarının düşük olduğu işletmelerde stok ve alacak devir hızlarının yüksek olması olumlu olarak kabul edilmektedir. Büyük ölçekli işletmelerde alacak devir hızının giderek düşmesi ve diğer işletmelere göre daha düşük olması bu işletmelerin likiditesini olumsuz etkilemektedir. Alacak devir hızlarının düşmesi ise, kredili satışlara ağırlık verildiği veya alacakların tahsilinde sıkıntı yaşandığı şeklinde yorumlanabilir.

Varlık devir hızının yüksek olması, varlıkların yüksek kapasite ile verimli bir şekilde kullanıldığını, karlılığa olumlu etki yaptığını, düşük olması atıl kapasitenin bulunduğunu gösterir. Duran varlık devir hızının düşük olması; duran varlıklara aşırı yatırım yapıldığını, kapasite kullanım oranının düşük olduğunu göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerde varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı diğer işletmelere göre daha yüksektir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin daha yüksek kapasite ile çalıştığını, duran varlıklarının daha verimli kullanıldığını göstermektedir. Küçük ölçekli işletmelerde ise varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı düşük olup, büyük ölçekli işletmelere göre daha düşük kapasite ile ve daha az verimle çalıştığını göstermektedir.

Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri alt sektöründe faaliyet gösteren küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin karlılık oranları aşağıda tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü Karlılık Oranları

Küçük Ölçekli İşletmeler				Orta Ölçekli İşletmeler				Büyük Ölçekli İşletmeler			
Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015	Oranlar	2013	2014	2015
Brüt Kar Marjı	0,30	0,31	0,30	Brüt Kar Marjı	0,34	0,31	0,30	Brüt Kar Marjı	0,25	0,24	0,23
Faaliyet Kar Marjı	0,10	0,09	0,08	Faaliyet Kar Marjı	0,14	0,11	0,09	Faaliyet Kar Marjı	0,10	0,10	0,08

Net Kar Marjı	0,07	0,02	0,19	Net Kar Marjı	0,07	0,13	0,06	Net Kar Marjı	0,04	0,10	0,04
Öz Sermaye Karlılığı	0,04	0,02	0,14	Öz Sermaye Karlılığı	0,06	0,12	0,06	Öz Sermaye Karlılığı	0,10	0,21	0,11
Aktif Karlılık Oranı	0,02	0,01	0,04	Aktif Karlılık Oranı	0,02	0,05	0,02	Aktif Karlılık Oranı	0,03	0,05	0,03

Brüt kar marjının yüksek olması, toplam satışlar içinde satışların maliyetlerinin düşük olduğunu göstermektedir. Büyük ölçekli işletmelerde brüt kar marjı, diğer işletmelere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin satış maliyetlerini kontrol altında tutmaları gerektiğini göstermektedir.

Faaliyet karlılığı, işletmelerin esas faaliyetlerinden ne oranda kâr elde ettiklerini göstermektedir. Her üç ölçekteki işletmelerin faaliyet karlılıkları birbirlerine yakın olup, 2013 yılından 2015 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. Faaliyet karlılığının düşmesi faaliyet giderlerinin artmasından kaynaklanmaktadır.

Özsermaye karlılığı, işletmenin özsermayesini ne ölçüde artırdığını, ortakların işletmeye koydukları sermayenin bir birimine ne kadar pay düştüğünü gösterir. Özsermaye karlılık oranları incelendiğinde, küçük ölçekli işletmelerin özsermaye üzerinden karlılığının bulunmadığı, 2015 yılında %14 oranında özsermaye üzerinden zararı olduğu görülmektedir. Gelir tablosunun detayları incelendiğinde ise, faaliyet karlılığı 2015 yılında %8 iken özsermaye üzerinden %14 oranında zarar edilmesinin temel nedeninin finansman giderlerindeki önemli orandaki artış olduğu görülmektedir. Nitekim faaliyet karlılığı her üç ölçekteki işletmelerde birbirine yakinken küçük ölçekli işletmelerin finansman giderleri 2015 yılında satışların %21'ine ulaşmış ve bunun sonucunda dönem sonunda zarar oluşmuştur. Buna karşılık orta ve büyük ölçekli işletmelerde finansman giderleri satışların %14'ü civarında gerçekleşmiş ve dönem sonunda kar elde etmişlerdir. Aynı şekilde finansman giderlerinin etkisiyle, küçük ölçekli işletmelerin aktif karlılıkları da negatif olarak gerçekleşmiştir.

SONUÇ

Turizm sektörü, 1980'li yıllardan itibaren ülke ekonomisi içerisindeki önemini gittikçe artıran bir sektör olmuştur. Özellikle Türkiye gibi cari açık veren ülkelerde, turizm sektöründen kaynaklanan döviz girişinin sağladığı fayda daha da kritik hale gelmektedir. Bu nedenle turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performanslarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi,

sektördeki işletmelerin daha iyi yönetilmeleri ve geleceklerini daha iyi planlayabilmeleri açısından faydalı olacaktır. Bu çalışmada, “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörün 'de yer alan küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin 2013-2015 dönemlerine ait finansal tablolarından faydalanılarak finansal performansları oran analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlarla, küçük, orta ve büyük işletmelerin finansal performansları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Sektördeki işletmelerin likidite oranları incelendiğinde; küçük ölçekli işletmelerin likiditesinin orta ve büyük ölçekli işletmelere göre daha zayıf olduğu görülmüştür. Bu durum, küçük ölçekli işletmelerin net çalışma sermayelerinin de düşük olmasına ve kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede güçlüklerle karşılaşacağını göstermektedir. Bu nedenle, küçük ölçekli işletmelerin çalışma sermayesi yönetimine daha fazla önem vererek, borçlarının vadelerini uzatmaları ve çalışma sermayelerini artırmaları önerilebilir.

Finansal yapı oranları analiz edildiğinde, büyük ölçekli işletmelerde varlıkların 3/4'ünün yabancı kaynaklarla finanse edildiği, küçük ve orta ölçekli işletmelerde bu oranın 2/3 civarında olduğu görülmektedir. Yabancı kaynaklarda ise, uzun vadeli borçların kısa vadeli borçların yaklaşık olarak iki katıdır. Duran varlık ağırlıklı varlık yapısına sahip konaklama ve yiyecek alt sektörü için uzun vadeli borçların ağırlığının yüksek olması normal kabul edilebilir. Ancak yüksek oranda yabancı kaynak kullanan işletmelerin faiz yüklerinin fazla olmasına ve finansal risklerinin artmasına neden olur. Nitekim faiz karşılama oranının; küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin hepsinde 2'nin altında olduğu görülmektedir. Bu durum, sektördeki işletmelerin ağır faiz yükü altında olduklarını ve bu durumun işletmelerin mali yapılarını ve sürdürülebilirliklerini olumsuz etkileyeceğini göstermektedir.

Konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri alt sektöründeki işletmelerin faaliyet oranlarından stok devir hızı incelendiğinde, büyük ölçekli işletmelerin stok devir hızlarının diğer işletmelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alacak devir hızlarında ise, orta ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının daha yüksek olduğu, büyük ölçekli işletmelerin alacak devir hızlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Likidite oranlarının düşük olduğu büyük ölçekli işletmelerde alacak devir hızının düşük olması ve düşme eğiliminin devam etmesi, bu işletmelerin likidite durumlarını daha da olumsuz kılmaktadır. Alacak devir hızlarının düşmesi, kredili satışlara ağırlık verildiği veya alacakların tahsilinde sıkıntı yaşandığı şeklinde yorumlanabilir. Büyük ölçekli işletmelerde varlık devir hızı ve maddi duran varlık devir hızı diğer işletmelere göre daha yüksek oranda gerçekleşmiştir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin daha yüksek kapasite ile çalıştığını, duran varlıklarının daha verimli

kullanıldığını göstermektedir.

Karlılık oranları incelendiğinde, büyük ölçekli işletmelerin brüt kar marjı, diğer işletmelere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin satış maliyetlerini kontrol altında tutmaları gerektiğini göstermektedir. Faaliyet karlılığı oranlarında, her üç ölçekteki işletmelerin faaliyet karlılıkları birbirlerine yakın olup, üç yıl boyunca düşüş eğilimi göstermiştir. Faaliyet karlılığının düşmesi faaliyet giderlerinin artmasından kaynaklanmaktadır. Özsermaye karlılık oranları incelendiğinde, küçük ölçekli işletmelerin özsermaye üzerinden karlılığının bulunmadığı, 2015 yılında %14 oranında özsermaye üzerinden zararı olduğu görülmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin gelir tablosunun detayları incelendiğinde ise, bu durumun temel nedeninin finansman giderlerindeki önemli orandaki artış olduğu görülmektedir. Finansman giderlerindeki önemli oranda meydana gelen artış nedeniyle küçük ölçekli işletmelerin aktif karlılıkları da negatif olarak gerçekleşmiştir. Küçük ölçekli işletmelerin karlılıklarını artırmaları için mutlaka finansman maliyetlerini düşürmeleri gerekir. Bunun için kaynak yapısında değişikliğe gitmeleri ve özkaynakların toplam kaynaklar içindeki payını artırmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç,Ö.(1995). Mali Tablolar Analizi, İstanbul
- Akgüç Ö.(1994). Finansal Yönetim, İstanbul
- Akdoğan,N. ve Tenker, N.(2010). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara
- Berk, N. (1998). Finansal Yönetim, Türkmen Kitapevi, İstanbul
- Buraimo, B. ve Simmons, R. & Szymanski, S. (2006). English football. Journal of Sports Economics, 7(1), 29–46.
- Çabuk, A. ve Lazol,İ.(2011). Mali Tablolar Analizi, Ekin Dağıtım, Bursa
- Dimitropoulos, P. (2010). The Financial Performance of the Greek Football Clubs. Sport Management International Journal, 6(1).
- Frick, B. ve Prinz, J. (2006). What crisis? football in Germany. Journal of Sports Economics, 7(1), 60–75.
- Gözüm S. ve Yücel E.(2016). Yönetim Kurulu Üyeleri İçin Finans, Hümanist Kitap Yayınları, İstanbul
- Karadeniz, E. ve İskenderoğlu, Ö,(2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Kârlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi,Turizm Araştırmaları Dergisi,22(1), 65-75
- Karadeniz, E. ve Kahiloğulları, S.(2013), Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Oranların Kullanımı: Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma,Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi,10 (3), 84-106.
- Karadeniz,E. ve Beyazgül, M.& Dala, S.Günay.(2016). Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği İle İncelenmesi, Muhasebe Bilim Dergisi,18(3),631-657
- Karadeniz, E. ve Koşan,L,&Kahiloğulları, S.(2014), Borsa İstanbul'da İşlem Gören Spor Şirketlerinin Finansal Performansının Oran Yöntemiyle Analizi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 129-144
- Karadeniz, E. ve Beyazgül,M,&Dalak, S, Günay, F.(2017). Türk Turizm Sektöründe Finansman Kararlarının Alt Sektörler Kapsamında Karşılaştırmalı Analizi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 14 (2), 157-170.
- Kim,V,Ayoun,(2005), Ratio Analysis for the Hospitality Industry: A cross Sector Comparison of Financial Trends in the Lodging, Restaurant, Airline and Amusement,Journal of Hospitality Financial Management,13(1), 1-33

Koşan, L.ve Karadeniz, E.(2014), Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının Dupont Finansal Analiz Sistemi Kullanılarak İncelenmesi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 11 (2),75-89

Saraç, M.(2012). Finansal Yönetim, Sakarya Yayıncılık, Sakarya

Schmidgall, R. ve Defranco, A.(2004). Ratio Analysis: Financial Benchmarks for the Club Industry, Journal of Hospitality Financial Management,12(1), 1-15

Steed, E. Brody, ve R, Gu, Z.(2003), Financial Performance Related to Accounting Treatments at Hotels With Breakfast Included: A Case Analysis,11(1),87-96

Şen, L. ve Zengin,B,&Yusubov, F .(2015), Otel İşletmelerinde Finansal Analizlere İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi, İşletme Bilimi Dergisi,3(1),64-85

Tang, C. ve Jang, S.(2008), The profitability impact of REIT requirements: A comparative analysis of hotel REITS and hotel C-Corporations, International Journal of Hospitality Management,27,614-622

Ulun, C. ve Yetim, A.(2016). Türkiye'deki Futbol Kulüplerinin Sportif Başarı Düzeyi ve Mali Yapı Açısından Rasyo (Oran) Analizi İle İncelenmesi: Galatasaray ve Fenerbahçe Örneği, Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 70-81, 2016

KAPSAMLI GELİRİN RAPORLANMASI*

Reporting Of Comprehensive Income

Teorik İnceleme

Mustafa OĞUZ**

Gönderim Tarihi: 25.07.2018

Kabul Tarihi: 27.07.2018

ÖZ:Gelir tablosu işletmenin finansal performansı hakkında bilgi veren bir finansal tablo olarak bilinmekte olup, tarihsel gelişim süreci içerisinde evrim geçirmiştir. Yakın geçmişe kadar yalnızca gerçekleşmiş gelir ve gider kalemlerini içerisinde barındıran ve performans sonucu olarak yalnızca kar ya da zarar tutarını gösteren gelir tablosu artık klasik (geleneksel) gelir tablosu adını almıştır. Klasik (geleneksel) gelir tablosunun yerini ise, gerçekleşmiş kalemlerin yanı sıra gerçekleşmemiş kalemleri de içeren ve performans sonucu olarak kapsamlı gelir tutarını raporlayan kapsamlı gelir tablosu almıştır. Bu çalışmada, kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin modeller ile İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu, Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu düzenlemelerine göre kapsamlı gelir tablosunun hazırlanması hususu karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:Kapsamlı Gelir, Diğer Kapsamlı Gelir, Finansal Raporlama.

JEL Sınıflandırması: M40, M41.

ABSTRACT:Income statement is known as the one giving information about the financial performance of a business enterprise and it evolves over its historical development process. To the recent past, income statement included only realized income and expense elements inside and presented only profit or loss as the performance result. This income statement has been named as classical (traditional) income statement. Comprehensive income statement, which consists of both realized and unrealized elements and reports comprehensive income amount, has taken the place of classical (traditional) one. In this study, it is comparatively studied that the models relating to

* Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek Lisans Programı'nda tamamlanan "Kapsamlı Gelir Tablosu ve Bir Uygulama" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme Bölümü/Muhasebe ve Finansman, mustafaoguz@balikesir.edu.tr

comprehensive income reporting and the preparation of the comprehensive income statements, according to Accounting Standards Board, Financial Accounting Standards Board, International Financial Reporting Standards Board and Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority.

Keywords:Comprehensive Income, Other Comprehensive Income, Financial Reporting.

JEL Classification: M40, M41.

GİRİŞ

Finansal tablolar, genel olarak işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları hakkındaki bilgileri, bu bilgilerle ilgili kararlar alan ve uygulayan finansal tablo kullanıcılarına sunmak amacıyla düzenlenmektedir (Akgül ve Akay, 2004: 43). Söz konusu finansal tablo kullanıcıları işletmede doğrudan çıkarları olan finansal tablo kullanıcıları ve dolaylı çıkarları olan finansal tablo kullanıcıları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İşletmede doğrudan çıkarları olan finansal tablo kullanıcıları işletme sahip veya sahipleri (ortaklar), potansiyel ortaklar, kredi kurumları ve satıcılar, yönetim, vergi kurumları, çalışanlar ve müşteriler iken; işletmede dolaylı çıkarları olan finansal tablo kullanıcıları ise, finansal çözümleyiciler ve danışmanlar, menkul kıymet borsaları, avukatlar, düzenleyici ve kontrolle yetkili kurumlar, finansal basın ve rapor kurumları, mesleki örgütler ve işçi sendikalarıdır (Akdoğan ve Aydın, 1987: 175-177).

Finansal tablolarda sunulan bilgilerin faydalı, gerçeğe uygun ve doğru olması için belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nitelikler aynı zamanda faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri olarak bilinmektedir. Söz konusu özellikler temel niteliksel özellikler ve destekleyici niteliksel özellikler olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel niteliksel özellikler; ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun şekilde sunum özelliklerinden oluşmaktayken, destekleyici niteliksel özellikler ise, karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, anlaşılabilirlik ve zamanında sunum özelliklerinden oluşmaktadır. Finansal tablolar bu özelliklere sahip olmalarının yanı sıra muhasebenin temel kavramlarına da uygun olmak zorundadır.

Finansal tablolar, ülkemizde iki farklı düzenlemeye göre sınıflandırılmıştır. Bu düzenlemeler, Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği 1 (MSUGT-1) ile TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı olarak bilinmektedir. MSUGT-1, Türkiye'deki klasik finansal raporlama uygulamalarına yön vermekte olup, Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin gelir tablosu düzenlenmesini öngörmektedir. MSUGT-1'e göre finansal tablolar temel mali tablolar ve ek mali tablolar olarak

sınıflandırılmış olup, gelir tablosu temel mali tablolar arasında gösterilmiştir.

Finansal tabloların sınıflandırılmasında esas alınan bir diğer düzenleme olan TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'na göre, finansal tablolar genel ve özel amaçlı finansal tablolar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel amaçlı finansal tablolar bir işletmenin, finansal tablo kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan finansal tablolar olarak tanımlanmış olup, finansal durum tablosu, kapsamlı gelir tablosu (kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu), özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlardan meydana gelmektedir (TMS 1, paragraf 7; TMS 1, paragraf 10). Görüldüğü üzere, TMS 1'e göre kapsamlı gelir tablosu, genel amaçlı finansal tablolar arasında gösterilmiştir. Standartta özel amaçlı tablolar, özellikli bilgiler sunmak için talep edilmesi halinde hazırlanan finansal tablolar olarak nitelendirilmiş olmasına rağmen, bu finansal tablolara ilişkin herhangi bir belirleme yapılmamıştır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2012: 14).

TMS 1'de bahsi geçen genel amaçlı finansal tablolardan biri olan kapsamlı gelir tablosu Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'na uyum çerçevesinde ülke gündeminde yer almış olup, Türkiye'de söz konusu standartları uygulayan şirketler tarafından düzenlenmesi öngörülen bir finansal tablo olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kapsamlı gelir tablosunun ayrıntılı olarak incelenmesi, bu finansal tablo hakkında ayrıntılı bilgilerin elde edilmesini ve böylelikle raporlama ve analiz açısından daha değerli uygulamalar gerçekleştirilmesini sağlayacak olup, Türkiye'deki muhasebe literatüründe de yerini alacaktır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki finansal tablo düzenleme uygulamaları bakımından farklı bir finansal tablo olarak karşımıza çıkan kapsamlı gelir tablosu incelenmiş olup, kapsamlı gelir tablosunun klasik gelir tablosu ve hatta bilanço ile başlayan tarihsel gelişim süreci, kapsamlı gelir tablosu kalemleri ve bu kalemlerin muhasebeleştirilmesi, kapsamlı gelir tablosunun İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu, Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu düzenlemelerine göre hazırlanmasına ilişkin konular incelenmiştir.

KAPSAMLI GELİR TABLOSUNUN TANIMI, ÖNEMİ VE ORTAYA ÇIKIŞI

Finansal tabloların sınıflandırılmasında esas alınan MSUGT-1 düzenlemesi Türkiye'de klasikleşmiş finansal raporlama uygulamalarını temsil ettiği ifade edilebilmektedir. Türkiye'de işletmelerin pek çoğu tarafından düzenlenen gelir tablosunun MSUGT-1 kapsamında düzenleniyor olması ve artık klasikleşmiş

bir finansal raporlama uygulamasını yansıtmaması nedeniyle, bu finansal tablonun klasik gelir tablosu olarak anılması mümkündür. MSUGT-1'e göre klasik gelir tablosu, bir işletmenin belirli bir döneme ilişkin faaliyetinin net sonucunu kar veya zarar olarak özetleyen bir finansal tablo olup, kar veya zararın saptanmasında, gelir ve gider kavramları etkili olmaktadır; çünkü kar ve zarar bu unsurların karşılaştırılması ile tespit edilmektedir. Bu nedenle gider, gelir, zarar ve kar klasik gelir tablosunun unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Klasik gelir tablosunun işletmeler açısından önemini ortaya koyan en önemli özelliği dinamik olmasıdır. Çünkü klasik gelir tablosu, işletmenin belirli bir dönemine ait filmini göstermektedir. Klasik gelir tablosunun sahip olduğu bu dinamizm nedeniyle modern muhasebede bu tabloya bilançodan daha fazla önem verilmektedir. Bu finansal tablonun önemini vurgulayan bir diğer özelliği ise, işletmenin ilgili döneme ait gelir ve gider kalemlerini ayrıntılı olarak göstermesidir. Çünkü yönetimin beklentisi net kar veya zararının hangi kalemlerden meydana geldiğini bilmektir (Ataman; 2010: 314). Bunların haricinde klasik gelir tablosu, işletmenin gelecek yıllarda elde edeceği gelirlerin tahmini konusunda da faydalı ve yol gösterici olabilmektedir (Akgüç, 1979: 174). Klasik gelir tablosu, içerisinde yer alan dönem net karı veya zararı kalemi ile aslında işletmenin bir dönemin sonu itibarıyla performans sonucunu ölçmektedir. Bu nedenle, tarihsel süreç içerisinde kar ya da zarar tutarına ilişkin olan kalemler klasik gelir tablosunun ortaya çıkmasında en büyük rolü oynamıştır.

Kapsamlı gelirin raporlanması, klasik gelirde raporlanan finansal bilgilerden daha geniş kapsamlı bilgilerin raporlanmasını ve sunulmasını içermektedir. Kapsamlı gelir, yalnızca kar veya zararın sunulduğu klasik gelir tablosundan farklı olarak, hem kar ya da zarar kalemini hem de diğer kapsamlı gelirleri kapsamaktadır.

Kapsamlı gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği; fakat kar ya da zararda gösteremediği bazı gelir ve gider unsurlarının gösterilmesini sağlayan, klasik gelir tablosundan daha geniş kapsamlı bir genel amaçlı finansal tablo olarak tanımlanmaktadır (Kaval, 2011: 12-13). Tanımda geçen bazı gelir ve gider unsurları, ortakların ortak olmaları nedeniyle ortaya çıkan işlemler dışındaki işlem ve diğer olaylar sonucu belirli bir dönemde özkaynaklardaki değişimlerden kaynaklanmakta olup, kapsamlı gelir olarak tanımlanmaktadır (IAS 1, paragraf 7). Dolayısıyla kapsamlı gelir tablosu, kapsamlı gelirin raporlandığı finansal tablodur.

Kapsamlı gelir tablosunda raporlanan kapsamlı gelir; kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirler olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Kar ya da zarar, klasik gelir tablosundan bildiğimiz bir finansal performans göstergesi olup,

gerçekleşmiş gelir ve giderlere ilişkin performans sonucunu yansıtmaktadır. Diğer kapsamlı gelirler ise, henüz gerçekleşmemiş gelir ve giderleri yansıtmaktadır. Dolayısıyla, kapsamlı gelir tablosu, temelde gelir/hasılat ve gider/maliyet kavramlarına yüklenilen farklı anlamlardan kaynaklanan henüz gerçekleşmemiş (kar dağıtımına konu edilemez nitelikteki) gelir ve giderlerin dönemsel paylarını göstermekle görevli bir tablo olarak ve klasik gelir tablosuna nazaran daha kapsamlı finansal bilgiler içermesi bakımından oldukça önemli bir finansal tablo olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun haricinde kapsamlı gelir tablosu, dağıtımına konu edilemeyecek olan gerçekleşmemiş gelir veya giderlerin özkaynak değişim tablosuna aktarılmasında kullanılan bir ara tablo görevi görmesinden dolayı oldukça önemli bir finansal tablo olarak değerlendirilmektedir (Kaval, 2011: 14-15).

Kapsamlı gelir tablosunun ortaya çıkışı, 20. Yüzyılın ilk yarısının sonlarına doğru klasik gelir tablosuna ilişkin olarak ortaya çıkan tartışmalara dayanmaktadır. 1940 yılında, işletmenin bir muhasebe dönemi boyunca gösterdiği finansal performansın sonucunu yansıtan gelir tablosunun, döneme ilişkin net sonuçları finansal durum tablosunun özkaynaklar sınıfına aktarılmadan önce gelir ve giderlerin tüm belirleyicilerini en geniş kapsamda ele almak suretiyle, olağandışı ve düzensiz unsurları kapsamak ve yansıtmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Bu yaklaşım, 1969 yılında Muhasebe İlkeleri Kurulu (Accounting Principles Board – APB) tarafından yayımlanan Faaliyet Sonuçlarının Raporlanması isimli 9 numaralı görüşte (Opinion 9 – Reporting the Results of Operations) açık bir biçimde desteklenmiştir (Rees ve Shane, 2012: 792).

Bu temeller üzerinde yükselme imkanı bulan kapsamlı gelir terimi, ilk defa 1980 yılında FASB tarafından yayımlanan SFAC No. 3 - İşletmelerin Finansal Tablolarının Unsurları (Elements of Financial Statements of Business Enterprises) isimli standartta resmi olarak kullanılmıştır. Halbuki kapsamlı gelir kavramı, Kasım 1978'de yayımlanan İşletmelerin Finansal Raporlamalarının Amaçları isimli FASB Kavramlar Standardı 1'de (Statements of Financial Accounting Concept - SFAC No. 1) kazanç kavramı zaman zaman kapsamlı gelir kavramı yerine kullanılmıştır (SFAS 130, paragraf 36).

4 yıl sonra (1984'te) yayımlanan SFAC No. 5 - İşletmelerin Finansal Tablolarında Muhasebeleştirme ve Ölçüm (Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises) isimli standart ile kapsamlı gelirin içeriği ile kapsamlı gelir ve kar veya zarar arasındaki fark vurgulanmıştır (Dumitrana, Jianu ve Jinga, 2010: 26).

1985 yılında yayımlanan SFAC No. 6 – Finansal Tabloların Unsurları (Elements of Financial Statements) isimli standart SFAC No. 3'ün yerini almış

olup, kapsamlı gelir kavramını, kar amacı gütmeyen işletmeleri kapsayacak şekilde genişletmiştir (Johnson, Reither ve Swieringa, 1995: 128).

Kapsamlı gelir kavramının nasıl raporlanacağı ise, 1992 yılında İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu (ASB) tarafından yayımlanan FRS 3 – Finansal Performansın Raporlanması (Reporting Financial Performance) standardı ile belirlenmiş olup, kapsamlı gelir kavramına ilişkin olarak ulusal anlamda ilk standart ortaya çıkmıştır.

Kapsamlı gelirin raporlanmasına ve sunulmasına ilişkin yapılan bu çalışmalar sonrasında finansal tablo kullanıcılarında bazı kapsamlı gelir unsurlarının doğrudan özkaynaklarda gösterilmesine ilişkin bir yaklaşım doğmuştur. Söz konusu yaklaşım, Yatırım Yönetimi ve Araştırma Birliği (Association For Investment Management and Research - AIMR) tarafından 1993'te yayımlanan “1990'lar ve Sonrasında Finansal Raporlama” isimli raporda dile getirilmek suretiyle kapsamlı gelir kavramının birçok sebepten ötürü uygulanması gerektiği yönünde FASB üzerinde baskı oluşturulması amaçlanmıştır.

Temmuz 1996'da IASC tarafından Finansal Tabloların Sunuluşu isimli bir Taslak Metin yayımlanmıştır. Bu Taslak Metin'de zorunlu olarak düzenlenmesi gereken yeni bir finansal tablo olarak “Özkaynaklarda Ortaklardan Kaynaklanmayan Hareketler Tablosu” (Statement of Nonowners Movements In Equity) önerilmiştir.

Kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin olarak ortaya çıkan bir diğer standart ise, 1997 yılında FASB tarafından yayımlanan SFAS 130 – Kapsamlı Gelirin Raporlanması (Reporting Comprehensive Income) standardı olmuştur. Bu standarda göre, işletmelerin 15 Aralık 1997 tarihinden itibaren kapsamlı gelirlerini, kar ya da zarar kalemi ile birlikte tek bir finansal tabloda veya ayrı bir şekilde kapsamlı gelir tablosunda veya özkaynak değişim tablosunda olmak üzere üç farklı seçenek şeklinde raporlaması gerekmiştir (Rees ve Shane, 2012: 4; Jordan ve Clark, 2002: 1-2).

1998 yılında Muhasebe Standartları Konseyi'nin Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü'ne (Institute of Certified Chartered Accountants – ICCA) bağlı olan Kanadalı temsilcileri ile G4+1 temsilcileri (ABD, Yeni Zelanda, Avustralya ve İngiltere'deki standart yayımlayan kuruluşların ve ayrıca IASB'ın temsilcileri) finansal performansın yeni bir finansal tabloda gösterilmesi gerektiği üzerinde uzlaşmışlardır. Bunun sonucunda, G4+1 tarafından tavsiye edilen kapsamlı gelir tablosunun işletmenin esas faaliyetlerinin sonucunu, finansal faaliyetlerin sonucunu ve son olarak diğer kazanç ve kayıpları yansıtan üç farklı sütundan oluşması gerektiği belirtilmiştir (Dumitrana vd., 2010: 26).

G4+1 tarafından benimsenen bu görüşler, günümüzde kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin bilgilerin yer aldığı IAS 1 – Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'na (Presentation of Financial Statements) temel oluşturmuştur. IASB, ilk olarak 1975 yılında yayımlanan IAS 1 – Muhasebe Politikalarının Açıklanması (Disclosure of Accounting Policies) standardını, kapsamlı gelir tablosunu devreye sokmak amacıyla 1997 yılında yeniden gözden geçirmiştir (Köse, 2009: 66; Dumitrana vd., 2010: 26). Daha sonra 2006 yılında yayımlanan IAS 1 Taslak Metni'nde “döneme ilişkin tahakkuk ettirilen gelir ve gider tablosu” olarak da bilinen “kapsamlı gelir tablosu” diye bir finansal tablo kavramı ilk defa dile getirilmiştir (Pili, 2009: 82). 2007 yılında yapılan yeni bir gözden geçirme ile beraber IAS 1 işletmelere 2009 bütçe yılından başlamak üzere, hem özkaynak değişim tablosunu hem de kapsamlı gelir tablosunu düzenleme zorunluluğu getirmiştir. Bu standarda göre, kapsamlı gelir tablosu; kar ya da zarar ile diğer kapsamlı gelirlerin raporlandığı tek bir tabloda veya kar ya da zarar tablosu ile diğer kapsamlı gelirler tablosu olmak üzere iki ayrı tabloda gösterilmesi gerekmektedir (Dumitrana vd., 2010: 26).

Düzenlenmesi zorunlu olan genel amaçlı finansal tablolardan birisi olan kapsamlı gelir tablosu ülkemizde, 2008 yılında IAS 1'de yapılan değişikliğin yansımaları olarak; TMS 1'de yapılan değişiklik ile 13.08.2008 tarih ve 26966 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 01.01.2009 tarihinden başlayan hesap dönemlerinde kullanılmak üzere yürürlüğe girmiştir (Elliott ve Elliott, 2013: 42; Kaval, 2011: 12).

KAPSAMLI GELİR TABLOSUNUN DÜZENLENMESİNİN AMACI

Klasik gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosuna doğru izlediği gelişim süreci boyunca, performansın raporlanmasına ilişkin olarak birbirine zıt iki farklı eğilimin olduğu gözlemlenmiştir. Bunlar; cari faaliyet kavramı ile her şey dahil kavramı olarak adlandırılan eğilimlerdir (Bellandi, 2012: 247).

Cari faaliyet kavramını, diğer adıyla kirli fazla (dirty surplus) kavramını savunanlara göre, bir gelir tablosunda yalnızca olağan, düzenli ve cari dönem için normal sayılabilecek faaliyetlerin sonuçlarına yer verilmeli; işletmenin gelecekte elde edebileceği kazançlarını yansıtmayan düzensiz kazanç veya kayıplar doğrudan dağıtılmayan karlara aktarılmalıdır. İşletme faaliyetlerine özgü olan unsurların; düzenli ve yinelenen unsurlar olmalarının yanı sıra, gelecekteki finansal performansların tahminine imkan veren ve ayrıca tahmin edilen finansal performanslar arasında zaman ve nitelik olarak karşılaştırma yapılmasını sağlayan unsurlar olduğu bilinmektedir. Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA) tarafından desteklenen cari faaliyet kavramı, klasik gelir tablosunun oluşturulmasının ardındaki mantığa temel teşkil eden

bir kavramdır. Klasik gelir tablosu cari faaliyet kavramına göre düzenlenmektedir (Cahan, Courtenay, Gronewoller ve Upton, 2000: 1273-1274; Pascan, 2010: 187; Dhaliwal, Subramanyam ve Trezevant, 1999: 44-45). Bu kavramın dezavantajı; klasik gelir tablosunda yalnızca yinelenen maliyetlerin ve gelirlerin raporlanmasıyla birlikte, performansı etkileyen ve zaman zaman ortaya çıkan diğer faktörlerin göz ardı edilmesidir (Bellandi, 2012: 248-249).

Cari faaliyet kavramı esas alınarak düzenlenen klasik gelir tablosu, yalnızca gerçekleşmiş olan gelir ve giderleri raporlamaktadır. Bu durum, finansal tablo kullanıcılarına eksik bilgi sunmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları, işletmenin özkaynaklarında artış veya azalış yaratan ve henüz nakde dönüşmemiş olan gelirler veya giderler hakkında da bilgi sahibi olmak istemektedir. İşte bu söz konusu bilgiler kapsamlı gelir tablosu aracılığıyla ilgili taraflara sunulmaktadır (Örten vd., 2012: 27).

Öte yandan, her şey dahil kavramı veya diğer adıyla temiz fazla (clean surplus) kavramı, daha geniş bir finansal performans kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerikan Muhasebeciler Derneği (American Accounting Association - AAA) tarafından desteklenen her şey dahil kavramına göre, gelir tablosunda yer alacak olan sonuç kaleminin belirli bir dönem boyunca özkaynaklarda meydana gelen tüm artış ve azalışların etkilerini yansıtması gerekmektedir (Cahan vd., 2000: 1274). Ancak, özkaynaklarda meydana gelen bu artış ve azalışların işletme sahipleriyle olan işlemlerle ilgisinin bulunmaması gerekmektedir. Bu kavrama göre, alışılmadık ve olağandışı unsurların performans sonucuna yansıtılması gerekmektedir. Çünkü doğrudan veya dolaylı olarak işletmenin cari faaliyetleriyle alakalı olan her türlü kazanç veya kayıp uzun dönemde karlılığa katkıda bulunacaktır (Pascan, 2010: 188; Dhaliwal vd., 1999: 45).

Her şey dahil kavramına uygun bir şekilde düzenlenen kapsamlı gelir tablosunun düzenlenmesinin amacı; bazı belirli finansal performans unsurlarının açıklanması suretiyle, finansal performansın daha iyi bir şekilde değerlendirilmesi konusunda finansal raporların kullanıcılarına yardım etmektir. Ayrıca, temel bir finansal tablo olarak kapsamlı gelir tablosu, işletmenin muhasebeleştirilen tüm gelir ve giderlerini detaylı bir şekilde raporlamaktadır (Dastgir ve Velashani, 2008: 124).

KAPSAMLI GELİR TABLOSU DÜZENLEME MODELLERİ

Kapsamlı gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin olarak IASB ve FASB tarafından yapılan çalışmalar büyük önem taşımaktadır. IASB ve FASB tarafından kapsamlı gelir tablosuna ilişkin olarak yayımlanan standartlar ve diğer çalışmalar göz önüne alındığında farklı sınıflandırmalara sahip birden

fazla kapsamlı gelir tablosu modelinin kullanılabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, kapsamlı gelir tablosu diğer kapsamlı gelir unsurlarının her birini ayrı bir finansal performans aracı olarak raporlamaktadır. Dolayısıyla kullanılacak olan kapsamlı gelir tablosu modellerinin, işletmenin performansının doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde ortaya konmasında ve gelecekteki performansın isabetli bir şekilde tahmin edilmesinde ne derece faydalı olduğunu göstermesi gerekmektedir. Ayrıca, işletmelerin performans hedeflerine ilişkin olarak tercih edilecek olan her kapsamlı gelir tablosu modelinin avantaj ve dezavantajlarının da belirtilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Kapsamlı gelir tablosunda raporlanacak olan gerçeğe uygun değer değişimleri ve diğer gerçekleşmeyen gelir ve giderler (doğrudan özkaynaklarda muhasebeleştirilen kalemler) diğer kapsamlı gelir unsurları olarak TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'nda aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (TMS 1, paragraf 7):

- Yeniden değerlendirme fazlasındaki değişimler (TMS 16 ve TMS 38),
- Tanımlanmış fayda planlarının yeniden ölçümleri (TMS 19),
- Dış ülkedeki bağlı işletmeye ait finansal tabloların çevrilmesinden kaynaklanan kazanç ve kayıplar (TMS 21),
- Özkaynağa dayalı finansal araçlardaki yatırımlardan kaynaklanan kazanç ya da kayıplar (TFRS 9 ve TMS 39),
- Nakit akış riskine ilişkin riskten korunma araçlarına bağlı olarak oluşan kazanç veya kayıpların etkin kısımları (TMS 39).

Muhasebe standartlarına ilişkin dünyada önemli çalışmalar yürüten Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ve (Amerikan) Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) zaman zaman muhasebe standartları ve finansal raporlama konularıyla ilgili olarak ortak toplantılar düzenlemektedir. 2005 yılında düzenlenen Ortak IASB-FASB Toplantısı bir işletmenin finansal tablolarında yer alan bilgilerin sunuluşuna ilişkin standartlar geliştirmek amacıyla gerçekleşmiştir. Bu standartların, işletmenin finansal performansının değerlendirilmesinde gerekli olacak finansal tablo bilgilerinin faydasını arttıracak standartlar olması istenmiştir. Finansal performans değerlendirmesi kapsamında ilgili kalemlerin finansal tablolarda gösterimine ilişkin şekil - içerik, sınıflandırma (ayırma) - toplama (bir araya getirme) gibi özelliklerin esas alınarak sunulması gibi konuların tartışıldığı bu toplantıda teklif edilen kapsamlı gelir tablosu düzenleme modelleri aşağıdaki gibidir (IASB-FASB

Meeting, 2005: paragraf3):

- 1.Model:İstisnai/İstisnai Olmayan Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli
- 2.Model: Yinelenen/Yinelenmeyen Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli
- 3.Model: Gerçekleşmiş/Gerçekleşmemiş Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli
- 4. Model: Faaliyet Kalemleri / Faaliyet Dışı Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli
- 5. Model: Tarihi Maliyet Esasına/Piyasa Değeri Esasına/Tahmini Değer Esasına Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

İstisnai Ve İstisnai Olmayan Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

Bu modelde, kapsamlı gelir tablosu kalemleri istisnai kalemler ve istisnai olmayan kalemler şeklinde ayrılmaktadır. Bir kalem, olağandışı bir şekilde çok büyük bir tutar veya olaya tekabül ediyorsa ve/veya raporlama yapan işletmenin olağan bir faaliyeti ile ilgili olmasına rağmen, nadiren meydana geliyorsa, bu kalem istisnai olarak ele alınmaktadır. Örneğin, yüksek tutarlı kambiyo zararları, işletme birleşmeleriyle ilgili olarak ortaya çıkan yeniden yapılandırma giderleri, dönen ve duran varlıklarda meydana gelen değer düşüşleri, şüpheli alacaklar için ayrılan yüksek tutarlı karşılıklar istisnai kalemler olarak dikkat çekmektedir (Pili, 2009: 64).

Olağan faaliyetler; işletmenin, kendi işinin bir parçası olarak üstlendiği ve devam ettirdiği faaliyetler ile gerek bunlarla birlikte gerekse de ayrı olarak ortaya çıkan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür faaliyetler işletmenin faaliyet gösterdiği çevrede (siyasi, yasal, ekonomik gibi) meydana gelen herhangi bir olayın işletme üzerindeki etkilerini içermektedir (FRED 22, paragraf2).

Bu modelin amacı, istisnai kalemlerin, sürdürülen faaliyetlerden veya faaliyet dışı karlardan ayrı olarak ele alınması hususunda işletme yönetimine kolaylık sağlamaktır. Böylelikle, işletme ve finansal tablo okuyucuları işletmenin geçmiş dönemde elde ettiği karlarını değerlendirmek suretiyle gelecekteki nakit akışlarını ve karlarını daha iyi hesaplayabilecektir (Pili, 2009: 64).

Aslında, bu sınıflandırmanın oldukça öznel ve takdire bağlı olduğu görülmektedir; çünkü her dönem için hangi kalemlerin istisnai olup olmayacağına işletme yönetimi karar vermektedir. Örneğin, bir işletme

açısından istisnai olarak ele alınan bir kalemin, farklı bir işletme açısından istisnai olarak nitelendirilmemesi mümkün olabilmektedir. Öte yandan, farklı işletmeler açısından benzer durum aynı işletmenin faaliyet gösterdiği farklı dönemler açısından da söz konusu olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir işletme açısından bir dönem istisnai olarak dikkate alınan bir kalem bir sonraki dönem istisnai olarak değerlendirilemeyebilir.

İşletme açısından istisnai ve istisnai olmayan kalemlerin tekdüze bir şekilde belirlenemiyor olması, özneliği ön plana çıkarmakta ve hem diğer işletmeler hem de aynı işletmenin farklı faaliyet dönemleri açısından çelişkili durumlar yaratabilmektedir. Çelişkili durumlara neden olan öznellik, takdir yetkisinin işletmelerin kendisine bırakılmış olması ve finansal tabloları kıyaslamada oluşabilecek zorluklar modelin amacı olan gelecekteki gelir ve nakit akışlarının tahminine imkan vermemektedir. Esasen, yönetimin yüksek tutarlı zararları istisnai olarak; istisnai gelirleri de istisnai olmayan şeklinde sınıflandırma niyeti olabilmektedir. Böyle yapılması durumunda, firmanın gelecekteki nakit akışlarının tahmini zorlaşarak, firmanın gerçek performansı anlaşılamayacaktır (Pili, 2009: 64).

Bu modelde gerçeğe uygun değer değişimleri ve diğer kapsamlı gelir kalemlerinin nasıl raporlanacağı işletme yönetiminin tercihine bağlı olarak değişmektedir. Dolayısıyla söz konusu kalemler, hem istisnai hem de istisnai olmayan kalemler olarak muhasebeleştirilmektedir. Bu modelde, diğer kapsamlı gelirleri gösteren özel ve ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Tablo 1'de istisnai ve istisnai olmayan kalemlere göre oluşturulmuş örnek bir kapsamlı gelir tablosu formatı görülmektedir (Pili, 2009: 65).

Tablo 1. Kapsamlı Gelir Tablosu - 1. Model (İstisnai / İstisnai Olmayan Modele Göre Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı)

	Cari Dönem Toplam	Bir Önceki Yıl Toplam
İSTİSNAİ OLMAYAN KALEMLER		
Hasılatlar		
Giderler		
.....		
İSTİSNAİ KALEMLER		
Yüksek Tutarlı Kambiyo Zararları		
Yeniden Yapılandırma Zararları		
Dönen Varlıklarda Meydana Gelen Değer Düşüşleri		
Duran Varlıklarda Meydana Gelen Değer Düşüşleri		
Şüpheli Alacaklar İçin Ayrılan Yüksek Tutarlı Karşılıklar		
.....		

FİNANSMAN VE HAZİNE Finansal Kazanç ve Kayıplar Hazine Kazanç ve Kayıpları DURDURULAN FAALİYETLER Durdurulan Faaliyetlerden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
KAPSAMLI GELİR		

Yinelenen Ve Yinelenmeyen Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

Bir finansal tablo kalemi yüksek derecede anormallik gösteriyorsa, firmanın olağan faaliyetleri dışındaki olay veya işlemlerden ötürü ortaya çıkıyorsa ve tekrarlanması beklenmiyorsa, yinelenmeyen bir kalem olarak düşünülmektedir. Örneğin, arsa, arazi, araç-gereç satışından elde edilen kazançlar ile maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda meydana gelen değer düşüklükleri gibi işlemler ve olayları yinelenmeyen olarak sınıflandırılmasının bir sakıncası yoktur. Çünkü bu tip işlemler ve olaylar sürekli olmayıp, önceden tahmin edilememektedir. Yinelenmeyen kalemler istisnai kalemleri içermemektedir; çünkü istisnai kalemler işletmenin olağan faaliyetleri ile ilgili olarak ele alınmaktadır (Pili, 2009: 65; FRS 3, paragraf 6).

Yinelenmeyen kalemler ile istisnai kalemlerin neler olacağının işletme yönetimine bırakılmış olmasından dolayı bu kalemler arasında net bir ayırım yapılamamaktadır. Dolayısıyla her iki ayrıma göre önerilen kapsamlı gelir tablosu modellerinde yazılmış olan kalemlerin işletme kararına bağlı olarak yer değiştirmesi mümkündür. Örneğin, uygulamada istisnai kalem olarak gösterilen bazı kalemlerin (örneğin, duran varlıklarda meydana gelen değer azalışlarının) Tablo 24'te yinelenmeyen kalem olarak ele alındığı görülmektedir (Elliott ve Elliott, 2013: 43-44). Bu durum özellikle IFRS'lere göre raporlama yapan işletmelerin finansal raporlarında ortaya çıkmaktadır. Çünkü IFRS'ler olağandışı kalem kavramını tanımamaktadır.

Bu modelin amacı, sürdürülen faaliyetleri normal olmayan işlem ve durumlardan ayırt etmelerine ve gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmeleri hususunda finansal tablo kullanıcılarına kolaylık sağlamaktır. Dolayısıyla bu amacın, 1. Modelin amacı ile aynı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bir kalemin yinelenen olup olmadığına ilişkin esas alınan kriterler öznel olarak değerlendirilmiş olabilmektedir. Bir işletmede yinelenen bir işlem, başka bir işletme için yinelenmeyen işlem olarak düşünülebilmektedir. Örneğin, yatırım amaçlı gayrimenkulün gerçeğe uygun değerinde meydana gelen bir dalgalanmanın yinelenen bir kalem olarak mı ele alınmalıdır yoksa

yinelenmeyen (bir defaya mahsus) bir kalem olarak mı ele alınacağı veya bir finansal varlığın gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişikliklerin hangi kapsamda ele alınacağı işletme yönetiminin tercihinine bağlı olmaktadır. Dahası, işletme yönetimi yinelenen gelirleri kar ya da zarar veya kapsamlı gelir içerisinde değil de bir bütün olarak göstermek isteyebilir. Bu yolun izlenmesi, işletmenin cari performansının gizlenmesine neden olacaktır. Bu durum da işletmenin gelecekteki nakit akışlarının hesaplanmasını zorlaştıracaktır (Pili, 2009: 65-66).

Kapsamlı gelir tablosunun bu modelinde, diğer kapsamlı gelir kalemlerin hem yinelenen kalem hem de yinelenmeyen kalem olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür. Bu durum, işletmenin tercihinine bağlı olarak değişmektedir. Tablo 2'de yinelenen ve yinelenmeyen kalemlere göre oluşturulmuş kapsamlı gelir tablosu modeli görülmektedir (Pili, 2009: 66).

Tablo 2. Kapsamlı Gelir Tablosu - 2. Model (Yinelenen / Yinelenmeyen Modele Göre Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı)

	Cari Dönem Toplam	Bir Önceki Yıl Toplam
YİNELENEN KALEMLER		
Hasılatlar		
Giderler		
.....		
YİNELENMEYEN KALEMLER		
Duran Varlık Satışından Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
Mahkeme ve Tazminatlara İlişkin Yüksek Tutarlı Karşılıklar		
Onarım Maliyetleri		
İşçi Çıkarma Tazminatları		
.....		
FİNANSMAN VE HAZİNE		
Finansal Kazanç ve Kayıplar		
Hazine Kazanç ve Kayıpları		
.....		
DURDURULAN FAALİYETLER		
Durdurulan Faaliyetlerden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
KAPSAMLI GELİR		

Gerçekleşmiş Ve Gerçekleşmemiş Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

Kapsamlı gelir tablosu modelinin üçüncüsü olan bu modelde, gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş kalemler olarak yapılan sınıflama FASB'ın tanımlamalarıyla oldukça yakın anlamda ele alınarak yapılmıştır. Bir kalem, nakit veya nakit benzerlerine dönüştürülmeye hazır olduğunda veya zaten dönüşmüşse gerçekleşmiş olarak nitelendirilmektedir (SFAC No. 6, paragraf 143).

Bu modelin amacı; gerçekleşmiş olan gelirin, gerçekleşmemiş kazanç ve kayıplardan ayrı olarak raporlanmasını sağlamaktır. Böylelikle, finansal tablo kullanıcıları gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş kalemlerin gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmek için farklılaştırma tekniklerini kullanabileceklerdir. Bu model özellikle, kar ya da zarar kavramının dağıtılabilir kar kavramına sıkı sıkıya bağlı olduğu ülkeler için oldukça uygun gözükmektedir. Bu model ile birlikte gerçekleşmiş gelir ve dağıtılabilir gelir kalemleri, gerçekleşmemiş gelir kalemlerinden ayrı bir şekilde raporlanacaktır. Bu iki gelir kavramı (gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş) birbirine eklendiğinde, dönemin kapsamlı gelir performansı daha belirgin hale gelecektir (Pili, 2009: 66).

Gerçekleşmenin anlamı bir kez tanımlandığında; kalemler yönetim kararına bağlı kalınmadan her sınıfta muhasebeleştirilecektir. Gerçekleşme esasına bağlı olarak oluşturulan bu modelde hangi kalemin hangi kısımda raporlanacağı, önceki modellerde olduğu kadar yönetim kararına bağlı olmamaktadır. Yani öznellik bu modelde daha az seviyelere çekilmiş olmaktadır.

Öte yandan, gerçekleşme her ülkede aynı anlama gelmemektedir. Avrupa'da gerçekleşme, dağıtımına uygun gelir için kullanılmakta olup, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de gerçekleşme, sermayenin korunmasını vurgulamaktadır (Pili, 2009: 37-40). IASB ve FASB dağıtılabilir gelirin bir muhasebe konusu olmadığını, uluslararası standartlara uyum sağlama kararı alan ülkeleri ilgilendiren yasal bir konu olduğuna inanmaktadır (Pili, 2009: 67).

Bununla birlikte IASB ve FASB'ın ortaklaşa olarak ortaya çıkarmış oldukları muhasebe modeli (Gelir Tahakkukları Projesi), işletmenin bir kazanç sürecinin tamamlanmasını ve gerçekleşmesini dikkate almadan varlık ve kaynaklardaki değişimlere bağlı olarak gelirleri muhasebeleştirileceğini öngörmektedir. Her iki kurul da aşağıdaki sebeplerden ötürü gerçekleşme yerine bu yaklaşımı tercih etmiştir (Pili, 2009: 67):

- Gerçekleşme kavramı zaman zaman IASB'ın Kavramsal Çerçevesi'nde verilen varlık ve borç tanımlamalarıyla uyuşmamaktadır. Örneğin, IASB'ın Kavramsal Çerçevesi'nde varlıklar, geçmişte olan işlemlerin sonucunda ortaya

çıkan ve halihazırda işletmenin kontrolünde olan ve gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlaması beklenen değerler olarak tanımlanırken; borçlar, geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ödenmesi işletmenin ekonomik fayda sağlayabilecek değerlerinde bir çıkışa neden olacak mevcut yükümlülükler olarak tanımlanmıştır (IASB Kavramsal Çerçeve, paragraf 4). Ancak varlık ve borçların muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümler, gerçekleşme kavramının doğasına aykırı çeşitli ayrıntılar içermektedir.

- Gerçekleşmenin tam olarak bir tanımının yapılması gerekmektedir. Şu anki tanım farklı endüstri, işlem ve ülkeler için tutarlı bir uygulama getirmemiştir.
- Birden fazla bileşeni olan gelir getiren düzenlemeler doğrultusunda meydana gelen gerçekleşmeyi tanımlamak zor olmaktadır.
- Gerçekleşmeye ilişkin bilgilerin, kapsamlı gelir tablosu yerine nakit akım tablosundan veya bilançodan alınmasının daha uygun olduğu görülmüştür. Bu modelde, diğer kapsamlı gelirlerin gerçekleşmemiş olduğu kabul edilmiş olup, bunların ayrı bir şekilde raporlanması gerektiğine karar verilmiştir. Diğer kalemlerin tümü IAS/IFRS'lerin kapsamlı gelir tablosunda tanımladığı diğer gruplarda gerçekleşmiş olarak muhasebeleştirilmektedir. Bu sınıflandırma, IASB'nin sermayenin korunması kavramlarına sıkı sıkıya bağlı bir gerçekleşme tanımını onaylamaktadır. Tablo 3'te gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş gelir unsurlarına göre gruplandırılmış kapsamlı gelir tablosu modeli görülmektedir (Pili, 2009: 67-68).

Tablo 3. Kapsamlı Gelir Tablosu - 3. Model (Gerçekleşmiş / Gerçekleşmemiş Modele Göre Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı)

	Cari Dönem Toplam	Bir Önceki Yıl Toplam
GERÇEKLEŞMEMİŞ KALEMLER		
Hasılatlar		
Giderler		
.....		
GERÇEKLEŞMEMİŞ KALEMLER		
Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları		
Tanımlanmış Fayda Planlarındaki Aktüeryal Kazanç ve Kayıplar		
Kur Değişim Etkileri		
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçların Gerçeğe Uygun Değer Farkları		
Türevsel Ürünler Yeniden Değerleme Farkları		
.....		

FİNANSMAN VE HAZİNE Finansal Kazanç ve Kayıplar Hazine Kazanç ve Kayıpları DURDURULAN FAALİYETLER Durdurulan Faaliyetlerden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
KAPSAMLI GELİR		

Faaliyet Kalemleri Ve Faaliyet Dışı Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

Bu modelde, kapsamlı gelir tablosu faaliyet ve faaliyet dışı gruplara ayrılmaktadır. Faaliyet kalemleri, işletmenin düzenli faaliyetlerinin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan gelir ve giderlerle ilişkili olarak ele alınmakta olup, bu yönüyle faaliyet dışı kalemlerden ayrılmaktadır. Bu modelin amacı, işletmenin esas gelirini ön plana çıkarmak suretiyle finansal tablo kullanıcılarının işletmenin sürdürülebilir geliri üzerinden bilgi almasını sağlamaktır. Bu durum, finansal tablo kullanıcılarının işletmenin gelecekteki nakit akışlarını daha iyi bir şekilde hesaplamasına ve daha doğru kararlar vermesine yardımcı olmaktadır.

Bu model kapsamında yapılan modelleme, farklı işletmeler açısından bir tutarlılık arz etmeyebilmektedir. Örneğin, duran varlık satışından elde edilen kazançlar veya finansal varlık satışından elde edilen kazançlar bir işletme tarafından faaliyet kalemi olarak ele alınırken, başka bir işletme tarafından faaliyet dışı kalem olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, bazı kalemler (örneğin, yabancı para çevrim kazanç ve kayıpları) her iki grupta da yer alabilmektedir. Bu durum, daha az karşılaştırılabilirlik ve daha fazla öznellik içeren bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu modelde diğer kapsamlı gelirler, işletmeye ve yapılan işin niteliğine bağlı olarak hem bir faaliyet kalemi hem de bir faaliyet dışı kalem olarak raporlanabilmektedir. Bu model kapsamında düzenlenmesi öngörülen kapsamlı gelir tablosu formatı Tablo 4'teki gibidir (Pili, 2009: 68-69).

Tablo 4. Kapsamlı Gelir Tablosu - 4. Model (Faaliyet / Faaliyet Dışı Modele Göre Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı)

	Cari Dönem Toplam	Bir Önceki Yıl Toplam
FAALİYET KALEMLERİ Hasılatlar Giderler		
FAALİYET DIŞI KALEMLER Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları Tanımlanmış Fayda Planlarındaki Aktüeryal Kazanç ve Kayıplar Kur Değişim Etkileri Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlarının Gerçeğe Uygun Değer Farkları Türevsel Ürünler Yeniden Değerleme Farkları		
FİNANSMAN VE HAZİNE Finansal Kazanç ve Kayıplar Hazine Kazanç ve Kayıpları		
DURDURULAN FAALİYETLER Durdurulan Faaliyetlerden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
KAPSAMLI GELİR		

Tarihi Maliyet Esasına / Piyasa Değeri Esasına / Tahmini Değer Esasına Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli

Dönüşümlerin ve olayların ölçülmesinde cari değer kullanımının giderek artması ve aynı zamanda da tarihi maliyete verilen önemin azalması finansal tabloların hazırlanmasında daha fazla hesaplama ve varsayımı beraberinde getirmiştir. Bu nedenlerden ötürü, finansal tablo kullanıcılarının kendi ekonomik kararlarını alırken kullanılan hesaplama ve varsayımları anlaması oldukça önemli hale gelmektedir. Böylelikle, kapsamlı gelir tablosunda yer alacak kalemlerin bu hesaplama ve varsayımların esas alınması suretiyle raporlanması ve sınıflandırılması daha faydalı olacaktır. Bu model, üç farklı varsayım çeşidiyle ilişkili olan üç sınıf ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; Tarihi Maliyet Esasına Göre Değerlenen Kalemler, Piyasa Değeri Esasına Göre Değerlenen Kalemler ve Tahmini Değer Esasına Göre Değerlenen Kalemler sınıflarıdır (Pili, 2009: 69).

Tarihi Maliyet Esasına Göre Değerlenen Kalemler içerisinde, tahakkuk esaslı muhasebe yöntemine göre tahakkuk ettirilen tüm gelir ve gider kalemleri raporlanmaktadır. Bu kalemler, tarihi maliyet esasına bağlı olarak değerlemeye tabi tutulan varlık ve borçlarla ilgili olmaktadır. Tahmini Değer Esasına Göre Değerlenen Kalemler, gerçek olayın zamanlaması, gelecekteki faiz oranlarında meydana gelen değişimler gibi hesaplamalara ilişkin küçük değişiklikler nedeniyle varlık ve borç tutarlarında meydana gelen değişimleri içermektedir. Örneğin; iskonto oranları, aktüeryal kazanç ve kayıplar, yatırım riskleri ve karşılıklar gibi unsurlarda meydana gelen değişimlerin hesaplanan değerleri bu grupta yer almaktadır.

Bu model finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin varlık ve borçlarının değerlemesinde tarihi maliyetin mi yoksa cari değer mi kullanıldığının anlaşılmasında ve bu varlık ve borçların tahmini değerlerinde meydana gelen değişimlerin ölçümünde yardımcı olmaktadır. Bu model yardımıyla, finansal tablo kullanıcıları ilgili hesaplamaları ve varsayımları daha iyi anlayabilecek ve varsayımların geçerli olup olmadığını; değilse, gözden geçirilmesi gerektiğini bilecektir.

Bu modelde, bazı olay ve dönüşümlerin, yukarıda anlatılan üç grupta toplanmak üzere alt olay ve dönüşümlere ayrıştırılması gerekmektedir. Örneğin, tanımlanmış fayda planları dönem maliyetini tespit etmek için işletme, cari hizmet maliyetini, faiz maliyetini, plan varlıkları ve tazminat haklarından beklenen getiriyi, aktüeryal kazanç ve kayıpları ve son olarak geçmiş hizmet maliyetini hesaplamak zorundadır (TMS 19, paragraf 61).

Bu modelde diğer kapsamlı gelirler, piyasa değeri veya tahmini değer gruplarında raporlanabilmektedir. Örneğin; eğer gerçeğe uygun değer piyasa temelli bir bulguya göre belirlenmişse, gerçeğe uygun değer değişimlerinin piyasa değeri grubunda raporlanmasının herhangi bir sakıncası yoktur. Öte yandan, piyasaya dayanan bir bulgunun olmaması durumunda gerçeğe uygun değer ölçümleri, finansal tablo hazırlayıcılarının tahmin ve varsayımlarını yansıtacaktır. Bu nedenle, gerçeğe uygun değer değişimleri tahmini değer grubunda raporlanmaktadır (Pili, 2009: 71).

Tüm bu olaylar farklı gruplarda raporlanabilecek farklı gelir ve gider kalemlerini ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak, aynı çeşit gelir ve giderler farklı şekillerde raporlanabilmektedir. Bu durum, işletmenin bir dönem boyunca devam eden faaliyetlerine işletme (faaliyet) bakış açısıyla bakmayı zorlaştırmaktadır. Bu da finansal tablo kullanıcılarının gerekli bilgiyi bulmasını ve bilgilerin karar verme sürecinde kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Tablo 5'te Tarihi Maliyet Esasına Göre / Piyasa Değeri Esasına Göre / Tahmini Değer Esasına Göre değerlendirilen kalemlerin gruplandırıldığı kapsamlı gelir tablosu modeli görülmektedir.

Tablo 5. Kapsamlı Gelir Tablosu - 5. Model (Tarihi Maliyet / Piyasa Değeri / Tahmini Değer Modeline Göre Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı)

	Cari Dönem Toplam	Bir Önceki Yıl Toplam
TARİHİ MALİYET ESASINA GÖRE DEĞERLENEN KALEMLER Hasılatlar Giderler		
PİYASA DEĞERİ ESASINA GÖRE DEĞERLENEN KALEMLER Gerçeğe Uygun Değer Değişimleri Kur Değişim Etkileri		
TAHMİNİ DEĞER ESASINA GÖRE DEĞERLENEN KALEMLER Gerçeğe Uygun Değer Değişimleri Türevsel Ürünler Yeniden Değerleme Farkları Tanımlanmış Fayda Planlarındaki Aktüeryal Kazanç ve Kayıplar		
DURDURULAN FAALİYETLER Durdurulan Faaliyetlerden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar		
KAPSAMLI GELİR		

İNGİLTERE MUHASEBE STANDARTLARI KURULU, AMERİKAN MUHASEBE STANDARTLARI KURULU VE ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KURULU DÜZENLEMELERİNE GÖRE KAPSAMLI GELİR TABLOSUNUN DÜZENLENMESİ

Finansal raporlama açısından uluslararası alanda önemli standartlar oluşturulmuş olup, söz konusu standartlar kapsamında kapsamlı gelir tablosunun hazırlanmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu kısımda, öncelikle İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu'nca (Accounting Standards Board – ASB) Düzenlenmesi Öngörülen Kapsamlı Gelir Tablosu, Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu'nca (Financial Accounting Standards Board – FASB) Düzenlenmesi Öngörülen Gelir Tablosu ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nca (International Accounting Standards Board – IASB) Düzenlenmesi Öngörülen Kapsamlı Gelir Tablosu incelenecektir.

İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu Düzenlemelerine Göre Kapsamlı Gelir Tablosunun Düzenlenmesi

İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu (Accounting Standards Board - ASB) FASB ve IASB ile birlikte kapsamlı gelir tablosunun benimsenmesini isteyen bir Kurul olarak 1992 yılında, tam set finansal tabloların bir parçası olarak ikinci bir performans tablosunu uygulamaya koyan FRS 3 - Finansal Performansın Raporlanması Standardı'nı yayımlamıştır. Bu tablo, tahakkuk eden toplam kazanç ve kayıplar tablosu (statement of total recognized gains and losses) olarak isimlendirilmiştir. Standart, kapsamlı gelirin finansal tablolarda nasıl gösterileceğine dair herhangi bir esneklik göstermemiştir. Standartta göre, tahakkuk eden toplam kazanç ve kayıplar tablosunun kar ya da zarardan ayrı olarak sunulması gerekmektedir (FRS 3, paragraf 27). Söz konusu tablo, finansal tablo kullanıcılarının raporlama yapan işletmenin genel performansını değerlendirirken kar ve zararların tümünün dikkate alınmasını kolaylaştıran temel bir finansal tablodur. Bu nedenle tablo, ortaklara ilişkin olarak gerçekleşen kar ve zararı yansıtan bir tablo olup, yedeklerde meydana gelen tüm diğer hareketler ile döneme ait kar ya da zararı kapsamaktadır (FRS 3, 1992: 5).

Bir döneme ilişkin tüm gelir ve giderler kar ya da zararda yer almakta olup, kar ya da zarar tutarı işletmenin ne kadar hasılat elde ettiği ile ne kadar gidere ve maliyete katlandığına bağlı olmaktadır. Ancak, ilgili yasalar veya diğer muhasebe standartlarıncı (FRS'lerce) bazı kalemlerin doğrudan özkaynaklardaki yedeklere alınması gerektiğinden veya yapılmasına izin verildiğinden, belirli kazanç ve kayıplar kar ya da zarardan düşülmektedir. Bu nedenlerden ötürü, kapsamlı gelir tablosunun sunulması gerekmektedir (Pili, 2009: 93).

Kar ya da zarar ve tahakkuk eden toplam kazanç ve kayıplar tablosu işletmenin bir dönemdeki performansını yansıtmaktadır. Standart, kapsamlı gelir tablosu formatı ve bu tablonun sunumuna ilişkin açıkça bir şey belirtmemiştir. Bununla birlikte, FRS 3 açıklamaları incelendiğinde, tablonun özelliklerinin daha anlaşılır bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Tablo aşağıdaki bileşenleri içermektedir (FRS 3, paragraf 36):

- Kar payı indiriminden önceki kar ya da zarar,
- Varlıkların değerlemesine ilişkin düzeltmeler,
- Yabancı şirketlerdeki net yatırımlarda, yabancı döviz kurlarında oluşan değişimlerden kaynaklanan farklılıklar.

Kar payı indiriminden önceki kar ya da zarar, döneme ilişkin kar paylarının indiriminden önce göz önüne alınması gereken bir finansal performans tablosu

kalemi olup, klasik gelir tablosundaki kar ya da zarar kalemini ifade etmektedir.

Varlıkların değerlemesine ilişkin düzeltmelerle ilgili olması bakımından 1999 yılında yayımlanan FRS 15 - Maddi Duran Varlıklar Standardı'nı incelemek gerekmektedir. Bu standartta, duran varlık değerlemelerinin IFRS gereksinimleriyle aynı doğrultuda olduğu belirtilmektedir. Duran varlıklar tarihi maliyet veya cari değer (örneğin, gerçeğe uygun değer) ile değerlendirilebilmektedir. Bir duran varlığın yeniden değerlemesi, yeniden değerlemenin gerçekleştiği dönemde doğrudan kapsamlı gelirlere yansıtılmaktadır (FRS 15, paragraf 63). Ayrıca yine varlıklara ilişkin olarak, yatırım amaçlı gayrimenkullerde meydana gelen gerçeğe uygun değer değişimlerinin de kapsamlı gelirlere gösterilmesi gerekmektedir. Bunlar; arazi ve arsalardan elde edilen getiriler ve/veya işletme faaliyetlerinde tüketmek yerine potansiyelleri dolayısıyla elde tutulan gayrimenkuller olarak tanımlanmıştır (SSAP 19, paragraf 1).

SSAP 19 - Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi Standardı'na göre, yatırım amaçlı gayrimenkullerin finansal durum tablosunda (bilançoda), şu anda ise kapsamlı gelir tablosunda, özkaynaklarda amortisman hesaplamadan önceki piyasa değerleri üzerinden raporlanmasını gerektirmektedir. Söz konusu değerlemenin IAS 40 - Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı ile benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Ancak bu standartta gerçeğe uygun değer değişimleri özkaynaklarda değil; doğrudan kar ya da zararda kapsamında raporlanmaktadır (Pili, 2009: 94).

Yabancı şirketlerdeki net yatırımlarda, yabancı döviz kurlarında oluşan değişimlerden kaynaklanan farklılıklar finansal tabloların çeviriminden dolayı ortaya çıkan düzeltmelere ilişkin olarak ortaya çıkan tutarlar olarak raporlanmaktadır. Bir işletmenin fonksiyonel (geçerli) para biriminin yabancı bir para birimi olması halinde bu durum ortaya çıkmaktadır (SSAP 20, paragraf 51-52).

Kapsamlı gelir tablosunun önceki dönemlere ilişkin karları yansıtmak gibi bir amacı olmadığı gibi dipnotlarda gösterilmeye devam edilmesi gereken yedekler arasındaki aktarmalarla da bir alakası bulunmamaktadır (FRS 3, 1992: 5). Bu nedenlerden ötürü yeniden sınıflandırmaya (geri dönüşüme) izin verilmemektedir. Önceki dönemde bir varlığın (örneğin, yatırım amaçlı gayrimenkuller) satışına ilişkin olarak kapsamlı gelir tablosunda raporlanan gerçekleşmemiş bir kazancın sonraki dönemde gerçekleşmesi durumunda, söz konusu kazanç sonraki dönemin kazancı olmasına rağmen, değerlendirme gününde gerçekleşen bir kazanç olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak, varlık satışından elde edilen kar ya da zarar, net satış hasılatı ile net defter değeri arasındaki fark olarak hesaplanmaktadır. Tablo 6'da ASB'nin kar ya da zarar ve

tahakkuk eden toplam kazanç ve kayıplar tablosu (kapsamlı gelir tablosu) formatı yansıtılmaktadır (FRS 3, paragraf 37; Pili, 2009: 95). Tabloda verilen tutarlar anlatımı zenginleştirmek amacıyla yazılmıştır.

Tablo 6. ASB Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı

Kar ya da Zarar Hesabı (TL)	2. Dönem	1. Dönem
Hasılat	100.000	105.000
Giderler	(60.000)	(60.000)
Net Kar	40.000	45.000
Faiz Geliri	(5.000)	(7.000)
Vergi Öncesi Olağan Faaliyet Karı	35.000	38.000
Vergi	(7.000)	(8.000)
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Karı	28.000	30.000
Azınlık Payı	(2.000)	(2.000)
Dağıtılabilir Kar	26.000	28.000
Kar Payları	(25.000)	(27.000)
Dağıtılabilir Yedeklere Aktarım	1.000	1.000
Tahakkuk Eden Toplam Kazanç ve Kayıplar (TL)	2. Dönem	1. Dönem
Dağıtılabilir Kar	26.000	28.000
Gayrimenkullere İlişkin Gerçekleşmemiş Yeniden Değerleme Fazlaları	4.000	6.000
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerden Elde Edilen Gerçekleşmemiş Kazanç (Kayıp)	(3.000)	4.000
Yabancı Para Çevrim Farkları	2.000	3.000
Döneme Ait Toplam Gerçekleşmemiş Kazanç ve Kayıplar	3.000	13.000
Döneme Ait Tahakkuk Eden Toplam Kazanç ve Kayıplar	29.000	41.000
Dağıtılabilir Karlar	26.000	28.000
Dağıtılabilir Kar	(25.000)	(27.000)
Dağıtılabilir Yedeklere Aktarım	1.000	1.000
Dağıtılamayan Karlar	-----	-----
Dağıtılamayan Yedeklere Aktarım	3.000	13.000

Tablo 6'da örneklenen kapsamlı gelir tablosu formatı, kar ya da zarar ile başlamakta olup, kar ya da zararda gösterilemeyen diğer gelir ve giderleri de (diğer kapsamlı gelirleri) göstermektedir. ASB'nin önerdiği bu format dağıtılabilir kar ile dağıtılmayan karı birbirinden ayrı olarak göstermektedir. Bu gösterim şekline göre, diğer kapsamlı gelirlerin tümü dağıtılmayan kar olarak

ele alınmalı ve sermaye yedeklerine aktarılmalıdır. Yalnızca döneme ait kar ya da zarar ortaklara dağıtılabilmektedir.

FRS 3 Standardı'nın, İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu tarafından gelecekte ayrıntılı bir şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla ASB, bir işletmenin döneme ait finansal performansını raporlamak için yeni bir standart haline gelecek olan taslak metni yayımlamıştır. Bu kapsamlı gelir tablosunun önemi; kapsamlı gelirin raporlanmasında uluslararası görüşler doğrultusunda yeniden oluşturulması olarak değerlendirilmektedir. Böylelikle, tüm kar ve zararlar ilgili dönemde gerçekleşecektir (FRED 22).

Bu formata göre, tüm gelir ve giderler (gerçekleşmiş-gerçekleşmemiş; dağıtılabilen-dağıtılamayan) üç sınıfta gösterilmektedir (FRED 22, paragraf 14):

- Faaliyet,
- Finansman ve hazine,
- Diğer kar ve zararlar.

Faaliyet sınıfında, işletmenin faaliyetlerinden dolayı elde ettiği hasılat ile bu hasılatı elde etmek için katlandığı maliyet ve giderler raporlanmaktadır (FRED 22, paragraf 19). Finansman ve hazine sınıfında ise, finansal araçlar ve türev ürünler ile ilgili kazanç ve kayıplar raporlanmaktadır. Bu sınıfta daha çok işletmenin finansman kaynaklarına ilişkin kalemler yer almaktadır (FRED 22, paragraf 21).

Diğer kar ve zararlar sınıfında ise aşağıdaki kalemler yer almaktadır (FRED 22, paragraf 26):

- Duran varlık yeniden değerlendirme karları veya zararları,
- Sürdürülen faaliyetler kapsamında gayrimenkul satış karları veya zararları,
- Durdurulan faaliyetler kapsamında gerçekleşen satışlardan elde edilen karlar veya zararlar,
- Yatırım amaçlı gayrimenkullerin yeniden değerlemesinden kaynaklanan karlar veya zararlar,
- Yabancı paralı net yatırımların yabancı para çevrim farkları,
- Kullanılmayan garantinin zaman aşımına uğramasından kaynaklanan karlar veya zararlar,
- Tanımlanmış fayda planlarından elde edilen aktüeryal kazanç veya kayıplar,
- Başka bir standart tarafından tanımlanan veya bunlarla uyumlu olarak

belirlenen diğer kar veya zararlar.

Durdurulan faaliyetler, işletmenin bir bileşeni olarak şu özelliklere sahiptir (FRED 22, paragraf 2):

- Ayrı bir iş kolunu veya faaliyetlerin coğrafi bölgesini yansıtmaktadır.
- Faaliyet alanlarına ve finansal raporlama amaçlarına göre ayrılabilir.
- Tek bir plan çerçevesinde;
 - İşletmenin bütünselliği içerisinde büyük oranda elden çıkarılan bir işletme bileşenidir. Örneğin, tek bir işlem neticesinde söz konusu bileşenin satılması veya işletmenin elden çıkarılması veya işletmenin sahipliğinin el değiştirmesi gibi faaliyetler.
 - İşletmenin kademeli olarak satılan bir bileşenidir. Örneğin, bileşenin varlıklarının elden çıkarılması ve borçların bireysel olarak ödenmesi gibi faaliyetler.
 - Terk edilen faaliyetlerdir.

Tablo 7 yukarıdaki bilgilere ilişkin olarak ve aynı zamanda FRS 3'ün gözden geçirilmiş hali olarak ortaya çıkan FRED 22 – Finansal Raporlama Taslak Metni'nde düzenlenmesi öngörülen kapsamlı gelir tablosu formatını yansıtmaktadır. Tabloda verilen tutarlar anlatımı zenginleştirmek amacıyla yazılmıştır. Faaliyet, finansman ve diğer kar ve zararlar sürdürülen ve durdurulan faaliyet sütunlarında olmak üzere iki sütunda gösterilmektedir.

Tablo 7'deki örnek finansal performans tablosu incelendiğinde, 2. Dönemin kapsamlı gelirinin (113.000 TL); dağıtılabilir kar (80.000 TL) ve dağıtılamayan kar (33.000 TL) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Dağıtılabilir kar, döneme ait vergi sonrası faaliyet ve finansman karlarının toplamına eşittir (80.000 TL). Ayrıca, Tablo 7'deki diğer kar veya zararların tümü gerçekleşmemiş olarak göz önüne alınmasına rağmen, bu sınıfta sürdürülen faaliyetlerde yer alan gayrimenkul satışından kaynaklanan karlar ve zararlar veya durdurulan faaliyet ile ortaya çıkan bir satıştan elde edilen kar ve zararlar gibi gerçekleşmiş kalemler de raporlanmaktadır. Bu nedenle, diğer kar veya zararlar sınıfı Amerikan bekleme tankı gibi düşünülmemelidir. Bekleme tankı tabiri, kendilerini bir şekilde değiştirecek belirli bir olayın meydana gelmesini bekleyen belirli kalemler için kullanılmaktadır. Diğer taraftan, performans tablosunun sınıfları arasında geri dönüşüme izin verilmemektedir (FRED 22, paragraf 10).

Tablo 7. FRED 22'nin Finansal Performans Tablosu

Finansal Performans Tablosu		2. Dönem		1. Dönem
	Toplam	Sürdürülen Faaliyetler	Durdurulan Faaliyetler	
FAALİYET				
Satışlar	600.000	500.000	100.000	650.000
Satışların maliveti	(450.000)	(400.000)	(50.000)	(500.000)
Brüt Kar	150.000	100.000	50.000	150.000
Diğer Giderler	(20.000)	(18.000)	(2.000)	(10.000)
Faaliyet Geliri/Karı	130.000	82.000	48.000	140.000
FİNANSMAN VE HAZİNE				
Borç Faizleri	(25.000)			(20.000)
Hazine Faaliyetlerinden Elde Edilen Gelirler	5.000			10.000
Finansman ve Hazine Geliri/Karı	(20.000)			(10.000)
Vergi Öncesi Faaliyet ve Finansman	110.000			130.000
Vergi	(30.000)			(35.000)
Vergi Sonrası Faaliyet ve Finansman	80.000			95.000
Diğer Kar ve Zararlar				
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Yeniden Değerlemesinden Elde Edilen Kazanç ve Kayıplar	5.000			2.000
Yabancı Para Çevrim Farkları	(2.000)			1.000
Tanımlanmış Fayda Planlarından Elde Edilen Aktüeryal Kazanç veya Kayıplar	45.000			20.000
Vergi Öncesi Diğer Kar ve Zararlar	48.000			23.000
Diğer Kar ve Zararlara İlişkin Vergi	(15.000)			(7.000)
Vergi Sonrası Diğer Kar ve Zararlar	33.000			16.000
Döneme Ait Toplam Kar ve Zararlar	113.000			111.000
Dağıtılabilir Karlar				
Dağıtılabilir Kar	80.000			95.000
Kar Payları	(35.000)			(50.000)
Dağıtılabilir Yedeklere Aktarım	45.000			45.000
Dağıtılamayan Karlar				
Dağıtılamayan Yedeklere Aktarım	33.000			16.000

İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu'nun düzenlemeleri göz önüne alındığında kapsamlı gelir, daha sonra açıklanacak olan IASB'ın tablosunda olduğu gibi, tahakkuk eden gelir ve giderler için bir temel oluşturan gerçekleşme kavramından uzaklaşmaktadır. ASB kar ve zararların performans tablosunun bölümlerinde gerçekleşip gerçekleşmediğine göre değil; çeşitlerine

göre sınıflandırılması gerektiğine inanarak söz konusu tabloyu oluşturmuştur. Gerçekleşmeye ilişkin bilgi temel tabloya ek olarak sunulabilmektedir (Pili, 2009: 97). Ancak, tablo yalnızca satışlardan kaynaklanan gelir ve giderleri değil, işletme tarafından elde tutulan varlık ve borçların cari değerindeki değişikliklerinden ortaya çıkan kar ve zararları da gösterdiğinden, gösterilen sonuç ile tarihi maliyet esasına göre elde edilen sonuç arasında önemli bir fark olduğu zaman, bu fark dipnotlarda gösterilmelidir (FRED 22, paragraf 104-105).

Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu Düzenlemelerine Göre Kapsamlı Gelir Tablosunun Düzenlenmesi

Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) düzenlemelerinde her şey dahil gelir kavramı kabul edilmiştir. Buna rağmen SFAS'lar, varlık ve borçlardaki belirli değişimlerin, muhasebeleştirildikleri dönemin kar ya da zararında raporlanmaması gerektiğini; ancak bunun yerine, ayrı bir özkaynak kaleminde yer alması gerektiğini belirtmek suretiyle her şey dahil gelir kavramına belli istisnalar getirmiştir. Örneğin, işletmenin kazançları olarak raporlanacak kalemlerin belirlenmesinde, FASB ve onun selefi olan Muhasebe İlkeleri Kurulu (Accounting Principles Board - APB) her şey dahil kar ya da zarar kavramına bağlı olduklarını belirtmişlerdir (SFAC No. 5, paragraf 35). Ancak bu kavramla ters düşecek şekilde, FASB işletmenin net varlıklarında meydana gelen bazı değişikliklerin, gelir tablosuna alınmadan doğrudan özkaynaklarda raporlanmasına izin veren birçok muhasebe standardı yayımlamıştır. SFAS No. 115 bu duruma ilişkin çarpıcı bir örnek olması bakımından önemlidir. SFAS No. 115, pazarlanabilir hisse senetlerinin gerçeğe uygun değer üzerinden raporlanmasını gerektirmektedir. Öte yandan, satışa hazır menkul kıymetlerden sağlanan elde tutma kazanç ve kayıpları doğrudan özkaynaklarda muhasebeleştirilmektedir. Dolayısıyla bu da, söz konusu değişimlerin; en azından söz konusu menkul kıymetler satılıncaya ve bunlardan kazanç veya kayıp ortaya çıkıncaya kadar, performans tablosunun bileşenleri olarak muhasebeleştirilmesinden kaçınıldığını ve her şey dahil kar ya da zarar kavramının ihlal edildiğini göstermektedir (Hirst ve Hopkins, 1998: 5). Bu tür sebeplerden ötürü SFAS 130 - Kapsamlı Gelirin Raporlanması Standardı, kar ya da zararda veya özkaynaklarda muhasebeleştirilen tüm gelir ve giderlerin kapsamlı gelir tablosunda raporlanmasını gerektirmektedir.

SFAS 130'da kapsamlı gelir, işletme sahip veya sahipleri dışındaki kaynaklardan dolayı ortaya çıkan durumlar, olaylar ve işlemlerden dolayı işletmenin özkaynaklarında (net varlıklarında) bir dönem boyunca meydana gelen değişimler şeklinde tanımlanmıştır (SFAS 130, paragraf 8). Kapsamlı gelir, işletme sahiplerinin yatırımları ve bunlara yapılan dağıtımlar neticesinde ortaya çıkan değişimler hariç olmak üzere, bir dönem boyunca meydana gelen

tüm değişiklikleri kapsamaktadır.

Dolayısıyla işletmeler, tahakkuk eden işlemler ile işletme sahiplerinden kaynaklanmayan ve dönem içerisinde gerçekleşen diğer işlemleri göstermek amacıyla kapsamlı geliri raporlamaktadır. Geçmişte işletmeler bu değişimlerin bazılarını işletme faaliyetlerinin raporlandığı bir tabloda göstermekte iken, diğer değişimlerin bazılarını da doğrudan finansal durum tablosunda özkaynakların ayrı bir bileşeni içerisinde göstermişlerdir. SFAS 130 kapsamlı gelir bileşenlerinin tanımını karşılayan tüm kalemlerin, muhasebeleştirildikleri dönemde ayrı bir finansal tabloda raporlanmasını gerekli görmektedir (Pili, 2009: 73).

FASB'ın düzenlenmesini öngördüğü kapsamlı gelir tablosunun amacı, ilgili dönemde işletme sahipleri ile olan işlemler dışında gerçekleşen işlemler ile diğer ekonomik olaylar sonucunda işletmenin özkaynaklarında meydana gelen tüm değişimleri raporlamaktır. Böylece, kapsamlı gelir tablosu ile sunulan bilgi yatırımcılara, kredi verenlere ve diğer finansal tablo kullanıcılarına işletme performansını, zamanlamasını ve gelecekteki nakit akışlarının büyüklüğünü değerlendirmede daha yararlı olacaktır (SFAS No. 130: paragraf 11).

Kapsamlı gelir kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirler olmak üzere iki önemli unsuru içerisinde barındırmaktadır. Diğer kapsamlı gelir, net gelir haricinde kalan ve daha önce özkaynaklara kaydedilmiş olan tüm kapsamlı gelir kalemlerini kapsamaktadır. Diğer kapsamlı gelirler aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır (Pili, 2009: 74):

- Satışa hazır menkul kıymetlerin gerçekleşmemiş elde tutma kazanç veya kayıpları (SFAS No. 115, 1993),
- Vadeye kadar elde tutulan bir borç senedinin, satışa hazır bir borç senedine dönüştürülmesinden kaynaklanan gerçekleşmemiş elde tutma kazanç veya kayıpları (SFAS No. 115, 1993),
- Daha önceden değer düşüklüğüne uğramış olan satışa hazır menkul kıymetlerin gerçeğe uygun değerlerinde sonradan meydana gelen azalış ve artışları (SFAS No. 115, 1993),
- Yabancı para çevrim farkları (SFAS No. 52, 1981),
- Yabancı bir işletmedeki net yatırımın ekonomik olarak riskten korunmasında etkili olan ve bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen yabancı paralı işlemlerden doğan kazanç ve kayıplar (SFAS No. 52, 1981),
- Henüz net dönemsel emeklilik maliyeti olarak muhasebeleştirilmemiş; ancak ek bir emeklilik yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilen net zarar ve günümüzde tanımlanmış emeklilik fayda planlarından kaynaklanan her türlü

aktüeryal kazanç ve kayıplar (SFAS No. 87; SFAS No. 158).

SFAS No. 130 ile kapsamlı gelirin finansal tablolarda gösterim şekliyle ilgili olarak bir esneklik sağlanmıştır. Bu standarda göre kapsamlı gelir:

- Kar ya da zarar kaleminin altında yalnızca tek bir gelir tablosunda (tek tablolulu yaklaşım) sunulabilir,
- Kar ya da zarar ile başlayan, gelir tablosundan ayrı olarak düzenlenecek bir kapsamlı gelir tablosunda (iki tablolulu yaklaşım) sunulabilir,
- Öncelikli olarak sunulan finansal tablolardan biri olduğu müddetçe özkaynaklar değişim tablosunda sunulabilir.

Kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin SFAS No. 130'da sunulan bu seçenekler incelendiğinde, aslında kapsamlı gelirin raporlanacağı finansal tabloların gelir tablosu ve özkaynaklar değişim tablosu olduğu anlaşılmaktadır. SFAS No. 130 ile kapsamlı gelirin raporlanmasında belirli bir kapsamlı gelir tablosu formatı önerilmemiştir. Ancak buna rağmen işletmelerin kapsamlı gelirin ve bileşenlerinin raporlanmasında kapsamlı gelir tablosu haricinde tam set finansal tablolar içerisinde yer alan diğer finansal tablolarla aynı öneme sahip başka bir finansal tablo kullanmasına izin verilmiştir. Standart söz konusu finansal tablo için belirli bir formatı zorunlu kılmamakta olup, işletmenin kar ya da zararını bu finansal tabloda kapsamlı gelirin bir bileşeni olarak göstermesini gerektirmektedir (SFAS No. 130, paragraf 22). Bu nedenlerden ötürü, kapsamlı gelirin kapsamlı gelir tablosunda gösterimine ilişkin ilk iki yaklaşım ayrıntılı olarak incelenecektir.

Kapsamlı gelir tablosunun gösteriminde kullanıma sunulan ilk seçeneğe göre hazırlanan örnek formata (Format A) Tablo 8'de yer verilmiştir. Bu formatta kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirler tek bir tabloda gösterilmektedir. Diğer kapsamlı gelirler kar ya da zararın altında gösterilmiştir. Kapsamlı gelir tablosunun ikinci gösterim seçeneğine göre hazırlanması durumunda, kar ya da zararın raporlandığı kar ya da zarar tablosu ve diğer kapsamlı gelirlerin raporlandığı diğer kapsamlı gelir tablosunun ayrı ayrı düzenlenmesi gerekmektedir. Bu duruma göre hazırlanan örnek formata (Format B) Tablo 9'da yer verilmiştir (SFAS No. 130, Appendix B).

Tablo 8. Tek Tablolu Yaklaşım: Format A

X İşletmesi Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu 31 Aralık 201X, Dönemsonu	
Hasılatlar	X
Giderler	X
----	X
Kar Ya Da Zarar	XXX
Diğer Kapsamlı Gelirler:	XXX
Yabancı Para Çevrim Kazancı	X
Asgari Emeklilik Borcu Düzeltmeleri	X
Gerçekleşmemiş Menkul Kıymet Kazançları	X
TOPLAM KAPSAMLI GELİR	XXXXXX

Tablo 9. İki Tablolu Yaklaşım: Format B

X İşletmesi Gelir Tablosu 31 Aralık 201X, Dönemsonu	
Hasılatlar	X
Giderler	X
----	X
Kar Ya Da Zarar	XXX

X İşletmesi Kapsamlı Gelir Tablosu 31 Aralık 201X, Dönemsonu	
Kar Ya Da Zarar	XXX
Diğer Kapsamlı Gelirler:	XXX
Yabancı Para Çevrim Kazancı	X
Asgari Emeklilik Borcu Düzeltmeleri	X
Gerçekleşmemiş Menkul Kıymet Kazançları	X
TOPLAM KAPSAMLI GELİR	XXXX

Kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin olarak göz önüne alınan gösterim şekillerinde, söz konusu yıl için geçerli olan kapsamlı gelir bileşenleri hem vergi öncesi hem de vergi sonrası kar tutarında, diğer kapsamlı gelirin tüm unsurlarının vergi etkisini tek bir kalemden gösterecek şekilde raporlanabilmektedir.

Cari dönemde kar ya da zarar olarak raporlanan ve bir önceki dönemde diğer kapsamlı gelirlerin bir parçası olarak hesaba katılan kalemlerin çifte-hesaplanmasının önüne geçebilmek amacıyla, hem tek tablolu hem de iki tablolu yaklaşımlara göre düzenlenen performans tablolarında yeniden sınıflandırma düzeltmelerinin yapılması gerekmektedir (SFAS No. 130,

paragraf 18). Örneğin, yabancı para çevrim farkları ve satışa hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerindeki değişimler diğer kapsamlı gelirlerde raporlanmaktadır. Ancak söz konusu kalemlerin, satıldıkları anda veya gerçekleşmiş hale geldiklerinde kar ya da zararda yeniden raporlanması gerekmektedir. Bu durum, kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirlerden oluşan kapsamlı gelirin çifte-hesaplanmasına (mükerrer olarak hesaplanmasına) neden olmaktadır. Çifte-hesaplanmanın engellenmesi için uygulanan yöntem geri dönüşüm olarak bilinmektedir. Bu bağlamda, yeniden sınıflandırma düzeltmelerinin geri dönüşümün muhasebe kayıtları olduğu anlaşılmaktadır.

Yeniden sınıflandırma (geri dönüşüm) yöntemi, daha önceden diğer kapsamlı gelirler içerisinde raporlanmış olan kazanç veya kayıpların bir kısmının diğer kapsamlı gelirlerden çıkarılması ve bu kısmın eş zamanlı olarak kar ya da zararda raporlanması olarak tanımlanmıştır. Bu yöntemde belirli kalemlerin diğer kapsamlı gelirlerden kar ya da zarara alınması yani devri söz konusu olduğu için, bu yöntemin bir diğer adı da devretme olarak bilinmektedir. Aslında bu yöntem yardımıyla, klasik (geleneksel) gelir tablosu veya kapsamlı gelir tablosundaki kar ya da zarar kalemi geri dönüştürülmektedir. Geri dönüşüm, aynı veya önceki dönemde kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen bir gelir veya gider unsurunun tutarını geri alarak, bunun cari gelirden raporlanması için gelir tablosuna devredilmesi işlemidir. Bu tanım, kapsamlı gelirin raporlanmasına ilişkin olarak düzenlenen klasik (geleneksel) gelir tablosu, kapsamlı gelir tablosu, bunlara ilişkin olarak tercih edilen tek tablolu ve iki tablolu yaklaşımlar ile özkaynaklar değişim tablosu için uygulanabilir olan genel bir tanım olarak dikkat çekmektedir. Geri dönüşüm, gelir veya gidere ilişkin aynı kalemin çifte-hesaplanmasını engellemek için kullanılmaktadır. Genel anlamda, geri dönüşüm kazanç ve kayıpları diğer kapsamlı gelirlerde raporlanan varlık ve yükümlülüklerin bilanço dışı bırakılmasından kaynaklanmaktadır. Geri dönüşüm, belirli bir diğer kapsamlı gelir kaleminde yarattığı değişim aracılığıyla hem finansal durum tablosunun özkaynaklar sınıfında hem de kar ya da zararda meydana getireceği değişim aracılığıyla gelir tablosunu etkilemektedir (Bellandi, 2012: 281-282). Bu şekilde, kapsamlı gelirin diğer kapsamlı gelirler unsuru, gerçekleşmemiş ve oldukça belirsiz olarak değerlendirilen ve bu yüzden daha önceden yalnızca özkaynaklara kaydedilen tüm gelir ve giderleri raporlamaktadır. Aynı gelir ve giderler başka bir zaman kar ya da zarar bölümünde raporlanmaktadır. Bu işlem gerçekleştiği anda, kar ya da zarar bölümünde raporlanan söz konusu tutarların diğer kapsamlı gelir bölümünde geri dönüştürülmesi (çıkartılması veya eklenmesi) gerekmektedir.

Geri dönüşümün yapılmaması halinde, işletmenin kapsamlı geliri iki farklı dönemin aynı kazancından etkilenebilecektir. Bu etkilenme ilk dönemde

gerçekleşmemiş gelir olarak ve ikincisinde de gerçekleşmiş kazanç olmak üzere ortaya çıkacaktır; çünkü söz konusu varlığın veya yükümlülüğün piyasa değişimi artık tamamlanmış hale gelecektir. Dolayısıyla, kar ya da zarar ile kapsamlı gelir arasındaki fark bir zaman sorunu haline gelmektedir. Diğer bir deyişle, diğer kapsamlı gelirler; kendilerini bir şekilde değiştirecek belirli bir olayın meydana gelmesini bekleyen belirli kalemler için bir çeşit “bekleme tankı” işlevi görmektedir (Pili, 2009: 76-77). Geri dönüşümün yapılmasının iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlar (G4+1, 1999: paragraf 4.13-4.14):

- * Gerçekleşmemiş unsurların gerçekleşmiş hale gelmesi,
- * Bir kaleme ilişkin ölçüm belirsizliğinin belirli hale gelmesi.

Geri dönüşüme ilişkin olarak verilebilecek en bilinen örnek, satılmaya hazır finansal araçların değerlerinde meydana gelen değişimlerin dönemsonlarında muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıdır. Bu durumda ortaya çıkan değer artış ve azalışları birer fiktif değer değişimi olarak ele alınmakta; ancak söz konusu finansal araçlar satıldığında, daha önceden ortaya çıkan değer değişimleri gerçekleşmiş olarak muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu Düzenlemelerine Göre Kapsamlı Gelir Tablosunun Düzenlenmesi

FASB tarafından 1993 yılında yayımlanan SFAS No. 130 Kapsamlı Gelirin Raporlanması Standardı ile benzer şekilde IASB da bir dönem içerisinde muhasebeleştirilen tüm gelir ve gider kalemlerinin aşağıda yer alan seçeneklerdeki gibi raporlanmasını gerektirmektedir (IAS 1, paragraf 81):

- * Tek bir kapsamlı gelir tablosunda,
- * İki tabloda: kar ya da zarar bileşenlerini gösteren bir tabloda (bireysel gelir tablosu) ve kar ya da zararla başlayan ve diğer kapsamlı gelir bileşenlerini gösteren ikinci bir tabloda (kapsamlı gelir tablosu).

Kapsamlı gelir tablosunun asgari olarak, söz konusu dönemle ilgili aşağıdaki tutarları gösteren kalemleri içermesi gerekmektedir (IAS 1, paragraf 82):

- * Hasılat,
- * Finansman maliyetleri,
- * Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarının kar ya da zarar payları,
- * Vergi gideri,
- * Aşağıdakilerin toplamlarını içeren tek bir tutar:

o Durdurulan faaliyetlere ilişkin vergi sonrası kar ya da zarar,

o Satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerın ölçülmesinde veya durdurulan faaliyetleri oluşturan elden çıkarılacak grup ya da grupların veya varlıkların elden çıkarılmasında muhasebeleştirilen vergi sonrası kazanç ya da zarar.

* Kar ya da zarar,

* Bir sonraki maddede belirtilen tutarlar hariç olmak üzere niteliğine göre sınıflandırılan gerçekleşmemiş kar ya da zarar bileşenlerinden her biri,

* Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarının gerçekleşmemiş kar ya da zarar payları,

* Toplam kapsamlı gelir.

Diğer kapsamlı gelirler kavramı IAS 1'de tanıtılmaktadır. Diğer kapsamlı gelirler, kar ya da zararda muhasebeleştirilmeyen gelir ya da gider (yeniden sınıflandırma düzeltmeleri de dahil olmak üzere) kalemlerini kapsamaktadır (Pili, 2009: 82). Diğer kapsamlı gelirlerde raporlanan bileşenler, doğrudan özkaynaklara alacak olarak kaydedilen bileşenler olarak nitelendirilmektedir. Bunlar, IAS 1 kapsamında diğer kapsamlı gelir unsurları olarak şu şekilde açıklanmıştır (IAS 1, paragraf 7):

* Yeniden değerlendirme fazlasındaki değişimler,

* IAS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardının 93A Paragrafı uyarınca muhasebeleştirilmiş tanımlanmış fayda planlarındaki aktüeryal kazanç ve kayıplar,

* Satışa hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerden yeniden ölçümünden (yeniden değerlemesinden) dolayı ortaya çıkan kazanç ve kayıplar,

* Nakit akış riskine ilişkin korunma araçlarına bağlı olarak oluşan kazanç ve kayıpların etkin kısımları.

IAS 1 'de açıklanmış olan diğer kapsamlı gelir unsurlarından üçüncüsü olan satışa hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerden yeniden ölçümünden (yeniden değerlemesinden) dolayı ortaya çıkan kazanç ve kayıplar IAS 39 kapsamında düzenlenmiş olan bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Ancak 2009 yılında IASB, IAS 39 Standardı'nın yerini almak üzere yeni bir proje başlatmış ve bu kapsamda ilk olarak 12 Kasım 2009 tarihinde IFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nı yayımlamıştır. Daha sonra 2010 Ekimi'nde yeniden yayımlanan ve halen üzerinde çalışılmakta olan bu standartla ilgili çalışmalar sona erdiğinde IAS 39 yürürlükten kalkmış olacak ve IFRS 9 bu standardın yerini almış olacaktır. Ancak, 19 Kasım 2013'te yapılan son değişiklik ile IAS 39'un yürürlükten kalkacağı tarih olarak düşünülen ve IFRS 9'un yürürlük tarihi olarak düşünülen 1 Ocak 2015 tarihi ortadan kaldırılmıştır. Ancak, isteyen

finansal tablo kullanıcıları şimdiden IFRS 9 Standardı'nı IAS 39 yerine dikkate almak suretiyle kayıtlarını yapabilme seçeneğine sahiptir (Deloitte, 2013; IFRS, 2013).

Bunlara ek olarak IAS 1, kar ya da zarar ile diğer kapsamlı gelir kalemlerini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, IAS 1'in geri dönüşüm kavramını uyguladığı anlaşılmaktadır. Geri dönüşüm terimi, IAS 1 tarafından açık bir şekilde kullanılmamakta olup; ancak yeniden sınıflandırma düzeltmelerinin cari dönemde ya da önceki dönemlerde diğer kapsamlı gelirlerde muhasebeleştirilmiş olan; cari dönemde kar ya da zararda yeniden sınıflandırılan tutar olarak tanımlanmasından bu yöntemden bahsedildiği anlaşılmaktadır (IAS 1, paragraf7).

IAS 1, IASB tarafından yayımlanan diğer standartların daha önce diğer kapsamlı gelirlerde muhasebeleştirilen tutarların kar ya da zararda ne zaman sınıflandırılacağını belirtmiştir (yeniden sınıflandırma düzeltmeleri). Yeniden sınıflandırma düzeltmeleri, diğer kapsamlı gelirler içerisinde yer almakta olup, döneme ait diğer kapsamlı gelirleri arttırmaktadır. Yeniden sınıflandırma düzeltmelerinin, cari döneme veya önceki döneme ilişkin gerçekleşmemiş karlar olarak diğer kapsamlı gelirler içerisinde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu gerçekleşmemiş karlar, kar ya da zarar olarak yeniden sınıflandırıldığı dönemde, diğer kapsamlı gelir kalemi olarak raporlanmış bir kalemin gerçekleşmiş hale gelmesiyle birlikte kar ya da zarara aktarılması, toplam kapsamlı gelire iki defa dahil edilmesini önlemek amacıyla düşülmesini gerektirmektedir (IAS 1, paragraf9).

Geri dönüşüm yönteminin IAS 1'de etkili bir şekilde benimsendiği görülmektedir. Standarda göre, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri kapsamlı gelir tablosunda veya dipnotlarında sunulabilmektedir. Yeniden sınıflandırma düzeltmelerini dipnotlarda sunan bir işletmenin, diğer kapsamlı gelirlerini yeniden sınıflandırma ile ilgili düzeltmelerden sonra sunması gerekmektedir (IAS 1, paragraf94).

Yeniden sınıflandırma düzeltmeleri yabancı ülkedeki operasyonun elden çıkarılması, satılmaya hazır finansal varlıkların finansal durum tablosu dışı bırakılması gibi olaylardan ve finansal riskten korunmaya konu olan tahmin işleminin kar ya da zararı etkilemesinden kaynaklanmaktadır (IAS 1, paragraf 95). Dolayısıyla bu unsurlar, kar ya da zarara aktarılabilecek diğer kapsamlı gelir unsurlarıdır.

Yeniden sınıflandırma düzeltmeleri, IAS 16 Maddi Duran Varlıklar ya da IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar uyarınca yeniden değerlendirme fazlasına yansıtılan değişimlerden ya da IAS 19 uyarınca muhasebeleştirilen tanımlanmış fayda planlarının yeniden ölçümlerinden kaynaklanmamaktadır.

Bu bileşenler, cari dönemde diğer kapsamlı gelire yansıtılır ve gelecek dönemlerde kar ya da zararda yeniden sınıflandırılmamaktadır. Yani burada bahsedilen kapsamlı gelir tablosu unsurları, kar veya zarara aktarılamayacak diğer kapsamlı gelir unsurlarıdır. Yeniden değerlendirme fazlasındaki değişimler, gelecek dönemlerde varlık kullanıldıkça ya da finansal durum tablosu dışı bırakıldığında dağıtılmamış karlara aktarılması uygun görülmektedir (IAS 1, paragraf 96).

Bazı IASB üyeleri, yeniden sınıflandırma düzeltmelerinin ayrı bir şekilde sunulmasının finansal tablo kullanıcılarının doğru ve anlaşılır bir şekilde bilgilendirilmesi bağlamında oldukça önemli olduğuna inanmaktadır. Çünkü bu şekilde, bir kalemin bir dönemde diğer kapsamlı gelir olarak ve diğer dönemde kar ya da zarar içerisinde raporlandığı bilgisi daha çarpıcı bir şekilde finansal tablo kullanıcılarına verilmiş olacaktır. Ancak, bu konuyla ilgili olarak üyeler arasında tam bir fikir birliği bulunmamaktadır (Pili, 2009: 81).

IASB, kapsamlı gelir tablosunda yer alan bileşenlerin sunulmuş şekliyle veya kapsamlı gelir tablosu formatı ile ilgili herhangi bir talepte bulunmamıştır. Kurul'un, 17-24 Ekim 2006 tarihleri arasında yapmış olduğu toplantıda kapsamlı gelir tablosunun şekli tartışılmıştır. Bu toplantı sonucunda iki farklı kapsamlı gelir tablosu şekli (Alternatif A ve Alternatif B) teklif edilmiştir (IASB 2006b ve 2006c). İlk seçenekte (Alternatif A) gelir ve giderlerin, İşletme Karı/Zararı, Finansman Karı/Zararı, Durdurulan Faaliyetler ve Döneme Ait Gelir Vergileri olmak üzere dört sınıfta sunulması öngörülmektedir. İşletme Karı/Zararı sınıfı Faaliyet Karı/Zararı ve Yatırım Karı/Zararı olarak iki gruba ayrılmaktadır. Faaliyet Karı/Zararı, işletmenin kendi mal ve hizmetlerinin satışından elde ettiği gelirler ile üretim ve dağıtımda doğrudan veya dolaylı olarak yer alan giderlerin gösterildiği kar veya zarar tutarlarını kapsamaktadır. Yatırım Karı/Zararı ise, yatırım faaliyetlerinden (örneğin, yatırım amaçlı gayrimenkullerden elde edilen kar veya zararlar) elde edilen kar ve zararları içermektedir. Finansman Karı/Zararı sınıfı, işletmenin finansmandan veya hazine faaliyetlerinden kaynaklanan kar ve zararların raporlandığı sınıf olarak nitelendirilmektedir. Arzu edilmesi halinde finansman sınıfı hazine, finansman ve özkaynak olarak gruplandırılabilir. Ödenecek ve tahsil edilecek faiz tutarları, hazine faaliyetlerinin bir parçası olarak elde tutulan yatırımlardan elde edilen gelir gibi unsurlar bu sınıfta yer alması gereken kar veya zararlar kapsamında düşünülmektedir. Durdurulan Faaliyetler, elden çıkarılmış veya satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılmış olan ve aşağıdaki koşullardan birini sağlayan işletme birimi olarak tanımlanmıştır (IFRS 5, Appendix A):

- * Ayrı büyük bir iş alanını veya ayrı bir coğrafi faaliyet alanını temsil etmektedir,
- * Ayrı büyük bir iş alanının veya ayrı bir coğrafi faaliyet alanının elden

çıkarılmasını öngören tek başına koordine edilmiş bir planın parçasıdır veya

* Sadece yeniden satışa yönelik bir öngörüyle edinilmiş bir bağlı ortaklıktır.

Bu açıklamalar ışığında oluşturulan kapsamlı gelir tablosu formatı Tablo 10'da gösterilmiştir (Pili, 2009: 84).

Tablo 10. IASB Kapsamlı Gelir Tablosu Şekli: Alternatif A

	Toplam (a) = (b) + (c)	Yeniden Değerlenmeyenler (b)		Yeniden Değerlenenler (c)	
		Nakit	Tahakkuk	Yinelenen Değerleme	Diğer
İŞLETME KARI/ZARARI					
Faaliyet Karı/Zararı					
Yatırım Karı/Zararı					
İşletme Karı/Zararı					
FİNANSMAN GELİRİ					
Finansman Giderleri					
Finansman Gelirleri					
Finansman Karı/Zararı					
TOPLAM DURDURULAN FAALİYETLER					
TOPLAM GELİR VERGİLERİ					
KAR YA DA ZARAR					
TOPLAM KAPSAMLI GELİR					

Tablo 10 incelendiğinde, tutarların üç sütunda gösterildiği görülmektedir. (a) sütunu; (b) ve (c) sütunlarında raporlanan tutarların toplamını sunan Toplam sütununu temsil etmektedir. (b)Yeniden Değerlenmeyenler sütununda, varlık ve borçların değerlerinde meydana gelen değişimlere ilişkin tutarlar sunulmaktadır. Ancak bahsi geçen değer değişimleri dönemsonlarında doğrudan kar ya da zarara aktarılan değişimlerdir. Yeniden Değerlenmeyenler sütunu hasılat, ilk madde ve malzemeler, işçi maliyetleri, kiralamarlar, karşılıklar, faizler, amortisman giderleri ve emeklilik hizmet maliyeti gibi kalemleri kapsamaktadır. IASB bu sütunu, nakit bileşenleri ve tahakkuk bileşenleri olmak üzere iki farklı kısma bölmeyi düşünmüştür (IASB, 2008). Nakit Bileşenleri, nakit esasına göre ortaya çıkan fark tutarlarıdır. Bunlar, tabloda gösterilen ilgili kalemlerin nakit değerlerinde meydana gelen net değişimler olarak tanımlanmakta ve sadece nakit esaslı muhasebeyi benimseyen bir işletmenin sunması gereken gelir tutarını göstermektedir. Tahakkuk Bileşenleri, tahakkuk esasına göre ortaya çıkan fark tutarlarıdır. Bunlar aynı zamanda kapsamlı gelir ile nakit bileşeni arasındaki fark olarak da tanımlanmaktadır. Tahakkuk bileşenleri; üçüncü kişilerle yapılan işlemlerden

dolayı ortaya çıkan kısa vadeli varlık ve borçlarda meydana gelen değişimleri ve ayrıca yeniden değerlendirme kapsamına girmeyen olaylardan ötürü ortaya çıkan aynı varlıklar ve borçlarda meydana gelen değişimleri kapsamaktadır (Pili, 2009: 84).

(c)Yeniden Değerlenenler sütunu, gerçeğe uygun değişimleri diğer kapsamlı gelirler içerisinde raporlanacak olan kalemlere ilişkin tutarlardan oluşmaktadır. Fiyatlarda veya tahminlerde meydana gelen değişimlere bağlı olarak varlık ve borçlarda meydana gelen değişimler bu sütunda raporlanmaktadır. Yeniden değerlendirilen kalemler bir varlık veya borcun defter değerinde değişim yaratan fiyat veya hesaplamaların yenilenmesini ifade etmektedir. Yeniden değerlendirilenler sütunu, aktüeryal kazanç veya kayıplar, duran varlıkların yeniden değerlemesi, değer düşüklükleri, yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişimler ile finansal varlık veya borçların elden çıkarılmasından kaynaklanan kazanç veya kayıplar ve bunlara ilişkin gerçeğe uygun değer değişimlerini içermektedir. Ayrıca bu sütunla ilgili olarak IASB, gerçeğe uygun değer değişimlerinden kaynaklanan (US GAAP) veya değerlendirme düzeltmeleri (IFRS) kapsamında ele alınabilecek yeniden değerlemeleri tekrarlanma durumlarına göre, diğerlerinden ayırmak istemektedir. IASB ilk muhasebeleştirilmelerin, diğerlerinden zamanlama ve öznellik bakımından farklılaştığını tespit etmiştir (IASB, 2008).

Zamanlama bakımından, Kurul her dönemde değerlendirme işlemlerinin tekrarlanmasını istemektedir (örneğin, yinelenen yeniden değerlemeler – yinelenen değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan farklar). Halbuki, diğer yeniden değerlemeler yalnızca değer düşüşü (örneğin, tek seferlik yeniden değerlemeler – yinelenmeyen değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan farklar) tetikleyici bir olay olduğu zaman yapılmaktadır. Öznellik ise, yeniden değerlemelerin muhasebeleştirilmesine ilişkin yönetim değerlendirmelerine bağlı olmaktadır. Yönetimin yeniden değerlemenin tutarına ve zamanına karar vermesi gerekmektedir (Pili, 2009: 85).

Yeniden değerlemeler belirli bir varlık veya borca ilişkin gelecekteki nakit akışlarının tahminini göz önüne alarak işletme tarafından yapılan güncellemeleri yansıtmaktadır. Yeniden değerlendirilmeyenlerin, gelecekteki nakit akışlarının bir göstergesi olduğu veya olmadığı durumlar söz konusudur. Bir dönemde elde edilen hasılat, ikinci bir dönemde kazanılamamaktadır. Yeniden değerlendirilenler, içerisinde tahmini değer barındırmamaktadır. Bu nedenle, farklı dönemlerdeki eğilimlerini görmek gerekmektedir. Öte yandan, yeniden değerlendirilenler genellikle dönemsonunda devam etmekte olan dönüşümün sonuçlarını yansıtmakta ve bu sebeple genellikle diğer kalemlere göre daha belirsiz ve dengesiz bir özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. IASB, bir varlık ya da borcun değerlemesinin belirsizliğine ilişkin bilginin finansal tablo

kullanıcılarına yararlı olacağına inanmaktadır. Çünkü bu bilgi gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmede gerçekleşen tutarları kullanıp kullanmamayı ve ne ölçüde kullanmak gerektiği konularında finansal tablo kullanıcısını ikaz etmektedir (IASB 2006, paragraf 17).

Kar ya da zararın, kapsamlı gelir içerisinde gösterimine ilişkin uzun bir tartışmanın ardından Finansal Tabloların Sunuluşu ile ilgili yapılan görüşmelerde IASB ve FASB Kurulları tablonun kar ya da zarar bileşeni (IAS/IFRS'lerdeki) veya kar ya da zarar bileşeni (FASB'daki) için bir ara toplam gösterilmesi gerektiği üzerinde fikir birliği sağlanmıştır. Bu ara toplam sayesinde işletmenin finansal durumundaki değişimlerin daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür. IASB diğer kapsamlı gelirler ve geri dönüşüm için bileşen yaklaşımını savunmaktadır. Bu yaklaşım, FASB'ın bekleme tankı yaklaşımından farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bileşen yaklaşımı, diğer kapsamlı gelirler de dahil olmak üzere tüm gelir ve giderleri çeşit esasına göre sınıflandırmaktadır. Finansal performansın farklı bileşenlerine (faaliyet, finansman vs.) dağıtılan kalemlerin özellikleri değişmez bir niteliğe sahiptir. Bir kazancın gerçekleşmesi, gerçekleşmeyen bir kazançla aynı ekonomik olayı yansıtmaktadır. Dolayısıyla gerçekleşme yalnızca o kazancın sağlama alındığını göstermektedir; çeşidini değiştirmemektedir (Pili, 2009: 85). Örneğin, satılmaya hazır elde tutulan finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kapsamlı gelir tablosunun diğer kapsamlı gelirler kısmında değil; finansman gelirleri veya giderleri içerisinde raporlanması gerekmektedir. Çünkü bileşen yaklaşımında gerçekleşme kavramından çok çeşit ön plana çıkmaktadır. Sonuç olarak, finansal varlıkların değer değişimleri esas itibarıyla finansal değişimleri yansıtmaktadır. Bu durumun IAS 1 tarafından öngörülen raporlama tarzıyla uyumlu olduğu söylenememektedir.

Bileşen yaklaşımının, gerçekleşme kavramına dayanan bir diğer yaklaşım olan geri dönüşüm yaklaşımıyla da uyumlu olmadığı anlaşılmaktadır. IASB'ın kapsamlı gelir unsurlarını gerçekleşme ve değerlendirme özelliklerinden daha faydalı özelliklere göre sınıflandırma yapma niyetinde olduğu bilinmektedir. Çünkü değerlendirme özellikleri, farklı değerlendirme ölçekleri için farklı şeyler ifade edeceğinden beraberinde bir belirsizlik ortaya çıkaracaktır. Tüm bu sebeplerden ötürü, IASB üyelerinin birçoğu kapsamlı gelir tablosu şekline ilişkin Alternatif A'nın kullanılmasını teşvik etmektedir (Pili, 2009: 86).

Kapsamlı gelir tablosunun gösterimine ilişkin ikinci seçenek olan Alternatif B, Alternatif A'da bulunan sınıfların aynısından oluşmaktadır. Bunlar, işletme karı veya zararı, finansman karı veya zararı, durdurulan faaliyetler ve döneme ait gelir vergilerinden oluşmaktadır. Fakat bu kez, tutarlar beş sütunda gösterilmektedir. Bunlar; Alternatif A'daki ile aynı tutarları gösteren (a)

Yeniden Değerlenmeyenler sütunu, (b) Diğer Kapsamlı Gelir (DKG) Olmayıp Yeniden Değerlenenler sütunu, döneme ait kar ya da zararı gösteren (c) Kar Ya Da Zarar sütunu, (d) Diğer Kapsamlı Gelirler (DKG) Yeniden Değerlenenler sütunu ile (c) Kar Ya Da Zarar ve (d) Diğer Kapsamlı Gelirlerin toplamını gösteren (e) Toplam sütunudur.

Kapsamlı gelir tablosunun gösterimine ilişkin Alternatif B Tablo 11'de gösterilmektedir. Söz konusu gösterimde hem kar ya da zarar hem de kapsamlı gelir gösterilmekte olup, IAS/IFRS tarafından talep edilmesi halinde diğer kapsamlı gelirler (d) sütunundan geri dönüştürülerek net gelir tutarını belirleyen (a) ve (b) sütunlarına aktarılabilmektedir.

Tablo 11. IASB Kapsamlı Gelir Tablosu Şekli: Alternatif B

	Yeniden Değerlenmeyenler	DKG Olmayıp Yeniden Değerlenenler	Kar Ya Da Zarar	DKG Yeniden Değerlenenler	Toplam
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)
İŞLETME KAR/ZARARI					
Faaliyet Karı/Zararı					
Yatırım Karı/Zararı					
İşletme Karı/Zararı					
FİNANSMAN GELİRİ					
Finansman Giderleri					
Finansman Gelirleri					
Finansman Karı/Zararı					
TOPLAM DURDURULAN FAALİYETLER TOPLAM GELİR VERGİLERİ					
KAR YA DA ZARAR					
TOPLAM KAPSAMLI GELİR					

Tablo 11'de sunulan gösterim şeklinin, geri dönüşüm yöntemine devam edildiğinde, birinci seçenekten daha kullanışlı olduğu görülmektedir. Aslında, şu anki IAS/IFRS uygulamaları kazanç veya kaybın doğrudan özkaynaklara alacak olarak kaydedilmesini isterken, söz konusu kazanç veya kayıp DKG Yeniden Değerlenenler sütununda raporlanmaktadır. Yürürlükte olan IAS/IFRS'lere göre bazı kazanç veya kayıpların gerçekleştikleri anda kar ya da zarar tablosunda gösterilmesi gerekmektedir. Yani, bunların DKG Yeniden Değerlenenler sütunundan çıkarılarak ve Yeniden Değerlenmeyenler veya DKG Olmayıp Yeniden Değerlenenler sütunlarında raporlanması gerekmektedir.

Kapsamlı gelir tablosunun sınıflarının, işletmenin katıldığı bir işlevi yansıtmayı gerektirmektedir (işletme, finansman, gelir vergileri, durdurulan faaliyetler gibi).

Gerçekleşme konusu, tablo üzerinde gösterilmesi gereken yararlı bir bilgi olarak kabul görmemektedir (bütünleştirme ilkesi). Bütünleştirme ilkesi, finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkinin oldukça açık ve anlaşılır olduğu ve işletmenin finansal tablolarının birbirini olabildiğince tamamlayıcı nitelikte olduğu anlamına gelmektedir. Bu ilke gereği, örneğin satışa hazır menkul kıymetler bir işletme tarafından yatırım yapma amacıyla satın alındıktan sonra, menkul kıymetin değerinde meydana gelen tüm gerçeğe uygun değer değişimlerinin (gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş) kapsamlı gelir tablosunda Yatırım Karı/Zararı içerisinde raporlanması gerekmektedir (Pili, 2009: 87).

Ancak, IASB Alternatif A'nın seçilmesinin geri dönüşüm mekanizmasının ortadan kalkacağı anlamına gelmediğini belirtmiştir (Kavramsal Çerçeve, paragraf 42). Fakat bu durum IASB Kavramsal Çerçevesi'nin kar ya da zarar ile kapsamlı geliri ayırmadığı durumu yansıtmaktadır. Halbuki, IASB Kavramsal Çerçeve yalnızca kapsamlı gelirin tanımıyla uyumlu olan gelir kavramını açıklamaktadır. Bu nedenle, kapsamlı gelirin sadece varlık ve borçlardaki cari dönemde meydana gelen değişimlere bağlı olması, geri dönüşüm mekanizmasının ortadan kaldırılması ve kar ya da zararın kapsamlı gelir tablosunda sunulmaması gerekmektedir. Diğer taraftan, IASB bu durumun cari uygulamada ciddi bir değişimle sonuçlanacağını ve çeşitli kurumlar tarafından güçlü bir direnişle karşılaşılabileceğini belirtmiştir. Aslında bu kapsamlı gelir görüşünün kabul görmesi halinde, kapsamlı gelir kavramının bugünkü kar ya da zarardan da hiçbir farkı kalmayacaktır. Doğrudan kar ya da zararda raporlanacak kalemler ile sermayenin korunması amacıyla özkaynaklarda muhasebeleştirilecek kalemler arasında bir farktan bahsedilemeyecektir. Örneğin, kar ya da zararda gerçeğe uygun değerle raporlanan ticari amaçla elde tutulan menkul kıymetler ile özkaynaklarda gerçeğe uygun değerle raporlanan satışa hazır menkul kıymetler arasındaki kavramsal fark ortadan kalkacaktır. Bu açıdan bakıldığında, diğer kapsamlı gelirler yalnızca bir sunum sorununu değil; ölçüm sorunlarını da içerecektir. Esasen bu durumda sermayenin korunması, satışa hazır menkul kıymetlerin tarihi maliyetle değerlendirilmesini gerektirecek ve gerçeğe uygun değer uygun bir muhasebe ölçeği olarak düşünülmeyecektir. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmadan örneğin tüm hisse senetleri alış bedeli üzerinden değerlendirilecektir.

Bu sebeplerden ötürü, IASB uzun dönemde kapsamlı gelir projesinin tüm gelir ve gider kalemlerinin aynı şekilde sınıflandırılması gereken bir finansal tablo sunum formatı (Alternatif A) geliştirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Ancak kısa dönemde, diğer kapsamlı gelirlerin kapsamlı gelirin ayrı bir bölümünde tutulması ve gerçekleştiklerinde kar ya da zarara alınması (Alternatif B) gerektiğine inanmaktadır (Pili, 2009: 88).

Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu Düzenlemelerine Göre Kapsamlı Gelir Tablosunun Düzenlenmesi

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından düzenlenmesi öngörülen kapsamlı gelir tablosuna ilişkin hususlar TMS 1 - Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'nda düzenlenmiştir. TMS 1, IASB tarafından yayımlanmış olan ve uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uyum çalışmaları çerçevesinde IAS 1'in çevirisi niteliğinde olduğundan, daha önceki Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'na Düzenlenmesi Öngörülen Kapsamlı Gelir Tablosu başlıklı kısımda bahsedilen konular ve çeşitli düzenlemelerle yapılan kıyaslamalar bu kısım için de geçerli olmaktadır. Ancak tekrara yer vermemek için bu hususlar yeniden incelenmemiş olup, 20.05.2013 tarihinde KGK tarafından yayınlanan Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi ile ortaya konan kapsamlı gelir tablosu formatı sunulmuştur.

20/05/2013 tarih ve 28652 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 13/1/2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 88 inci maddesi ile 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinin (a) bendine dayanılarak hazırlanan “Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi” ile Kar Veya Zarar Ve Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu yani diğer adıyla kapsamlı gelir tablosu formatı belirlenmiştir. Bu format tek tablolulu ve iki tablolulu yaklaşımlardan oluşmak üzere iki alternatif şeklinde sunulmuştur. Eğer işletme tek tablolulu yaklaşımı benimseyecek olursa, söz konusu tablonun “Kar Veya Zarar Ve Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu” olarak adlandırılması gerekmektedir. Eğer iki tablolulu yaklaşım benimsenecek olursa, bu durumda finansal performans “Kar veya Zarar Tablosu” ve “Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu” olmak üzere iki farklı isimle raporlanmak zorundadır. KGK, 20.05.2013 tarihinde yayımladığı Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi başlıklı dosyada her iki formatın örneklerine yer vermiştir (KGK, 2013: 6-7). İki format arasında yalnızca diğer kapsamlı gelir unsurlarının ayrı bir tablo şeklinde raporlanıp raporlanmamasına ilişkin bir fark bulunmaktadır. Bunun haricinde sunulması gereken kapsamlı gelir tablosu kalemleri ise aynıdır. Söz konusu örnek format KGK'nın sitesinde bulunduğundan, bu çalışmada buna yer verilmeyecek olup, yalnızca formata ilişkin açıklamalar ele alınacaktır.

KGK tarafından düzenlenmesi öngörülen ve kapsamlı gelir tablosunun klasik kar veya zarar kısmında raporlanacak faaliyetlerin Esas Faaliyetler, Yatırım Faaliyetleri ve Finansman Faaliyetleri olmak üzere sınıflandırıldığı görülmektedir. Esas Faaliyetler, bir işletmenin ana faaliyet konusuna ilişkin olarak hasılat sağladığı faaliyetler olarak tanımlanmıştır (KGK, 2013: 50). Esas

faaliyetler; Hasılat, Satışların Maliyeti, Brüt Kar/Zarar, Genel Yönetim Giderleri, Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri, Araştırma ve Geliştirme Giderleri ile Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler/Giderler kalemlerinden oluşturmaktadır. Yatırım Faaliyetleri, uzun vadeli varlıkların ve nakit benzerleri içerisinde yer almayan diğer yatırımların elde edilmesi ve elden çıkarılmasına ilişkin faaliyetler olarak tanımlanmıştır (TMS 7, paragraf 6). Bir harcamanın yatırım faaliyeti olarak değerlendirilmesi için, finansal durum tablosunda varlık muhasebeleştirilmesi sonucunu doğuran bir harcama olması gerekmektedir. Maddi ve maddi olmayan duran varlık alım ve satımı, başka bir işletmeyle ortaklık yapma gibi faaliyetler yatırım faaliyetleri örneklerindendir (TMS 7, paragraf 16). Finansman faaliyetleri ise, özkaynaklar (özsermaye) ile yabancı kaynakların (borçlanmaların) yapısında ve tutarında değişiklik meydana getiren faaliyetler olarak tanımlanmıştır (TMS 7, paragraf 6). Hisse senedi ve diğer özkaynak araçlarının ihraç edilmesi, sermayenin azaltılması gibi faaliyetler finansman faaliyetleri örneklerindendir (TMS 7, paragraf 17).

Finansman Gideri Öncesi Faaliyet Karı/Zararına Finansman Giderlerinin düşülmesi (varsa Finansman Gelirlerinin eklenmesi) ile Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Karı/Zararı elde edilmektedir. Sürdürülen faaliyetlere ilişkin olarak ortaya çıkan vergi giderlerinin bu kalemden düşülmesi ve gelirlerin bu kaleme eklenmesi ile birlikte Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı/Zararı bulunmaktadır. Bu kalemin hemen altında yer alan Durdurulan Faaliyetler Dönem Karı/Zararı, işletmenin durdurulan faaliyetlerine ilişkin kar veya zarar tutarını yansıtmaktadır. Durdurulan faaliyet, bir işletmenin elden çıkarılan veya satış amacıyla elde tutulan olarak sınıflandırılan bir kısmı olarak tanımlanmış olup, şu özellikleri yansıtmaktadır (TFRS 5, paragraf 32). Durdurulan faaliyetlerden elde edilen gelirler ve giderlerin toplanmasıyla elde edilen Durdurulan Faaliyetler Vergi Öncesi Karı/Zararı tutarına durdurulan faaliyetlere ilişkin vergi giderleri/gelirlerinin eklenmesiyle birlikte Durdurulan Faaliyetler Dönem Karı/Zararı tutarına ulaşılmaktadır.

KGK Kapsamlı Gelir Tablosu'nun Kar ya da Zarar kısmında, Dönem Karı/Zararı tutarı klasik gelir tablosunda sunulan performans sonucunu göstermektedir. Bunun altında Pay Başına Kazanç ve Sulandırılmış Pay Başına Kazanç kalemleri bulunmaktadır. Pay (Hisse) başına kazanç; sermaye yapısı ve büyüklüğü farklı olan işletmelerin faaliyet sonuçlarını karşılaştırma olanağı sunan istatistiksel bir sonuç olarak tanımlanmıştır. Pay başına kazanç, Dönem Karı/Zararının hisse senedi adedine bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

KGK Kapsamlı Gelir Tablosu'nun, Kar Veya Zarar dışındaki diğer bileşeni Diğer Kapsamlı Gelirler kısmıdır. Bu kısımda diğer kapsamlı gelirler; Kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacaklar ve Kar veya zarar olarak yeniden sınıflandırılacaklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Kar veya zararda yeniden

sınıflandırılmayacak olan diğer kapsamlı gelir kalemleri; maddi ve maddi olmayan duran varlıklar yeniden değerlendirme artışları/azalışları, tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm kazançları/kayıpları, özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımların diğer kapsamlı gelirinden kar/zararda sınıflandırılmayacak paylardan oluşmaktadır. Kar veya zararda yeniden sınıflandırılacak olan diğer kapsamlı gelir kalemleri ise; yabancı para çevrim farkları, satılmaya hazır finansal varlıkların yeniden değerlendirme kazançları/kayıpları, nakit akış riskinden korunma kazançları/kayıpları, yurtdışındaki işletmeye ilişkin yatırım riskinden korunma kazançları/kayıpları, özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımların diğer kapsamlı gelirinden kar/zararda sınıflandırılacak diğer kapsamlı gelir unsurlarından oluşmaktadır. Dönem karı veya zararı tutarı ile diğer kapsamlı gelir tutarının toplanması sonucu kapsamlı gelir tutarı elde edilmektedir.

SONUÇ

Kapsamlı gelir tablosunun yeni bir terim olarak muhasebe literatürüne girmesiyle birlikte, gelir tablosu olarak adlandırılan finansal tablo klasik (geleneksel) gelir tablosu olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. MSUGT 1'de temel finansal tablolar içerisinde yer alan klasik (geleneksel) gelir tablosu, TMS 1'deki genel amaçlı finansal tablolardan kapsamlı gelir tablosunun temelini oluşturmaktadır.

Klasik gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karı veya dönem net zararı tutarını gösteren finansal tablo olarak tanımlanmaktadır.

İşletme faaliyetlerinin doğru bir şekilde gösterilebilmesi için söz konusu değişimlerin dönersellik kavramı gereğince dönemsonunda doğru bir şekilde tespit edilerek raporlanması gerekmektedir. Ancak, klasik gelir tablosunun sonunda kar ya da zarar olarak raporlanan performans sonucu, işletmelerin özkaynaklarının değerindeki değişimlerin etkilerini tam olarak içermemektedir. Çünkü işletmelerin dönemsonundaki performansı gelir ve giderlerin yanı sıra sahip oldukları varlıkların değerindeki değişimlerden de etkilenmektedir. Kapsamlı gelir tam da bu noktada klasik gelir tablosunun yalnızca kar ya da zarar üzerine inşa edilen yapısının eksiklerini tamamlamak amacıyla doğmuştur. Bu iki bileşen arasındaki fark gerçekleşme kavramından ileri gelmektedir. Gerçekleşme, bir değişim sonucu bir varlığın elden çıkarılması karşılığında başka bir varlığın elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir işlemin gerçekleşmesi, nakit esasından yani işlemin karşılığının nakit olarak ödenmesinden farklı bir anlama gelmektedir. Bu bağlamda, döneme ilişkin net kar veya zarar tutarı, işletme faaliyetleri sonucunda gerçekleşmiş gelir ve giderlerin sonucunu göstermektedir. Oysa bu

sonuç, işletmenin performans sonucunu tam anlamıyla yansıtmada eksik kalmaktadır. Bu eksiği gidermek için Diğer Kapsamlı Gelir unsurlarının da döneme ilişkin net kar veya zarar tutarına eklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla gerçekleşmemiş gelirler Diğer Kapsamlı Gelirlerde muhasebeleştirilmektedir.

Kapsamlı gelirler, kar ya da zarar ile diğer kapsamlı gelir olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden ilki olan kar ya da zarar, şimdiye kadar alışılan ve klasik gelir tablolarında raporlanan gelir ve giderlerden oluşmaktadır. Diğer kapsamlı gelirler ise; kar ya da zarardan ayrı olarak raporlanan gerçekleşmemiş gelir ve gider kalemleri olarak tanımlanmaktadır. Diğer kapsamlı gelir unsurları, gerçekleşinceye kadar özkaynakların unsurları olarak kabul edilmektedir. Ancak bunlar gerçekleştiğinde, ortaklara dağıtımına uygun hale gelmekte veya başka bir özkaynak unsuruna dönüştürülmektedir. Bu bakımdan, bazı diğer kapsamlı gelir unsurları kar ya da zarar hesabına devredildikten sonra tekrar özkaynaklara gelir, bazıları da doğrudan özkaynaklardaki kendilerine has hesaplardan çıkarak kar ya da zarar hesaplarına devredilmektedirler.

Kapsamlı gelirin raporlanma aracı olarak kapsamlı gelir tablosu, işletme tarafından belli bir dönemde elde edilen; fakat kar ya da zararda gösterilemeyen bazı gelir ve gider unsurlarının gösterilmesini sağlayan, klasik gelir tablosundan daha geniş kapsamlı bir genel amaçlı finansal tablo olarak tanımlanmaktadır.

Kapsamlı gelir tablosu, her şey dahil kavramı olarak bilinen eğilime göre hazırlanan bir finansal tablodur. Her şey dahil kavramına göre, gelir tablosunda yer alacak olan sonuç kaleminin belirli bir dönem boyunca özkaynaklarda meydana gelen tüm artış ve azalışların etkilerini yansıtmayı gerekmektedir. Bu kavrama göre, alışılmadık ve olağandışı unsurların performans sonucuna yansıtılması gerektiği; çünkü doğrudan veya dolaylı olarak işletmenin cari faaliyetiyle alakalı olan her türlü kazanç veya kaybın uzun dönemde karlılığa katkıda bulunacağı öne sürülmektedir.

Bir finansal performans ölçüm aracı olarak kapsamlı gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin olarak çeşitli modeller bulunmaktadır. Bunlar; kapsamlı gelir tablosunun içerdiği gelir unsurlarının istisnai olup olmamasına, yinelenme durumuna, gerçekleşme durumuna, faaliyet veya faaliyet dışı unsur olmasına ve tarihi maliyet gibi unsurlara göre düzenlenen modellerdir. Söz konusu kapsamlı gelir tablosu modelleri, içerisinde barındırdıkları farklı özellik gösteren kalemlerin bir araya gelmesi suretiyle, başta bu çalışmaya konu olan kurullar olmak üzere çeşitli ülkelerin muhasebe standartları kurulları tarafından düzenlenmesi öngörülen kapsamlı gelir tablosu formatının oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Ancak bu modellerden Gerçekleşmiş ve

Gerçekleşmemiş Kalemlere Göre Düzenlenen Kapsamlı Gelir Tablosu Modeli'nin, diğer kapsamlı gelirlerin ayrı bir şekilde raporlanmasını öngördüğünden hem Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'na hem de ülkemizdeki TMS/TFRS'lere uygun olduğu görülmektedir.

Kapsamlı gelir tablosu İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu, Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu gibi kurul ve kurumların düzenlemelerinde ve yayımlanmış olduğu standartlarda yerini almıştır. Bunlardan en yaygın olarak kullanılan Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından kendi yayımlanmış oldukları standartlarda ana hatları verilen kapsamlı gelir tablosu formatlarıdır. Türkiye'de ise Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından kapsamlı gelir tablosuna ilişkin olarak IASB tarafından yayımlanan ve Türkçe'ye çevrilen Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde bir örnek kapsamlı gelir tablosu formatı yayımlanmıştır. IASB, FASB, ASB ve KGK'nın düzenlemeleri göz önüne alındığında, kapsamlı gelir tablosunun finansal tabloların genel niteliklerine, klasik gelir tablosuna nazaran daha uygun olduğu görülmektedir. Gerçekleşmemiş gelir ve gider unsurlarını hesaplamaya dahil etmesi sebebiyle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin performans sonuçlarının uluslararası anlamda gerçeğe uygun olarak ortaya konması bakımından da önemli olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Nalan, Hamdi Aydın. (1987). Muhasebe Teorileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akgüç, Öztin. (1979). Mali Tablolar Analizi. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Akgül, Başak, Hüseyin Akay. (2004). Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye'de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ataman, Ümit. (2010). Genel Muhasebe. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Bellandi, Francesco. (2012). Dual Reporting for Equity and Other Comprehensive Income under IFRS and US GAAP. Cornwall: John Wiley & Sons Ltd.
- Cahan, F. Steven, Stephen M. Courtenay, Paul L. Gronewoller, David R. Upton. (2000). Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosures. Journal of Business Finance & Accounting. 27(9) & (10). Nov./Dec. 20. s: 1273-1301. Malden, USA.
- Dastgir, Mohsen, Ali Saeedi Velashani. (2008). Comprehensive Income and Net Income as Measures of Firm Performance: Some Evidence for Scale Effect. European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences. Sayı: 12. s: 122-133.
- Dhaliwal, D., K. R. Subramanyam, Robert Trezevant. (1999). Is Comprehensive Income Superior to Net Income As A Measure of Firm Performance? Journal of Accounting and Economics. Sayı: 26. s: 43-67.
- Dumitrana, Mihaela, Iulia Jianu, Gabriel Jinga. (2010). Comprehensive Income – Past, Present and Future. Analele Stiintifice ale Universitatii "Alexandru Ioan Cuza" din Iasi - Stiinte Economice. Sayı: 2010SE. s: 25-40.
- Elliot, Barry, Jamie Elliott. (2013). Financial Accounting And Reporting. Pearson Education Limited. London. UK.
- FRED 22. (2000). Revision of FRS 3 Reporting Financial Performance. ASB. Londra. Birleşik Krallık.
- FRS 15. (1999). Tangible Fixed Assets. ASB. Londra. Birleşik Krallık.
- FRS 3. (1992). Reporting Financial Performance. ASB. Londra. Birleşik Krallık.
- G4+1 Organisation. (1999). Reporting Financial Performance: Proposals for Change. Canada.

Hirst, D. Eric, Patrick E. Hopkins. (1998). Comprehensive Income Reporting and Analysts' Valuation Judgments. *Journal of Accounting and Research*. Vol: 36. s: 47-75. ABD.

IAS 1. (2007). Presentation of Financial Statements. IASB. London.

IAS 19. (2011). Employee Benefits. IASB. London.

IAS 38. (2003). Financial Instruments: Presentation. IASB. London.

IAS 39. (2004). Financial Instruments: Recognition and Measurement. IASB. London.

IASB. (2006). Board Meeting. Financial Statement Presentation. 17th – 24th October. London/Norwalk, UK-USA.

IASB. (2008). Discussion Paper. Preliminary Views on Financial Statement Presentation. IASCF. London. UK.

IASB-FASB Meeting. (2005). Joint International Group (JIG) on Performance Reporting: Categorization in a Statement of Earnings and Comprehensive Income. Haziran. New York. ABD.

IFRS 5. (2004). Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations. IASB. London. UK.

IFRS 9. (2013). Financial Instruments. IASB. London. UK.

Johnson T., C. Reither and R. Swieringa (1995). Toward Reporting Comprehensive Income. *Accounting Horizons*. Sayı: 9/4. Aralık. s: 128-137.

Jordan, Charles E., Stanley J. Clark. (2002). Comprehensive Income: How Is It Being Reported And What Are Its Effects? *The Journal of Applied Business Research*. Sayı: 18/2.

Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. Ankara. 2005.

Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu. (2013). Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi. URL : <http://www.kgk.gov.tr/contents/files/Pdf/Finansal_Tablo_Ornekleri_20.5.2013.pdf> [Erişim Tarihi: 30.05.2013].

Kaval, Hasan. (2011). TMS Kapsamında Çeşit Esasına Göre Kar Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu [Elektronik Sürüm]. *Yaklaşım Dergisi*. Sayı: 228. s.13.

Köse, Yasemin. (2008). TMS-1: Finansal Tabloların Sunuluşu. Sağlam, N., Şengel, S., Öztürk., B. (Editörler). *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması*.

Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği. 26.12.1992 Tarih ve 21447 Sayılı Resmi Gazete Mükerrer Sayısı.

Örten, Remzi, Hasan Kaval, Aydın Karapınar. (2012). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları. Gazi Kitabevi: Ankara.

Pascan, Irina. (2010). A New Measure of Financial Performance: The Comprehensive Income – Opinions and Debates. 2nd World Multiconference on Applied Economics, Business and Development. Tunisia: WSEAS.

Pili, Alessandro. (2009). The Adoption of A Comprehensive Income in Italy. VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesellschaft & Co. KG. Saarbrücken, Germany. Aktiengesellschaft & Co. KG. Saarbrücken, Germany.

Rees, Lynn, Phil Shane. (2012). Academic Research and Standard Setting: The Case of Other Comprehensive Income. Accounting Horizons. 7 (24). s. 789-815.

SFAC No. 5. (1984). Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises. Financial Accounting Standards Board (FASB). USA.

SFAC No. 6. (1985). Elements of Financial Statements. Financial Accounting Standards Board (FASB). USA.

SFAS No. 52 (1981). Foreign Currency Translation. Financial Accounting Standards Board (FASB). Norwalk, Connecticut..

SFAS No. 87 (1985). Employees' Accounting for Pensions. Financial Accounting Standards Board (FASB). Norwalk, Connecticut..

SFAS No. 115 (1993). Accounting for Certain Investments in Debt and Equity Securities. Financial Accounting Standards Board (FASB). Norwalk, Connecticut.

SFAS No. 130 (1997). Reporting Comprehensive Income. Financial Accounting Standards Board (FASB). Norwalk, Connecticut.

SFAS No. 158 (2006). Employers' Accounting for Defined Benefit Pension and Other Postretirement Plans. Financial Accounting Standards Board (FASB). Norwalk, Connecticut.

SSAP 19. (1981). Accounting for Investment Properties. ASB. Londra. Birleşik Krallık.

SSAP 20. (1981). Foreign Currency Translation. ASB. Londra. Birleşik Krallık.

TFRS 5. (2006). Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TFRS 9. (2011). Finansal Araçlar. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 1. (2005). Finansal Tabloların Sunuluşu. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 16. (2005). Maddi Duran Varlıklar. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 19. (2006). Çalışanlara Sağlanan Faydalar. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 21. (2005). Kur Değişiminin Etkileri. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 38. (2006). Maddi Olmayan Duran Varlıklar. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 39. (2006). Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

TMS 7. (2005). Nakit Akış Tabloları. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). Ankara.

IDA ACADEMIA DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI

MAKALE BAŞLIĞI*

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, 12 Punto, Times New Roman, Kalın, 1 Satır Aralığı, Büyük Harf)

Makalenin İngilizce Başlığı

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, 12 Punto, Times New Roman, Kalın, 1 Satır Aralığı, Her Kelimenin İlk Harfi Büyük)

Ad SOYAD 1**, **Ad SOYAD 2*****, **Ad SOYAD 3******,
Ad SOYAD 4*****

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, Kalın, 12 Punto, Times New Roman, 1 Satır Aralığı, Adın İlk Harfi Büyük, Soyad Tamamen Büyük Harflerle)

* Eğer hakkında yazılan çalışma bir bildiri, tez veya proje çalışmasının bir kısmı ise buraya o açıklama konulmalıdır. Aksi halde ilk yazara tek yıldız verilerek sadece yazarlarla ilgili bilgilere yer verilir. Çalışma daha önce bildiri olarak sunulmuşsa burada belirtilmelidir. (9 punto, Times New Roman, İki yana yaslı)

** Unvan 1, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

*** Unvan 2, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

**** Unvan 3, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

***** Unvan 4, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

ÖZ : İki yana yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı verilerek yazılır. Makalenin özeti araştırmanın amacını, yöntemini ve elde edilen bulguları yansıtabilecek şekilde, en fazla 300 sözcük olarak, Türkçe ve İngilizce hazırlanmalıdır. Makalenin dili Türkçe ise “ÖZ,” yabancı dilde ise “ABSTRACT” başa gelmelidir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelime 1, Anahtar Kelime 2, Anahtar Kelime 3 (Sola yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı)

ABSTRACT : İki yana yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı verilerek yazılır.

Keywords : Keyword 1, Keyword 2, Keyword 3 (Sola yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı)

Jel Sınıflandırması : Anahtar kelimelere uygun olarak <https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php> adresinden belirlenecek jel kodlarına yer verilmelidir.

ANABAŞLIKLAR

Ana başlıklar 1 paragraf girintisi verilerek, 11 punto, kalın ve düz olmalı, büyük harfle yazılmalıdır. Makalelerde problem/çalışmanın konusu, giriş bölümü içinde açıkça belirtilmelidir. Giriş bölümünü sırasıyla yöntem, varsa bulgular, yorum/tartışma ve sonuç ve öneriler bölümleri izlemelidir. Alanlara göre farklı bölümler yer alabilir. Metin içindeki diğer bütün kısımlar, 11 punto ve tek satır aralıklı olarak, biçimlendirme bozulmadan yazılmalıdır.

Alt Başlıklar

Alt başlıklar 1 paragraf girintisi verilerek, 11 punto ve sözcüklerin ilk harfleri büyük olmak üzere kalın olarak yazılmalıdır.

Tablo, Çizelge, Şekil, Grafik Örnekleri

Tablo / Çizelge 1: Tablo / Çizelge / Grafik / Şekil Başlıklarının İlk Harfleri Büyük Olmalıdır (11 Punto, Times New Roman, Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde)

KAYNAK GÖSTERMEDE GENEL KURALLAR

		Wwww	Xxxx	Yyy	Zzzz
	A1.	44	26,3	34	26,3
Aaaaaa	A2.	55	40,5	63	40,5
	A3.	66	33,5	47	33,5
	B1.	70	27,0	35	27,0
Bbbbb	B2.	30	22,1	41	22,1
TOPLAM		172	100	196	100

*Tablo / Çizelge içindeki veriler 11 ile 9 punto arasında verilerin yoğunluğuna göre değişebilir. (Kaynak kullanılmış ise 11 punto, Times New Roman ve sayfa ortasına gelecek şekilde yazılmalıdır.

Kaynak göstermede kesinlikle dipnot kullanılmamalıdır.

Metin içerisindeki dolaylı alıntılara atıfta bulunurken sayfa numaraları belirtmek yazar(lar)ın inisiyatifine bırakılmıştır. Doğrudan alıntılarda ise sayfa numarası belirtmek ve alıntıyı tırnak içerisinde belirtmek gerekmektedir.

Aynı yazar veya tüzel kişinin aynı yıl içerisindeki eserlerine atıfta bulunurken (Örn; Şahin, 2001a, Şahin, 2001b) şeklinde bir yol izlenir.

Birden çok kaynağa atıfta bulunurken sıralama yayım yılına göre yapılmalıdır. Örnek; (Sancak, 1991: 22; Hancı, 1998: 145; Engin, 2015: 254)

Çok yazarlı yayınlarda ilk yazar soyadı (Kaplan vd., 1999), görülemeyen bir yayın kaynak gösteriliyorsa (Raglan, 1973, Ekici, 1988'den), sözlü kaynak kullanılıyorsa kaynak kişi bilgileri Adı, Soyadı, Görüşme Tarihi ve Yeri bilgilerini içermelidir.

Yayın tarihi bulunamazsa en son telif hakkı (copyright) tarihi verilir. Tarih bilgisi hiç bir şekilde bulunamıyorsa “tarih yok” anlamına gelen “t.y.” kısaltması kullanılır.

Web kaynaklarına atıf yapılırken (balikesir.edu.tr, 01.05.2014) örneğinde olduğu gibi başında <http://www.kismiolmadanveerisimtarihigunayyilbelirtilmelidir>.

Kaynakçadaki Genel Kurallar

Kaynaklar alfabetik sıraya göre sıralanmalı, aynı yazarın aynı yıl içerisindeki iki veya daha fazla kaynağı için 2000a, 2000b gibi gösterimler de yine alfabetik sıra ile verilmelidir.

Yazar sayısı altıdan fazlaysa, ilk altı yazarın adları kaynakçada verilir, altıncı yazardan sonra “ve diğerleri” ifadesi kullanılır.

Kitapların künyelerini verilirken 1. Basım ise belirtmeye gerek yoktur. İkinci ve sonraki basımlar için “2. Bs.” şeklinde kısaltma kullanılır.

Yayına hazırlayan kişinin adından sonra hazırlayan(lar) yerine (Haz.), editör(ler) yerine ise (Ed.) kısaltması kullanılır.

Dergi ve kitap adları kısaltılmadan eğik (italik) olarak yazılır.

Bildiri kitapları kitap gibi, bildiri kitabından alınan bir bildiri de kitap bölümü gibi belirtilir.

Tezlerde tezin adından sonra “Kitap- Yazarı Olmayan Kullanım: Kitap Adı. (Yayın Yılı). Yayın yeri: Yayınevi.

Örnek: Redhouse Çağdaş Türkçe-İngilizce Sözlüğü. (1985). İstanbul: Redhouse.

Atıf: (Redhouse, 1985: 32)

Kitap – Çeviri

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Kitap Adı (A. Soyadı, Çev.). Yayın yeri: Yayınevi. (Kaynak yapının yayın yılı).

Örnek: Bloomberg, M. ve Evans, G. E. (1989). Kütüphane Teknisyenleri İçin Teknik Hizmetlere Giriş (N. Tuncerve, Çev.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. (Orijinali 1985'te yayımlanmıştır).

Atıf: (Bloomberg ve Evans, 1985/1989: 182)

Kitap İçinde Yayın (Bölüm ya da Makale)

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Yayın adı. A. Editör (Haz./Ed.). Kitap Adı (Yayının sayfa numaraları). Yayın yeri: Yayınevi.

Örnek: O'Neil, J. M., ve Egan, J. (1992). Men's and Women's Gender Role Journeys: Metaphor for Healing, Transition, and transformation. B. R. Wainrib (Ed.), Gender Issues across the Life Cycle içinde (ss. 107-123). New York, NY: Springer.

Atıf: (O'Neil ve Egan, 1992)

MAKALE

Bilimsel Dergi Makalesi – Tek Yazarlı

Kullanım: Yazar, A. (Yayın Yılı). Makale Adı. Dergi Adı, cilt (sayı), sayfa numaraları.

Örnek: Çakın, İ. (2004). Müteferrika Matbaasının Düşündürdükleri ve Avrupa'da Basımcılığın Etkileri. Bilgi Dünyası, 5 (2), 153-167.

Atıf: (Çakın, 2004: 155)

Bilimsel Dergi Makalesi – Çok Yazarlı

Kullanım: Soyad, A., Soyad, B., Soyad, C., Soyad, D., Soyad, E., Soyad, F. vd.. (Yayın Yılı). Makale Adı. Dergi Adı, cilt (sayı), sayfa numaraları.

Örnek: Erkan, S., Tuğrul, B., Üstün, E., Akman, B., Şendoğdu, M., Kargı, E. vd. (2003). Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerine Ait Türkiye Profil Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 108-117.

Atıf: (Erkan vd., 2003: 112)

Magazin Makalesi – Yazarı Belli

Kullanım: Soyad, A. (Ay yyyy). Makale Adı. Dergi Adı, cilt, sayfa numaraları.

Örnek: Kenar, N. (Nisan 2006). Kayıt Dışı İstihdam. Popüler Yönetim, 9, 44-47.

Atıf: (Kenar, 2006: 44)

Magazin Makalesi – Yazarı Yok

Kullanım: Makale Adı. (Ay yyyy). Dergi Adı, cilt, sayfa numaraları.

Örnek: Yerel Bilginin Küreselleştirilmesi. (Nisan 2006). Focus, 12, 14-17.

Atıf: (Yerel bilginin küreselleştirilmesi, 2006: 14)

Gazete Makalesi

Kullanım: Soyad, A. (gg Ay yyyy). Makale Adı. Gazete Adı, sayfa numaraları.

Örnek: Bayar, Y. (04 Nisan 2006). İnsanlık Aptallaşıyor mu? Hürriyet. s. 14.

Atıf: (Bayar, 2006: 14)

BİLDİRİ

Bildiri – Yayınlanmış

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Bildiri Adı. A. Editör (Ed.). Kitap Adı (sayfa numaraları). Yayın Yeri: Yayınevi.

Örnek: Uçak, N. (2005). Sosyal Bilimlerde Bilginin Üretimi, Erişimi Ve Kullanımı. O. Horata (Haz.). Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu: 2 Nisan 2005 – Ankara: Bildiriler (92-103). Ankara: Yeni Avrasya.

Atıf: (Uçak, 2005: 96)

Bildiri - Yayınlanmamış

Kullanım: Konuşmacı, A. (Ay yyyy). Bildiri Adı. Toplantı Adı, Toplantı Yeri' de sunulan bildiri.

Örnek: Tonta, Y. (Şubat 2006). Bilgi Yönetiminde Son Gelişmeler: Amazoogle, İşbirliği ve Açık Erişim. Akademik Bilişim '06, Gaziantep'te sunulan bildiri.

Atıf: (Tonta, 2006)

DANIŞMA KAYNAKLARI, RAPOR VE TEZ

Danışma Kaynakları - Sözlük

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Yapıt Adı. (Basım). Yayın Yeri: Yayınevi.

Örnek: Altan, N. (2003). Bilgisayar Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü (3. bs.). Ankara: SistemYayıncılık.

Atıf: (Altan, 2003)

Danışma Kaynakları - Ansiklopedi Maddesi

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Madde Adı. Yapıt Adı (cilt, sayfa). Yayın

Yeri: Yayınevi.

Örnek: Ersoy, O. (1973). Kağıt ve Kağıtçılık. Türk Ansiklopedisi (c. 21, s. 112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Atıf: (Ersoy, 1973: 113),

Rapor

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Rapor Adı (Rapor No.). Yayın Yeri:

Yayınlayan/Hazırlayan Kuruluş.

Örnek: Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyon Raporu (Rapor No: DPT: 2681). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Atıf: (Devlet Planlama Teşkilatı[DPT], 2004) ikinci ve sonraki gösterimlerde kısaltma kullanılır.

Tez

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Tez Adı. Tezin Türü, Üniversite Adı, Yer.

Örnek: Zencir, M. B. (2007). Güzel Sanatlar Alanındaki Kullanıcıların Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Kullanım Özellikleri: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Atıf: (Zencir, 2007: 36)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Elektronik Kaynak - Makale

Kullanım: Soyad, A. (Yayın yılı). Makale Başlığı. Dergi Adı, cilt(sayı), sayfa numaraları. gg aa yyyy tarihinde <http://ağ adresinden erişildi>.

Örnek: Tenopir, C. ve King, D. W. (2001) The Use and Value of Scientific Journals. Serials, 14(2), 113-120. 27 Mart 2010 tarihinde <http://uksg.metapress.com/media/ adresinden erişildi>.

Atıf: (Tenopri ve King, 2001: 116)

Elektronik Kaynak – Rapor

Kullanım: Soyad, A. (Ay yyyy). Rapor Adı (Rapor no). gg Ay yyyy tarihinde <http://ağ adresinden erişildi>.

Örnek: Devlet Planlama Teşkilatı. (Temmuz 2004). e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı: Değerlendirme Raporu (Rapor No: 2). 02 Nisan 2006 tarihinde <http://212.175.33.22/kdep/rapor/KDEPHaziran2004.pdf> adresinden erişildi.

Atıf: (Devlet Planlama Teşkilatı[DPT], 2004) ikinci ve sonraki gösterimlerde kısaltma kullanılır.

Elektronik Kaynak – Anonim Ağ Sayfası

Kullanım: Kaynağın Adı. (t.y.). gg Ay yyyy tarihinde <http://ağ> adresinden erişildi.

Örnek: Bilim Etiği ve Bilimde Sahtekarlık. (t.y.). 04 Nisan 2006 tarihinde <http://www.aek.yildiz.edu.tr/bilim.htm> adresinden erişildi.

Atıf: (Bilim etiği, t.y.)

Selim CENGİZ, Büşra TOSUNOĞLU

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

**DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİRMALARIN
FİNANSAL PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ :
AMPİRİK BİR ÇALIŞMA**

1

Teorik İnceleme

Ayşe PAMUKÇU, Evren ÖZTÜRK

**HALKA ARZLARDA DÜŞÜK FİYATLAMA VE BORSA
İSTANBUL'A ARZ OLMA KRİTERLERİ**

22

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Erdal YILMAZ, Tunay ASLAN

**ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE KONAKLAMA VE
YİYECEK HİZMETLERİ ALT SINIFINDAKİ KÜÇÜK,
ORTA VE BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL
PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ**

37

Mustafa OĞUZ

Teorik İnceleme

KAPSAMLI GELİRİN RAPORLANMASI

54